7620

ఉత్తర, ఫల్గుని నుదయింపఁగాఁగ
గ్రొత్తగా దెప్పరుఁ ఫల్గునుఁ డండ్రు నన్ను.
పృథ యను పేరను బృథివి మాతల్లి
ప్రథిత మైనది కానఁ బార్థుండ నేను.
వెసఁ గిరీటము నాకు వేల్పు ఱేఁ డీయ
వసుధఁ గిరీటి నై వర్తింతు; మఱియుఁ
దలఁప నా తేరున ధవళవాహనము
లలరంగ శ్వేతవాహనుఁ డండ్రు నన్ను.
ప్రథితు లౌరిపుల బీభత్సు గావింపఁ
బృథివిలోపల నన్ను బీభత్సుఁ డండ్రు.
సమరాంగణంబుల శాతాస్త్రతతుల
విమతపీరులఁ గూల్చి విజయుండ నైతి.
కలనిలో ధర్మజుఁ గారించునతనిఁ
జెలఁగి చంపుదుఁ గాన జిష్ణుండ నైతి.
దురములో రెండు చేతుల విల్లు దివియు
నరవిచేతను సవ్యసాచి నాఁ బొలుతు.
మునుమిడి రిపుధనంబులు చూఱఁ గొనఁగ
నను మహీజనులు ధనంజయుం డండ్రు.
ఈపదినామంబు లీవిధంబునను
బ్రాపించె నాకు; ధర్మజుసోదరునకు

నటిమిమెఱిఁగల్లలనాడ నేలయ్య?
నెఱిఁ ద్రిశుద్ధిగ నమ్ము నే నర్జునుఁడను.
ఖాండవవనదహనంబు గావించి సురల
దండించునాఁడు నాదర్పంబుఁ జూచి
శ్రీకంఠుఁడును విరించియు వచ్చి మెచ్చి
నాకు నిచ్చిరి కృష్ణనామధేయంబు;
మఱి వచ్చి సుర లెల్ల మంత్రయుక్తముగ
దెఱఁగొప్ప నిచ్చిరి దివ్యాయుధములు.
అవి సాధనములుగా నధిపతో నేను
దివిజేంద్రురథ మెక్కి దివ్యలోకముల
నవిరళసురద్విట్టులైననివాత
కవచుల గెలిచితిఁ గదనంబునందు.
ఇర వొంద సురగణాహితులు హిరణ్య
పురనివాసులైనభూరిదానవులఁ
దెఱఁగొప్ప భాగీరథీతీరభూమి
నఱువదివేవుర నందంద చంపి
నప్పుడు ప్రత్యక్షమై కాదె వజ్రి
గొంపార నిచ్చె నా కొకకిరీటంబు.
దేవసంఘముచేత స్తుతిఁ బొందినాఁడ
దేవదత్తం బనుదివ్యశంఖంబు.

మనుజులు నాతోడ మత్సరించినను
ఘనభుజాటోపంబు కలిమిఁ జూపుదును.
గంధర్వపతి మొన్న గాంధారిసుతుని
బంధించి కొనిపోన బలిమిమైఁ దాఁకి
విడిపించి పుచ్చితి వినవె నాలావు?
ఎడపక మఱియు ననేకముల్ గెలువు.
“నీ వింక నెఱవయ నిఖిలకౌరవుల
నాన లేవలఁ జేసి హతము గావించి
పన్నగధ్వజునాన భంగంబు చేసి
పన్నుగా మరలింతుఁ బసుల నేఁడెను.”

బృహన్నల యర్జునుఁ డౌట నెఱింగి యతని
కుత్తరుఁడు సేవ గడపం బూనుట.

అనిన భూమింజయుఁ డానందబాష్ప
జనితాభిషేకుఁ డై తమి డిగ్గ నుఱికి
సవ్యసాచికిఁ జక్కఁ జాఁగిలి మ్రొక్కి
భవ్యాత్ముఁ డై లేచి భక్తి నిట్లనియె:
“శ్రీకంఠపదపద్మసేవాధురీణ
ప్రాకటధర్మజప్రాణసంత్రాణ
అర్జున నీవు సన్నాదరించుటకు
నార్జించినాఁడఁ బుణ్యము లనేకములు.

ఏను మీఁ దెఱుఁగక యేమేనిఁ గొన్ని
కానిమాటలు నిన్నుఁ గడవ నాడితిని.
తప్పు లోఁ గొని నన్ను దయసేయు" మనిన
నప్పుడు బీభత్సుఁ డరదంబు డిగ్గి
యతనిఁ గౌఁగిటఁ జేర్చి యాదరించినను
అతఁడును మోదించి యర్థి ని ట్లనియె:
"మంచు విచ్చినయట్లు మనసులో నున్న
చంచలత్వము వాసె జయశీల వినుము.
నీ తేరు గడపుదు నెఱి నింద్రు తేరు
మాతలి గడపినమాడ్కిఁ గయ్యమున."
అర్జునుఁ డి ట్లను "నఖిల కౌరవుల
నిర్జింతుఁ గయ్యాన నిన్ను గుఱ్ఱములఁ
గాలియు సోఁకఁగాఁ గానివైఖరుల
నోలిఁ గాచెదఁ జూడు ము త్తర యింక
నాలంబులో నీవు నశ్వరత్నములఁ
దోలుము పసుల రాఁ దోలుదు నేను.
అరయ మీఁపసు లెన్ని యన్ని యేనుఁగులు
కురురాజు మొనఁ జూడఁ గొని తెత్తు నీకు."
అనిన భూమింజయుఁ డతని కి ట్లనియె:
"విను నీవు చెప్పినవిధమె కావింతు

మఱవక మేనమామవు కాన నీవు
చెఱసి గొంగడశిగెద హెుంప్రుత్ శో నిన్ను
వదలక షండభావం బేల యుష్ప్రుడు
చెదలు పట్టినయట్లు సిద్ధింపనీకు?
చెప్పవే యీమూర్తి శృంగారజలధి
యిప్పుడ నినుఁ బొందె నిది యేమి చోద్య?॥
మనుటయు నర్జునుం డమరలోకమునఁ
దనర నుర్వశి మున్ను తన కిచ్చినట్టి
శాపప్రకారంబు సకలంబుఁ జెప్పి
యేపార నృపసూతి కిట్లనె మఱియు
"ఎలమితో నీ వింక సిజమ్ము నెక్కి
కలయఁ దనుత్రాణకంకటంబులును
గవదొనలును హేమకలితబాణములుఁ
దివిరి గాండీవంబుఁ దెమ్ము నా॥ కనిన
నమ్మహీరుహ మెక్కి యతఁడు గాండీవి
తెమ్మన్నయవి యెల్లఁ దివిచి యాతుణము
కడు నొప్పుతక్కటికై దువు లెల్లఁ
గడఁకఁ దొల్లిటియట్ల కట్టగాఁ గట్టి
జమ్మిపై నిడి డిగ్గ జననాథతనయుఁ
డిమ్ముల నటఁ జూచి యింద్రనందనుఁడు

నస్త్రదేవతలకు నతిభక్తి మ్రొక్కి
శాస్త్రక్రమంబున సంతోషపఱిచి
పురములు సాధింపఁ బోవు చున్నట్టి
పరమేశ్వరుఁడుఁ బోలెఁ బౌరుషంబునను
గోత్రారి యిచ్చినకుండలద్వయముఁ
జిత్ర మైనట్టియుష్ణీషంబుఁ దలఁచి
తప్పక రక్షించి తలచుట్టుఁ జుట్టి
యొప్పారఁ గుండలయుగళంబుఁ బూని
దివ్యాంబరముఁ జేర్చి దిండుగాఁ గట్టి
భవ్యాంగరాగంబు పసుచగా నలఁది
యంకురించుచు నున్న హాసంబుతోడ
నంకులు ధరఁ బాల సంపదు నొక్కె.
అప్పుడు మాలిపై నయ్యర్జునునకు
నుప్పతిల్లినమాలిక. మహియాఖ్యఁ బోలి
చెన్నార నింద్రుఁ డిచ్చినకిరీటంబు
కన్నులపండువై కాంతి నొప్పారె.
నరుఁ డంత రథ మెక్కి నానాస్త్రవితతు
లరదంబుపైఁ బెట్టి యతిసంభ్రమమునఁ
గవచశిరస్త్రాణకలితుఁ డై మెఱసి
కవదొనలును బూని గాండీవ మెత్తి

లలి నెక్కు వెట్టి మెల్లన ముష్టిఁ బట్టి
వల నొప్ప వరగుణధ్వని సేయుటయును
జెదరె నంబరవీధి శేషాహి వణఁకె
బెదరెఁ గౌరవసేన పృథివి యల్లాడె
గిరులు పాతాలాడెఁ గిటి సంచలించె
స్థిర మేది దద్దిరం దిరిగె లోకములు.
అంతలో మఱియు నయ్యమరేంద్రసుతుఁడు
చింతించె నగ్ని యిచ్చిన కేతనంబు.
అనియు మహోగ్రమై యఖిలమాయలకుఁ
గనువై మహాభూతగణములు గొల్వ
నానాకారమై వచ్చి నిల్చుటయు
మానసంబున మోదమానుఁడై నరుఁడు
ఘలవారునుత్తగసింహకేతనముఁ
దొలఁగించి ప్లవగకేతువు తేరిమీఁద
నెత్తించునంతలో నేతెంచి దేవ
దత్తంబు దోఁప నెంతయు సంతసిల్లె.
జగతీశసుతుఁడును సన్నద్ధుఁ డగుచు
నొగ లెక్కి హరులమేనులు పెద్ద నిమిరి
పగ్గంబు లాయత్తపఱచుచుచో నతని
యగ్గలికను జూచి యాక్రీడి పలికె:

" ఆలస్య మెంతయు నయ్యె నిచ్చోట
లే లెమ్ము పనుల నర్లింపఁ బో వలయు.
మొలవున్మైఁ దేరు జమ్మికిఁ బ్రదక్షిణము
పొలుపారఁ జేయించి పోవ ని" మ్మనిన
నవనీశతనయుండు నట్ల కావించె.
దివిజేంద్రసుతుఁ డొత్తె దేవదత్తంబు;

నరుఁడు దేవదత్త మొత్త నుత్తరుఁడు
భయభ్రాంతిఁ మూలుట.

ఆమహారవమున నంభోధి గలఁగె,
హేమాద్రిశిఖరంబు లిట్టట్టుఁ బడియె,
అద్రిజ భీతిల్లి హరుఁ గౌఁగలించె,
నిద్ర మేల్కని శౌరి నివ్వెఱఁ జూచె,
బలభేది వెఱచి గీష్పతివంకఁ గాంచె,
లలిఁ బద్మభవుఁడు కాలము నెన్నఁ జొచ్చె,
ఉత్తరుండును మూర్ఛ నొరగెను హరులు
నెత్తిన లేవ లేకిలమీఁదఁ బడియెఁ
బడిన వీక్షించి యాఫల్గునుఁ డంత
గడప కశ్వముల వాగెలు పట్టి యెత్తి
వెన్నులు చఱచి వేవేగ నూల్కొల్పి
యన్నరేశ్వరపుత్త్రు నర్థితోఁ దెలిపి

యాలింగనము చేసి యందంద పిలిచి
వాలినవికృతభావము చక్కఁ బెట్టి
ప్రియ మొప్పఁ బలికెఁ "గంపింతువే నీవు
భయ మెఱుఁగనిమత్స్యపతికుమారుఁడవు?
దురమున శంఖదుందుభినాదములకు
ధరణీశతనయులు తల్లడింపుదురె!
నెఱపరి నై నీవు వెఱతు కా కేమి
తఱమిడి శంఖ మొత్తక మాన రాదు"
అనిన నానరుతోడ సామ్మసిల్లి
తనయుఁ డీ ట్లనియెను దనువు కంపింప
"భేరినాదము విందుఁ బృథులశంఖములు
పూరింపఁగా విందుఁ బోరిలో నెప్డుఁ
గరిబృంహితధ్వని కర మొప్ప విందు
నరు దయ్యె నిది యిప్పు డవి యట్లు కావు.
కలఁగె గర్భంబును గలఁగెఁ జిత్తంబు
తొలఁగెఁ బ్రాణంబులు తునిసె గుండియలు
నాకు నీకపికేతనంబుఁ జూచినను.
నీకాంతిఁ జూచిన నెఱి నాకు భీతి
విమతవీరుల కింత వెఱవ నీయెడన
క్రమముతో భీతి యగ్గల మయ్యె నిపుడు"

అనిన వాసవపుత్త్రుఁ డాయుత్తరునకు
మనసులోపలిభీతి మాన్పంగ వలసి
చిందంబు మ్రోఁతయు శింజినీరవము
సందంద పరఁగించి యలవాటు చేసె.
అరదంబు పీ తెంచు నారవంబు విని
గురుఁ డుద్ధవిడిఁ బల్కెఁ గురునాథుతోడ:

వచ్చెడువాఁ డర్జునుఁ డని ద్రోణుఁడు
దుర్యోధనునకుఁ దెలుపుట.

"ఇంక సందియ మేల? యింద్రనందనుఁడు
శంకింప కీటు వచ్చె సమరంబు గోరి;
అదె వచ్చె దేవదత్తాభీలరవము.
అదె తోఁచె గాండీవజ్యానినాదములు.
అదె చూడు దేవేంద్రుఁ డతనిలావునకు
మది మెచ్చి యిచ్చినమణికిరీటంబు.
అదె చూడు ఘాతంబు లతిఘోరభంగిఁ
గదిసి కొల్వఁగ నొప్పెఁ గపికేతనంబు.
కాకున్న నింతభీకరవృత్తి మనకుఁ
జేకొని తోఁచునే చేష్టితంబుగను?
ఇతనితో మార్కొన నిర నైన తెఱఁగు
చతురతఁ గావింపు జననాథ నీవు"

అని చెప్ప మఱియుఁ గృపాచార్యు భీష్ముఁ
గనుఁగొని పలికె నక్కలశసంభవుఁడు
"ఇన్ని యుత్పాతంబు లీసేనఁ బుట్టెఁ
జెన్నారఁ గ్రీడికి సిద్ధించు జయము.
విలుకాఁడు గాండీవి, విల్లు గాండీవము
తలపోయ నతఁడు యుద్ధము గెల్చు టరుదె?
సేనకు నృపునకు సేమంబు గలుగ
నే నొక్క చందంబు నేర్పఱించెదను.
భూతలాధీశుఁడు మున్నాడి పోవ
నాతనివెంట నొయ్యనఁ బోవుఁ బసులు.
ఈవల మనయోధు లెల్లఁ గల్గఁగను
ఆవచ్చుక్రీడికి నందవు పసులు."
అనవుడు విని కౌరవాధీశ్వరుండు
తనమహారథుల నందఱఁ జూచి పలికె
"ఓహో విచారింప కూరక మీరు
ఆహవంబునకు సన్నద్ధు చున్నారు.
ఆడికిఁ బడి జూద మాడి కౌంతేయు
లోడిననాఁడు తా ముగ్రాటవులను
జరియించి పండ్రెండుసంవత్సరములు
నొరు లెఱుంగక యుండ నొకయేఁడు గడప

నోడఁబడి రిట్టు లయ్యెడఁ బాటుఁ జిక్కఁ
గడపకము న్నేల కాన్పించు నరుఁడు?
ఇప్పు డేమిటఁ దప్పె నెల్లపాండవులు
నెప్పటియట్ల పోయెదరు కానలకు.
ఈ తెఱం గంతను నిటవచ్చునపుడు
మీతోడఁ జెప్పితి; మీ రేల పదర?
ఎక్కువతక్కువ లీకాలమునకు
నిక్కంబు భీష్ములు నిర్ణయించెదరు.
వెన రెండ[illegible]గు లై విరటభూపాలు
పసులఁ బట్టుట యెల్లఁ బాండునందనులఁ
జూడ నింతియు కాదె? చూచితి మితని.
వేడుకఁ గయ్యంబు విజయుతోఁ గల్గెఁ
బరికింప మే లయ్యె! పసులఁ బట్టితిమి.
నరుఁ డైన హరుఁ డైన నా కేల వెఱవ?
రా నిమ్ము వచ్చిన రణముః సేయుదము.
సేనలతోడ డాసినయట్టిమనము
నరగ జయింతుము సంచలింపకుఁడు.
అరుదెంచె రథయోధుఁ డాయ త్తపడుఁడు.
పరికింపఁ బగవాఁడు పాఁతఱం బడిన
కరణి నర్జునుఁ డొంటిగా వచ్చె నేఁడు!

సంతసిలుదురు గాక; సైన్యంబు బెదర
నింత భూషింతురే యెదు రైనరిపుని?
అనుకూలపవనంబు హరిహేషితములు
మనకుఁ గల్గెను గాన మనము గెల్చెదము.
గురుఁ డిట్లు గాండీవిఁ గొండగాఁ జెప్పఁ
బరఁగఁ బాండవపక్షపాతి గావునను.
నీతిశాస్త్రప్రగోష్ఠి నెఱిఁ జేయునపుడు
నాతతశస్త్రవిద్యలు నేర్పునపుడు
ననిచినతమి భోజనము సేయునపుడుఁ
బొనని నిష్ఠాలాపములు పల్కుఁ గాని
కలశజుఁ డని సేయఁ గలవాఁడు గాఁడు;
తొలఁ గింత మతఁ జేల దురములోపలను?
ఏపార నొకకొంత హితుఁ డయి మనకు
చూపింప మేలు గోరుచు నున్నఁ జాలు"
అనిన నశ్వత్థామ యధిపు నీక్షించి
వినుమని మొగమోట విడిచి యి ట్లనియె:
"ముసలిబోయల గెల్చి మొదవులఁ బట్టి
వసుధేశ నీ కింత వలదు గర్వింప.
అరుల గెల్చుటె [illegible]
నరుగుట లేదె [illegible]?

ధరణీశ చెనఁటిజూదము నేరనట్టి
గురుఁ డేల కృపుఁ డేల కురురాజ నీకు?
అదియును నిఁక నేల? యఖిలపాండవులుఁ
గదలి పత్తురు రాజ్యకాంక్ష నెల్లుండి;
అలనాఁడు శకునితో డైనఁ బాండవుల
గెలిచిన ట్లిప్పుడు గెలుతు కాకేమి!
ఘనతఁ గవ్వడి పాచికలు వేయు రాఁడు
వినుత బాణము లేసి విదళించుఁగాని.
లీల నాచార్యుఁ బన్నినయట్లు కాదు
తోలి త్రొప్పులాడు దురములోఁ గ్రీడి.
నిలిచి కవ్వడితోడ నీవు మార్కొనఁగ
నెలమిఁ జూచెదఁ గాక యెందుఁ బోయెదను.
అక్కట ప్రియశిష్యుఁ డని ద్రోణుఁ డతని
నొక్కింతఁ బొగడిన నోర్వ లేవైతి!
కిన్నరసురసిద్ధఖేచరు లతని
సన్నుతింతురు మాన్పఁ జాలుదె నీవు?
అదియును గాక ద్రోణాచార్యుఁ డెపుడుఁ
గదనంబు సేయఁడు, కాక చేసినను
దిక్కులు వ్రక్కలౌ ధృతిఁ బట్టపగలఁ
జుక్కలు పొడుచు శేషుఁడు మూర్ఛపోవు.

అది యెన్న నేల మీ రందఱుఁ గూడి
పదిల మై యుఱుదెంచి పసులఁ బట్టినను
ఎలమితో నుత్తరుఁ డిట వచ్చె నేని
తలపడి పోరాడఁ దగుఁ గాక తప్పి
కౌంతేయుఁ డను దంటఁ గడఁగి యుర్వీశు
చెంతఁ జేరెడివానిఁ జెప్ప మీ" వనిన

కర్ణుఁ డర్జునునిఁ దా గేలిచేయ నని
వీరాలాపంబు లాడుట.

నంతయు విని కర్ణుఁ డతని కిట్లనియె:
"కౌంతేయు నిర్జింపఁగా నేను గలను.
పనుపడి మీ రేల పాండునందనులఁ
గనుఁగొన నిటు వచ్చి కౌంతేయుఁ జూచి
చలమునఁ బోరాడ సన్నాహపడక
పలుమాఱు నావీరుఁ బ్రస్తుతించెదరు?
ప్రకటింప మీరలు పాలుపోఁ దొలఁగుఁ
డోకని కొక్కఁడ చాలు యుద్ధంబు సేయ.
కవ్వడిచాపంబుఁ గపికేతనంబు
దవ్వులఁ ద్రుంచి యాతని నాక్రమించి
సప్తాంబురాసులు సప్తశైలములు
సప్తలోకంబులు సంచలింపఁగను

గోపాగ్ని బాణాగ్నిఁ గూడ మైకొలిపి
చూపెద నాలావు చూడుఁడు మీరు.
అదె క్రీడి పదిమూఁడుహాయనంబులకు
వదలక తనదుసత్త్వము జోక చేసి
ధృతిఁ బూఁచిపట్టి యేతెంచె; మీ రతని
జితలోకుఁ డని పెద్ద సేయు చున్నారు!
ఏనుఁగు బంట నే హితబుద్ధితోడ
నీనరేశ్వరుసొమ్ము హితముగాఁ గుడిచి
గాండీవి గెలిచినఁ గానికా దనుచు
నుండితి నున్నందు కొదవెఁ గయ్యంబు.
అతనినాలోనియీయధికత్వ మెఱుఁగ
ధృతిఁ గోరుజనులసందేహంబు మాన్ప
రమణతో జమదగ్నిరాముచేఁ గన్న
యమితశస్త్రాస్త్రవిద్యలు విస్తరింతు.
మొగి సారసత్త్వాలమైన వాడిసేయు
పగిది నర్జును నంత ప్రస్తుతింపకుఁడు.
స్వైరచారమె కాని పౌరుషంబునను
ఆపార్థుఁ డేమికార్యము సేయ నోపు!
గోవుల వెంటఁ జేకొని మీరుఁ గూడఁ
బోవుట మేలు గుంపులు గూడి'' యనినఁ

గలకీల మని నవ్వి కృపుఁ డొప్పఁ బలికెఁ
"బలుక నేర్తువు కర్ణ బహుభాషణములు!
పలుకుమాత్రమె కాక పలికినయంత
నిల వారు చేసిన నే మేమి గాదు!
కవ్వడి నిర్జింపఁ గలవు నీ వనిన
నెవ్వఁడు నమ్ము? ము న్నాఁగమే నిన్ను?
గాండీవి ద్రౌపదిఁ గైకొన్న నలిగి
మెండైన నృపు లెల్ల మెఱసి పోరాడి
యతనిచే గఱిబిఱి నై పోవునాఁడు
జతన మై నీవు నచ్చటఁ బాఱ లేదె?
పతిభక్తి గల వని పరికింతు మేని
పతి యొన్న గంధర్వపతిచేతఁ జిక్కఁ
జేయ నైతివి లావు! చేతులు కూరఁ
గోయఁ బోయెనె కర్ణ? కోపింప వలదు.
ఒంటి వచ్చినక్రీడి నోర్తు నే నంటి
వొంటిమైఁ గాలకేయులఁ జంపె నితఁడు;
ఇంద్రాదిదివిజుల నితఁ డొంటి గెలిచెఁ
జంద్రశేఖరు నొంటి సాధించె నితఁడు
చూచినవా రెల్లఁ జోద్యంబు నొంద
నేచి కౌరవసేన నితఁ డొంటి గెలిచె.

ఎలమి కౌరవసేన నెన్నిక కెక్కఁ
గలుగునీ వెన్నఁ డేకయ్యంబులోన
నిలిచి గెల్చితి వది నెఱయంగఁ దెలుపు.
పలుక నేర్తువు చాల! పలుకు లిం కేల?
పోటుమాటలె కాక బుద్ధిమార్గంబు
సూటి నీ వెఱుఁగవు; సూక్ష్మంబుగాను
వివరింతు మది నీకు వినుము; కౌంతేయు
లవనిఁ బ్రఖ్యాతసమర్థు లందఱును.
చెచ్చెర నంభోధిఁ జేయూఁత నీఁద
వచ్చిన వచ్చు; విద్వత్తు గెల్వఁగను
గావు పో ద్రోణుండు గాంగేయుఁ డేను
నీవు నీతమ్ముఁడు నృపుఁడు సైన్యములుఁ
గూడి తాఁకినఁ గాని; ఘోరాహవమునఁ
గ్రీడితో నొంటిఁ దాఁకిన నోర్వ వశమె?"
అనుటయు రాధేయుఁ డాజ్యంబు పడిన
యనలంబుక్రియ మండి యతని కిట్లనియె:
"అగు నీవు పగతుర నతిభక్తితోడఁ
బొగడ నేర్చుట యెల్ల భూనాథుఁ డెఱిఁగె!
ఎఱిఁగియే నినుఁ బిల్వఁ; డిదె మిన్ను పడిన
నఱచేతు లిడెదుసాహసు లున్నవారు.

చేకొని మారాజుసిరి యడ్డ మింత
లేక భోగించితి వేలుతో నీవు
కుడిచినదానికిఁ గొడవ లే దెందు.
నెడలు మిచ్చుటఁ బాసి వివిధయజ్ఞములఁ
గుడిచి నెమ్మది నుంటి; ఘోరాజి యేల
బడుగు బాఁపడ నీకు; పతి సంతసింప
నేను విల్లందిన నింద్రాదిసురలు
నైనను విరిగింతు నాపాథుఁ డెంత?”
అనిన భీష్మాచార్యు లతనిమాటలకు
మనసునఁ గోపించి మనుజేంద్రుఁ జూచి
“కులరాజుపలు కొప్పు గులరాజుత్రజుని
పలుకును మేలు తప్పక పల్కెఁ గృష్ణుఁడు.
కర్ణుండు తనదుసంగ్రామపాటవము
నిర్ణయించును గాక నృపునికట్టిమటఁ
దగిలి కోపించి పెద్దల ధిక్కరింపఁ
దగదు; నీకును వినఁ దగదు; వారింపు;
మేకొంగిఁ దలపడి యొంటి రజ్జుని
భీకరాకృతిఁ బేర్చి బిరుదువాఁ డెన
నర[illegible]గాక.
పరనింద [illegible]టొంద నేల!

కొని యాడుదురు శత్రుకోటుల నైనఁ
బని మోఁచు నప్పుడు దోర్బలము చూపుదురు
ధరణిఁ బెద్దలజాడ తా నేమి యెఱుఁగు?
సురలనై వేద్యంబు శుసక మే మెఱుఁగు?"
అని చెప్పి గాంగేయుఁ "డాచార్యుఁ గృపుని
ఘను ద్రోణనందనుఁ గడు వేఁడికొనుము.
పని చాలఁ గలదు బీభత్సుఁ డేతెంచె?
మనలోన మన కింత మాత్సరం బేల?
కడుకొని యన్యోన్యకలహంబు మాని
తోడఁగూడుఁడు బిభత్సు సమరములో గెల్వ"
అని చెప్పి గాంగేయుఁ డారాజుతోడఁ
"బనివడి ద్రోణునిఁ బ్రార్థింపు మిప్పుడు
విను మాతఁ డెఱుఁగు నావిద్యాచ్ఛలాపు"
అనిన దుర్యోధనుం డపుడు తా లేచి
యలభీష్ముఁడును గర్ణుఁ డనుగమింపఁగను
గలశజుఁ బ్రార్థింపఁ గనలు వో విడిచి
పరివేషనిర్ముక్తపద్మారిఁ బోలి
వరదుఁ డై ద్రోణుండు వల నొప్పఁ బలికె:
"మానెఁ గోపము భీష్ముమాట విన్నపుడె.
ఏ నేల కోపింతు నిట్టికార్యమున?

క్షితినాథు నిదె సురక్షితము సేయుదుము.
ప్రతివీరులకు బాహుబలము సూపుదుము.
జననాథుఁ డనెఁ "క్రీడి సమయంబు దాఁటె
నని కిట్లు వచ్చుట' నని విచారించి
భీష్ముఁ డుత్తర మిచ్చెఁ బ్రియముతో" ననుడు

భీష్ముఁ డిట్లని పల్కెఁ బృథివీశుఁ జూచి

సమయము గడచియె నరుఁడు పొడసూపె నని
భీష్ముఁడు నిర్ణయించుట.

"అధికమాసములు రెండనయేట వచ్చె
నధిప పాండవు లిట్టు లవి యెల్లఁ జూచి
పుడమి మెచ్చఁగఁ బదిమూఁడవయేఁడు
కడమ నిండించిరి; కానఁ దే మిఁకను?
సమయంబు నిండక చనుదెంచుపనులు
యమసూతి సేయుఁడపఁ డనుజులచేత.
ఆపాటివా రైన నాస్థానసీమ
ద్రౌపది మీ రట్లు తల పట్టి యీడ్వఁ
గనియు సైరించి యుంట కలుధర్మపాశ
మునకు లోఁబడి కాలమును వేచి యుంట
కని యేల తెలియ? రయ్యాభీలశౌర్య
ధనులు నాఁడె తెగియుఁ దాఁకిన మిమ్ము

నరిముఱి జక్కాడి యమలోకమునకుఁ
దెరువు సూపర? మీకుఁ దెలివి డీల్వడియె!
వా రింతకాలంబు వనభూమిఁ దిరిగి
వారక యజ్ఞాతవాసకష్టములు
తాలిమి నోర్చి తమపూన్కి నెఱపి
వాలినకోపాగ్నిఁ బజ్వరిల్లఁగను
క్రూరులై యున్నారు కురువీర మనఁగ.
ఏకతిఁ జూచిన నెద భీతి యడఁగ
నదె చూడు మర్జునుఁ డరుదెంచినాఁడు.
నిటలాక్షు గెలిచినెఱవాది వాఁడు.
ఇంతశూరుని గెల్వ నిప్పు డంచుఁ బలికి
పంత మాడఁగ రాదు; భాగ్యంబుకొలఁది.
కా దని యని సేయఁగాఁ జెప్పినట్లు
రాదు మేలును గీడు రణశూరునకును.
సంధి సేయుట మేలు సకలభాగ్యములు
సంధించుఁ గాకింత చల మేల మనకు?"

సంధి పొసంగ దని దుర్యోధనుఁడు
భీష్మునకుఁ దెలుపుట.

అనిన సుయోధనుం డాభీష్ముతోడ
"వినవయ్య నే నెన్నివిధముల నైన

నలవడఁ గ్రీడితో నడరి యుద్ధంబు
చెలువారఁ జేయుదు సిద్ధ మీపలుకు.
సంధిమాటలు మీకు సంధింప రాదు
బంధుత్వమున రాజ్యభాగ మే నీను.
పోరాడఁ దొడఁగుదు భుజశక్తి" ననియె.
ఆరీతి నృపుఁ డాడ నాచార్యుఁ డనియె:
"రాజునకంటె సంగ్రామకార్యంబు
భూజనులకు నేరఁ బోల దెట్లయిన.
ఏ నెఱింగినయంత నేర్పరించెదను
సేన నాలవపాలు సేవింప నృపుఁడు
మున్నాఁడె పోయిన మొగి నంతసేన
వెన్నాడుకదుపులు వెసఁ జుట్టి చనును.
తక్కటిసగముతోఁ దగ మోహరించి
యుక్కుమైఁ జన నొప్పు నొయ్యన మనకు.
వెనుకొనిపోవ నవ్విభుఁడు గోవులను
మనభూమిఁ జొచ్చు నెమ్మది నిక్కువంబు.
నానాముఖంబుల నరుఁడు వచ్చినను
సేనకు నడ్డంబు సేయు మే లౌ" నన
నెలమితోఁ గర్ణుండు "నిదియె మే" లనియె.
అలద్రోణుమాటల నాలించి భీష్ముఁ

డెలనవ్వ చెలువార నీకొని యపుడు
బలము భూవిభునకు భాగించి యిచ్చి
వెనుక నుజ్జ్వలసైన్యవిసరంబు మెఱయ
మొన సేయ నపుడు నిమ్ములఁ ద్రోణు నడుమఁ
దలకొని కర్ణు ముందఱఁ గృపాచార్యు
వలపలితల నిల్పి వరుస నెల్లెడల
శకునివికర్ణదుశ్శాసనద్రౌణి
శుకబాహ్లికాదు లాశూరపుంగవులఁ
దనర నిల్వఁగఁ బంచి తా నందఱకును
వెనుకయై సన్నాహవిభవంబు మెఱసి
పరికింపఁ దగుతాటిపడగ యెత్తించి
యనుగుచు నుండెఁ దూర్యములు ఘోషింప.
అంత నింద్రుఁడు దివ్య మగువిమానమున
నంతరిక్షంబున నరుదెంచి నిల్చె
సరసులై సురలు ఖేచరులుఁ గిన్నరులు
గరుడగంధర్వులుఁ గర మర్థిఁ గొలువఁ
జక్రిప్రాపునఁ గాలచక్రంబు గెలుచు
చక్రవర్తులు రాజచక్రంబుఁ గొలువ
"నీమహారథులతో నితఁ డొంటిఁ దాఁకి
యేమి సేయఁగ నోపు నిది చోద్య" మనుచు

వీక్షించు చున్నచో విజయుఁ డాకృతి
నక్షీణశత్రుసైన్యములతోఁ గదిసి
కొలఁది మీఱినదైత్యకోటులమీఁద
బలశీలుఁ డై పోవుబలభేది పోలె
తడయక బహుళపయోధరపంక్తిమీఁద
వడిఁ గూడి చనుగంధవాహుండు పోలె
నతిధీరగాండీవజ్యానినాదంబు
ప్రతిపక్షులకుఁ బ్రాణభయము సేయఁగను
దరమిడి దేవదత్తంబు పూరించి
కురుసేనగుండెలు గుద్దలించుచును
కపికేతనజ్వాల కబళించి విడువ
నృపులచిత్తంబులు నీఱు చేయుచును
"ఏయుఁడు చూడఁగా నిటు రాక పోడు
వేయుఁ" డంచును గురువీరులార్వఁగను
మెఱసినమింటఁ గ్రొమ్మెఱుఁగుచందమున
మిఱుమిట్లు గొనఁ దేరు మెఱసి యే తేర
దళములఁ గ్రోశమాత్రంబులోఁ గూడి
తల యెత్తి చూచి యుత్తరున కిట్లనియె:

అర్జునుఁ డుత్తరునకుఁ గురుసేన
యున్నవిధంబుఁ దెలుపుట.

"నెరవక కురుసేన వే చూడు; మొనలు
తిరిగి పోయెడిఁ జూడు తెఱఁగులై; చూడు
మీవలిఫౌఁజు; ని దెంతయు ఘనము.
భావింప నడుము పల్చంబు సైన్యంబు.
ముందఱ నల్లదె ముత్తమూసేన.
ఎందున్నవాఁడొకో యీకురువిభుండు?
తడయక యతనిఁ జూతముగాని తేరు
నడపుము కాని సేనకు దాపలింపు
మజుఁ దద్ద మగునేని హరుఁ డద్ద మైన
నిజబాణతతులచే నిర్జింతు విసువ.
అంతట సేనక న్నది కన్నవంక
నెంతయుఁ బస చెను నితఁడు చిక్కెనను.
ఈ ఫౌఁజులోపల నితఁడు లేకున్న
వే పోయి గోవుల విడిపింప వచ్చు.
అక్కడ రొద సేయ నప్పుడైన దాయ
చిక్కక పోఁ" డంచుఁ జిత్రంబుగాను
నరుఁడు చెప్పినయంత నరనాథసుతుఁడు
నరదంబు నడపింప నప్పుడు సైన్యముల

సరసఁ గేతెంచి యాసన్నకేతనునిఁ
బరికించి యందులోపలఁ గానరాక
నరుఁ డట్టిసేనకు నడుమ యుండె నను
వగపుతోఁ దక్షిణావనిభాగము
వెనుకదిక్కున నున్న పెనువగ్గముల
నొసరంగ భూమింజయున కేర్పరించి
«తొలఁగె నిచ్చట లేఁడు దుర్యోధనుండు;
తలఁచి పసులు వెంటఁ దాఁ బోవ నోపు.
పేర్మి మొప్పఁగ రాజు సేనికయ్యంబు
నేల సేయఁగ మన కీసేనతోడ?
పొద పొద మన తేరుఁ బోవ నిమ్మనుచుఁ
బదిలంబుగాఁ జెప్పి బలభేదిసుతుఁడు
కృతభక్తి ద్రోణగాంగేయులకృపుల
శ్రుతిపాదయుగళంబు సోఁక రెండేసి
బాణంబు లేసినఁ బరిజనంబులకు
ద్రోణుఁ డర్జునుఁ జూపి తోడరి యిట్లనియె:
«ఒనరుగాండీవము విద్యుల్లీలఁ గ్రాల
వనచరధ్వజరావపటుగర్జ లొలయ
జలదాకృతిం దాల్చి జవ మొప్ప వచ్చు
నలరథంబునఁ జూడుఁ డలరారు నదిగోఁ

బర్జన్యునోజ దోర్బలసాంద్రుఁ డగుచు
నర్జునుం; డిదె చూడుఁ డస్త్రయుగ్మముల
నాపాదములమోల నయమొప్ప నేసి
యేపునఁ బూజించె; నింతయే కాక
సోఁకి సోఁకములుగా శ్రుతిపుటంబులకు
సోఁకునట్లుగ నాదుసుఖ మెల్ల నడుగు
పగిది బాణము లేసె బహునీతివిదుఁడు!
పగవారిచేఁతలఁ బ్రాభవం బెడలి
యిడుములఁ బడి నొచ్చి యింతకాలంబు
నడవి నుండినశోక మంతయుం బుచ్చి
సమయంబు వెస నిశాసమయంబుభంగి
నమరంగ నెరపి మార్తాండుఁ డై కదిసెఁ"
నని గురుం డాడంగ నాభీష్మకృపులు
మనసున నగుఁ డేయుమార్గణంబులను
దమకు మ్రొక్కుట గాఁగఁ దమచేమ మరయు
క్రమముగా నెఱిఁగి తా మలరంగఁ గ్రీడి
తక్కినవారికి దర్శింప రాక
స్రుక్కక పసు లేగుచోటుకై పోవ
నాతనిఁ జూచి దివ్యాపగాసుతుఁడు
నాతతకురుసేన కర్థి నిట్లనియె:

నరుఁ బెద్దకాలంబునకుఁ జూడఁ గల్గె
నరసుఁ డీతఁడె! వీనిసౌజన్య మొప్పు!
ఇన్నరు వీక్షింప నింద్రుండు వేయు
గన్నులు ధరియించెఁ గానోపు మొదల!
కలఁగక మనసౌఁజ్ఞకై వచ్చి తాను
తొంటితను నినతేరుఁ దోలఁగఁ దోపించె.
బలములఁ గ్రొఁగంటఁ బరఁగఁ జూచుచును
వెలయుఁ గౌరవరాజు వెదకు చున్నాఁడు.
చిక్కినఁ గరిరాజు సింహంబుచేతఁ
జిక్కినచందంబు సిద్ధించుఁ బతికి.
మనకు నాతనికిని మధ్యంబు క్రీడి
చన రాజు విడిపింపఁ జనునొక్కొ మనకు?
అతని కొక్కటి యైన నఖిలంబుఁ దప్పు
నితర కార్యము లేల యీగోవు లేల ?''
అని సేనలును దాను నతులవేగమున
జననాథు మొనఁ జేరఁ జనుదెంచునంత
మొదవుల వెనుక నిమ్ములఁ బోవుప్రజయు
నదె వచ్చె నరుఁ డని యందంద పఱవ
గోవుల నరుఁ డంతఁ గోశద్వయమున
వేవేగఁ గూడి భూవిభునూనుఁ బలికె:

"చేకొని కూడ వచ్చితిమి గోవులను
వీకతోఁ బఱతెంచె వెనుక సైన్యంబు.
సరగున నరదంబు సైన్యమధ్యమున
నరుదార నడపు; బాహాశక్తి నేను
ద్రిప్పుదుఁ బసులను దీవ్రత రిపులఁ
గప్పుదు శరవృష్టిఁ గలఁతు భూనాథ"
ననిన నాసేనకు సద్దంబు నడప
మునుమిడిఁ దూరుపుముఖముగా రథము

కౌరవపరివేష్టితము లైనగోవుల నెల్ల
నరుఁడు విడిపించుట.

జననాథతనయుండు చన నిచ్చుటయును
దనపేరు వాడి సుత్రామనందనుఁడు
పాతాళలోకంబు బబ్బరింపంగ
నాతఱి రథఘోష మందంద నెఱపి
యెలమితో "నెందుఁ బోయెదరు, పో నా నె?
నిలుఁ" డని చేవీచి నిష్ఠురాస్త్రములఁ
జెన్నుగా సేనలు చెదరంగ నేసి
మిన్ను నేలయుఁ గప్పి మెఱసి యార్చుటయు
వెఱచి తప్పక చూడ వెఱచి చేష్టలను
మఱచి యుండిరి; క్రీడి మహితవేగమున

మొదవుల వెంట నిమ్ములఁ బోవుప్రజల
నదలించి తూర్పునకై పాఱఁ దోలి
తెఱపి గావించినఁ దేఱఁ గొప్పఁ జూడఁ
దఱ చైనగోవు లాతత సేననమునఁ
దునిసిన మొయిలుసందునఁ గానఁబడిన
ఘన మైనశత తారకములచందమున.
భవ్యదోస్సారంబు భాసిల్ల విలిచి
సవ్యసాచియు నంత సవరించి యొత్తె
దివ్యశంఖంబు భూదిశలు ఘూర్ణిల్ల
నవ్యయుం బగుదానియారవంబునకు
హరికేతనము సేయునార్భటంబునకు
హరికేతుభూతాట్టహాసంబునకును
శోభిల్లుమకుటరోచులతీవ్రతకును
నాభీలగాండీవజ్యానాదమునకు
నరిసేన సేయుహాహారవంబులకు
నురవడి సేయుదివ్యులయెలుంగులకు
బెదరి గోవులమూఁక పృథివి గంపింపఁ
జెదరి గాండీవి వచ్చినజాడఁ బట్టి
చిఱుకొట్టుచును వాలశిఖరంబు లెత్తి
పఱచె దక్షిణదిశాభాగంబునకును;

పసులతోడన పట్టుపడినగోపకులు
వెస నేగి రాధేనువితవి వె న్నగిలి.
అనఘుఁ డర్జునుఁడు తానాహవోత్సాహ
మొనర మూఁపులు పొంగ నుత్తరుఁ జూచి
"అరులు గోవుల కింత సడ్డంబు రాక
యరదంబు వారలు నరుదెంచు నెడకుఁ
బోవ ని" మ్మని చెప్పి భుజదండ మెత్తి
గోవుల దెసఁ జూపి గోపవర్గముల
"నోడకుఁ డింక నే నున్నాఁడఁ బసులఁ
గూడి పొం" డని చెప్పి కొమ్ము కొప్పు నంత
వెరవునఁ దేనె గప్పినమౌక్తికముల
పరుసునఁ గురుసేన పసులకై పోదువ
వెమ్ముచుఁ గోపించి వెసఁ జేర రాక
యమ్ములు పఱచి శౌపౌశక్తి నతఁడు
భావనకై వచ్చుబహువికారములఁ
బోవఁ ద్రోచినయోగిపురుషుండు పోలె
వారించుటయు సేన వశము గాకుండె.
చేరె గోవులు తొంటిసీమ కన్నియును.
అనినఁ గౌరవు లెల్ల నటమీఁద నేమి
యొనరించి రది తెల్పు మొనరంగ ననిన

చారుయశఃపూర సరసగంభీర
భీరువైరిత్రాణ భీమప్రతాప
తాపసకృతసౌఖ్య ధర్మస్వరూప
రూపమనోజాత రుచిభానుబింబ
బింబాధరా భద్రబిరుదావలంబ
లంబధరాధీర లలితసంచార
చారుతరస్తుతసద్గుణాధార
ధారాధరౌదార్యధర శుభావాస
వాసవప్రతిమాన వరజనావాస
శ్రీకీర్తినిజపాత్ర దేవయపుత్త్రి
ఇది సదాశివభక్త హితగుణాసక్త
సజ్జయస్వరూప కాశ్యపగోత్రదీప
శ్రుతిపాత్ర వల్లభసూరిసత్పుత్త్రి
మతిమద్విధేయ తిమ్మయనామధేయ
రచితవిరాటపర్వమున నాశ్వాస
ముచితార్థయుతముగా నొప్పు నాలవది.

విరాటపర్వము—ఆ - ౫.

శ్రీకరచారిత్ర శృంగారగాత్ర
ధీకల్పితోద్ధార దేవయమ్మ
వినుము వెంకియు నిట్లు వివరింపఁ దొడఁగె
జనమేజయునకు వైశంపాయనుండు:
ఈచందమునఁ గౌరవేశుండు మొనలఁ
జూచుచుండఁగఁ బేర్చి సురరాజసుతుఁడు
బాహుబలాభీలభవ్యదోర్దండ
దోహలబాణసందోహంబు పఱపి
పులినోటిమాంసంబుఁ బుచ్చికొన్నట్లు
బలియురచేఁ బడ్డపసిఁ గ్రమ్మరించి,
యును దొంది కురునాథుఁ డరిసేన నుంట
గరుడుండు తాఁ బన్నగముఁ గన్నమాడ్కి
నారూఢి నర్జునుం డపుడు వీక్షించి
బీరంబు మోమున వెలయుంగఁ బొంగి

"యమ్మహీపతిమీఁద నరసంబుఁ బోవ
ని" మ్మని నృపసూతి కేర్పరించుటయుఁ
బ్రథితకౌరవులు నేర్పడ రెండువేల
రథములవారు ధీరత మున్న కడఁగి
వేయేసిరథముల నెసఁ గర్ణభీష్ము
లాయత్తమై వచ్చి రతని కడ్డంబు.
నరనాథుఁ డటమున్న నరునిచేఁ బసులు
తిరుగుట వీక్షించి దీనభావమున
బాయుచు ననుజవర్గముఁ దాను మఱి
వేయురథములతో నెఱిఁ గదిసి నిలిచె.
తక్కటిబలము లుద్ధతి మోహరించి
రెక్కడఁ జూచిన నిల యీనినట్లు.
ఇంతటు నొకసపై నింత సేయుచును
అం దందు నేకాంగి కను వైనయట్లు
దర్శించి నను జూడు తనుఁ జూడు మనుచు
నేర్పులు దొరలతో నిర్ణయించుచును
ఉదయించుభాస్కరు నుగ్రరాక్షసులు
పొదివినగతిఁ గ్రీడిఁ బొదువు నత్తఱిని
అతఁడు మోమున మందహాసంబు నిగుడ
నతివీరరసవార్ధి నందంద తేలి

ఉత్తరునకు నర్జునుఁడు కౌరవవీరులను వారియడియాలంబులను దెలుపుట.

యుత్తరు వీక్షించి యొప్పారఁ బలికె:
"ఉత్తర చూచితే యుగ్రసైన్యముల
నరితో వైరు లిట్లరుదెంచు టెల్ల?
పార్థునోఁచిననోముఫలము కాఁబోలు!
కురువీరవరులకు గుఱుతు చెప్పెదను
వెర వొప్ప నది నీవు విని యుండవలయు.
పసిఁడిఁ జేసినవేదిపగిది యై పడగ
యసమానగతి నొప్పునతఁడు ద్రోణుండు.
శృంగార మై యున్నసింగంపుఁబడగ
యంగీకరించువాఁ డతనినందనుఁడు.
పసిఁడియాఁబోతును బడగలోఁ గల్గు
నసమానసమరూపుఁ డగువాఁడు కృపుఁడు.
ఉడురాజు సరిపోలుచున్నశంఖంబు
పడగఁ దాఁ గలవాఁడు భానునందనుఁడు.
పడగలలోఁ గానఁబడుఁ దాటిమ్రాని
పడగఁ దాఁ గలవాఁడు పరఁగ భీష్ముండు.
సర్పంబుఁ దానును సరివచ్చుచుంట
సర్పకేతువువాఁడు సరవి రారాజు.

ఎసఁగినవేడ్కతో నింక ద్రోణునకు
వెసఁ బ్రదక్షిణము గావింతుము గాని
తేరుఁ దోలుము వీరిదెస నెన్న మనకుఁ
గ్రూరంబు గొఱగాదు గురుమూర్తి గాన.
జలదంబుఁ బిడుగుతో సంఘించినట్లు
విలువిద్య నేర్పె నీవిప్రోత్తముండు;
భావింపఁ దెలియు మశ్వత్థామకన్నఁ
గేవలమును నను గృప సేయు మదిని.
కావున నితనితోఁ గయ్యంబు సేయు
భావంబు గొలుపదు పరికింప నాకు.
కురురాజుతోడ మార్కొనఁగఁ దా నిట్టు
లరుదెంచె నితఁ డేసినప్పు డేయుదము.
అతనిపుత్త్రుఁడు తండ్రియంతటివాఁడు
అతులితంబైనశస్త్రాస్త్రవిద్యలను.
పురహరువరమునఁ బుట్టె ద్రోణునకుఁ
బురుహూతుతో నైనఁ బోరాడు నతఁడు.
మఱి కృపాచార్యుండు మాతండ్రిసఖుఁడు
చిఱుతకాలమునాఁడు చెప్పె విల్విద్య.
కృపుఁ డంట గాని నిష్కృపుఁడు వైరులకుఁ
జపలమరోద్ధతుసర్వాంగరక్ష.

ఈయిరువురు నేయ కే నేయ వెఱతు
మాయెడఁ గృప గల్గు మాన్యు లెంతయును
అదె చూడు రాధేయుఁ డాహవక్షోణిఁ
గదల కుండెడి మేటి గర్వపర్వతము.
ఇతఁ డర్థికోటికి నిచ్చు కాంచనము
ద్రుతగతి రెండు మేరువు లంత గలదు.
కురురాజు వీఁడు నక్ర ఘోరాజి గెల్చు
నరుదార నంమఁ దా నాత్మలోఁ దలఁచు.
వీక్షింపు కౌరవవిభుఁ డల్ల వాఁడె
యక్షీణుఁ డభిమాని యసమానబలుఁడు.
బలిమిఁ బాండవులను వారక యేఁపఁ
గలిగె నా కని యాము గవిసి యున్నాఁడు.
కలిగె నీతనితోడఁ గయ్యంబు నాకుఁ
గలిగె బంధువు నేయ గాండీవము నకు!
అర్కసూనుఁడు నీతఁ డని నన్నుఁ గన్న
మాన్కొనఁ గలవారు మదిఁ గొంకు లేక!
ఎలమితో వీరల నే నేయునపుడు
సొలవక నీ నేర్పు సూపంగ వలయు.
పిడుఁ గైన నిల్చు నాపేరు సెప్పినను
బుడుకపై వీరి నిల్చుట యెంత నాకు?

రారాజు మూర్ఖాన రాకున్న వాని
తేరుచేరువఁ బోవఁ దెలివితోఁ బోదుము.
ఇంక భీష్మునిఁ జూడు మితఁ డాజిభీష్ముఁ
డింకించు నరిబలం బేచి మెల్లెడల;
సంచితభుజబలసంపన్నుఁ డితఁ
డంచితగాంభీర్యుఁ డసమసాహసుఁడు
పరశురాముని లావుఁ బరఁగ నిర్జించె;
మఱి కేళి హనుమంతుమూఁకిఁ వర్జించె.
తలపోయఁ బాండవధార్తరాష్ట్రులకు
నెలమిమై నొకరీతి నేకార్యమునను
భేద మించుక లేక పిన్నతా నెపుడు
నాదరించును గూర్మి యలరార నితఁడు.
ఇతనిపొంతను బోవనీకుమీ రథము
జితలోకుఁ డితఁడు సర్జింప నీఁ డరుల"
అని మహావీరుల నతని కేర్పఱిచి
యని సేయ నర్జునుం డటు దెంపునప్పు
డెలమి నశ్వత్థామ యించుక నవ్వి
పలికెఁ గర్ణునిఁ జూచి భావంబు చెదర:

అశ్వత్థామ కేరడంబు లాడఁ గర్ణుఁడు
వీరభాషణంబు లాడుట.

“కర్ణ నీమాట లాకర్ణించె నృపుఁడు
నిర్ణయించితి క్రీడి నిర్జింతు ననుచు.
అదె వచ్చె బీభత్సుఁ డాహవంబునకు!
ఎదు రేగి పోరాడ విది యేమి నేఁడు
తలకొని వానితోఁ దలపోసి చూడు.
తలఁప నిందఱు గాక తలపోయఁ బతికి
పలుక నేర్తురు గాని పలికిన ట్లెల
యిల నారు చేసిన నే మేమి గాదు!”
అనుటయుఁ గోపించి యర్కనందనుఁడు
పెనుఘనఁ బడగొత్తుపెనుపాము వోలె
నిట్లని పల్కె “నే నెట్లు లాడితినో
యట్లు చేయుదుఁ జూడు సమరంబులోన.
నిను నమ్మి వచ్చితినే కయ్యమునకు?
విను నీవు నన్ను నవ్విన నేమి యయ్యె!
బీభత్సు నిదె యుద్ధపట్టెద” ననుచు
నాభోగశరవేగుఁ డై క్రోచి నడవ
నతనికి మున్ను భీష్మాచార్యకృపులు
చతురు లై నడచి రశ్వత్థామతోడ.

ఈరీతి నచ్చెరు వేవురు నడవ
ఫాల్గుణీవిభుఁ డంతఁ దానుఁ దమ్ములును

కురువీరులు దర్పంబునఁ జేర్చి యొక్కుమ్మడి
నర్జునుం దలపడుట.

శకుని సైంధవముఖ్యసకలబాంధవులుఁ
ప్రకటబాహ్లీకముఖ్యబహుమహీవిభులు
సకలకుంజరములు సకలాశ్వతతులుఁ
నకలంకగతి బీర మభివృద్ధి చెందఁ
గూడి యొక్కటఁ జేర్చి ఘోరాహవమునఁ
గ్రీడిఁ దాఁకినఁ బ్రాఁకెఁ గెందూళి మింట,
గజగజ వణఁకె దిగ్గజము లన్నియును,
త్రిజగము ల్గలఁగె వారిధు లెల్ల నింకె,
పటహభాంకారవములఁ బగిలె నద్దెసలు,
పటుబాణరుచులచే భానుండు మాసె,
"హాపుత్త్రి హాపుత్త్రి" యని వజ్రి పలికె
చూపింపఁ బాండుపుత్త్రిలావు మించె.
అప్పుడు తెఱచుగా నవనీరుహములు
గప్పినశిఖి పోలె గాండీవధరుఁడు
నిర వొప్ప బాణంబు లేసుమైఁ గురిసి
యరుల మార్కొనుచు బాహాటోప మొప్ప.

వైరిసైన్యముఁ జొచ్చి వారువీరనక
ఘోరశరాగ్ని గగ్గోలుగాఁ బఱచి
కదిసి పాఱఁగ నొక్కకాలంబునందుఁ
బదియింటఁ బదియింట భటవార మేర్చి
త్రిదశులు బెదర నుద్రేకించి యార్చి
కదనంపుఁగ్రీడలోఁ గడునిట్టు యగుచుఁ
దలఁకక మార్కొనఁ దమకించువారిఁ
దొలుతను జెండాడి తోడ్తోడ భటులు
భంగంబుతోఁ బటాపంచ లై పాఱ
ముంగలిమొనవారి మొత్తి పోఁద్రోలి
శింజినీనాదంబు సింధుగర్జనము
రంజిల్లుగతి నొక్కరవముగా మొరయ
దళములపైఁ దేరుఁ దఱిమించి మించి
కోలను సొచ్చిన యట్టికుంజరం బనఁగ
బంధురగాండివపటుమార్గియందు
సంధించి యేయుచో శరపరంపరలు
పదియు నూఱును వేయి పదివేలు లక్ష
పదిలక్షలును గోట్లు పదికోట్లనంగ
మెఱసి లెక్కకు మీఱి మిణుఁగుర్లు చెదర
నెఱమంట గ్రక్కుచు నేచి వేగమున

నిలువక కలనిలో నెత్తుటఁ దోఁగి
యలమి సైన్యము నెల్ల నదలించి మించి
పంచాననంబులపగిది నేనుఁగులఁ
జించి మాంసంబులఁ జిద్రుపలై రాల్చి
జననాథులను బోలె శాస్త్రసమ్మతుల
ఘనహస్తపదమస్తకముల ఖండించి
యురవడి నుగ్రవాయువులచందమున
నరదంబులొక కొన్ని హతము గావించి
కాలెనుమునుబోలె గతి నేపురేఁగి
మీఱి వైరుల నెల్ల మెఱయంగఁ ద్రుంచి
జలజనాభునిమూర్తిసంపత్తిపోలెఁ
దలఁప నెక్కడ నైనఁ దాన యై యుండె.
అప్పుడు సైన్యంబు లాయోధవరులు
తప్పక నరుమీఁద దట్టమై కదిసి
జలధిపైఁ గవిసిన చటులాగ్నిసమితి
పొలుపున నూపఱి పోవ నన్నియును
బరఁగ వాలమ్ములు వర్షించి తాఁకి
యరుదార నిరుగేల నాలంబు నలుపు
సురరాజసుతుని యాశుగవేగమునకుఁ
బరువిడి నిలువ నోవక పాఱి పోవ

మఱి కొంద ఱుత్తుంగమాతంగసమితిఁ
దఱచు డీకొల్పుచుఁ దగఁ బార్థుమీఁదఁ
బరిఘముద్గరకుంతబాణనారాచ
కరవాలశూలచక్రము లొప్ప వైచి
కుంభజుతోడ మార్కొనినవారిధుల
జృంభణ మెట్లయ్యెఁ జెలఁగి యట్లయిరి.
రథికులు కొంద ఱూరక చిత్తజల్లు
పృథివీధరంబుఁ గప్పినరీతి దోఁప
బెడిదంపుఁ దూపుల బీభత్సుఁ గప్ప
బెడబెడ మనియార్చి వే పోయి మఱియుఁ
బురములు మూఁడు గోపురములతోడ
హరుచేతఁ బడినట్ల యతనిచేఁ బడియుఁ
జౌకళించుచు రాజసమితితోఁ గొంక
ఱాకీర్ణశరఖడ్గు లై వచ్చి తాఁకి
హేషారవంబుల నిద్ధకింకిణుల
ఘోషభాషణముల హొద చేసి కప్ప
శబ్దభేదులు కొన్ని సంధించి యప్పు
డబ్దవాహనపుత్త్రుఁ డస్త్రంబు సేయ
నాతతబాణాగ్ని యలమ నందఱును
ఊతగా నశియించి రొగిఁ జూడ నపుడు.

అంత నర్జునుచేత నాభంగి సేన
యెంతయు గాసిల్లు టెఱిఁగి రారాజు
గజపురంబునఁ బేరు గలవీరవరుల
గజహయారోహకులుగాఁ జూచి యేర్చి
పదివేలఁ బొండని పంపు వెట్టుటయుఁ
ద్రిదశేంద్రసుతుఁ డాఁకి ధీరుఁడై వారు
కదియుఁడు పోకుఁడు ఖండింపఁ జేయుఁ
డదలింపుఁ డనుసొంపు లగుమాట లెసఁగ
నిప్పులు గురియుచు నిష్ఠురాస్త్రములు
కప్పిన సంతోషకలితుఁ డై నరుఁడు
ఉత్తరుపై బాణ మొకటి పోనీక
యుత్తమాశ్వంబుల నొకటి పోనీక
క్రక్కునఁ దనతేరు గడగండ్లఁ బడక
చెక్కు చెమర్పక చెలువుమై మెఱసి
తుది లేనియక్షయతూణీరములను
వెలువడి యొండొంటి వెంటనే నిండు
శరములు సంధించి సైన్యంబు మీఁదఁ
బరువడి వర్షింప భగ్నమై యదియుఁ
గరములు నుచ్చి యంగములు నొచ్చియును
శరవహ్నిఁ జచ్చియు శరణుచొచ్చియును

వడిఁ గూడఁ బోరియు వంతఁ బొఱియును
జడబుద్ధి మీఱియు సఖులఁ జీరియును
నెత్తురు గ్రక్కియు నెరయుఁ జిక్కియును
చిత్తంబు స్రుక్కియుఁ జేష్ట దక్కియును
పిడిన వెస నేగి వీక్షించి పేరు
"లోడ కోడకుఁ" డని యొకలక్ష గూడి
కద్రాదు లనుప నగ్గలికతో వచ్చి
యర్జునధృతి తోఁప నందంద యార్చి
నరుమీఁద నేసిన నగుఁడు భీతిలక
దరహాస మెసఁగ నుత్తరున కిట్లనియె:

అర్జునుఁ డుత్సాహవచనంబు లాడి యుత్తరుని యుద్ధసన్నద్ధుఁ జేయుట.

"ఓరాజనందన, యుద్ధంబు బలిసె.
సారథ్యమునకు వేసఱకుమీ నీవు.
ఈసేనఁ జొచ్చిన నింకఁ బై రాదు;
భాసురగతిఁ దేరుఁ బాఱని" మ్మనిన
మెలపుతో నతఁడును మీఱుపల్లంబు
తలఁపఁ జేరువయును దవ్వు మర్ఘటము
నొక్కసమాన మై యుండ నారథము
నెక్కుడు వెసఁ దోలె నెల్లసేనలును

నెలకొని యడ్డంబు నిడుపు మూలలను
వలయంబులును గాఁగ వచ్చి నర్తింప.
నరుని బాణముల రత్నపుఁ గేతనములు
ధరఁ గూలెఁ జుక్క లుద్ధతిఁ గూలినట్లు.
"యముఁగావు"మని ప్రొక్కుమార్తి నశ్వములు
నమరేంద్రసుత బాణహతిఁ జేసి ప్రొగ్గె.
రక్తాబ్ధిలోన వారణపదోరానములు
యుక్తంబుగాఁ గూలె నౌకక్రియచేత.
పడగలు గొడుగులు పార్థుబాణములఁ
గడువేగమునఁ బ్రవ్వి గాలిచే నెగసె
నటమున్న దివి కేగి యాడునట్టులను
జటాలభూపాలలాంఛనములో యనఁగ!
కొలఁది మీఱినయట్టి ఘోరయుద్ధంబు
చెలఁగఁ గౌరవరాజుసేనలో నపుడు
మని మేది కూలినమాతంగఘటలు
చిదిసినహయములు నొచ్చినరథావళులు
నొరగినకేతువు లొరగుసారథులు
విరిగినవిండ్లుఁ బ్రవ్వినగుండియలును
దునిసినగోళ్ళును దొరఁగునెత్తురును
బెనఁగొన్నప్రేవులు బెరయుపీనుఁగులుఁ

గలుగుచు సంగరాంగణము చూడ్కులకు
విలయకాలమునాఁటివిభవంబు చూపె.
కాలినశిఖిఁ జొచ్చి కనకఖండములు
కాలుష్యములు మాని కడు నొప్పినట్టు
లసిఁ జొచ్చి విరథు లై యర్జునాస్త్రముల
మనుజభావము లూడ్చి మఱి దివ్యు లగుచు
రమణతోఁ గొందఱు రంభకౌఁగిటను
గ్రమముతోఁ గొంద ఱుర్వశిసౌధములను
మెలపుతోఁ గొందఱు మేనకయింటఁ
దలఁపఁ గొందఱు తిలోత్తమయింటఁ గాఁగ
నలవక యింటివేశ్యలపాలు పోక
తలకొని ఘోరయుద్ధము చేసి రచట.
అప్పుడు క్రీడిచే నాభంగి సేన
చెప్పఁ జూపఁగ లేక శీఘ్రంబె తెగిన
నతిరథసమరథు లట మహారథులు
ధృతి నర్ధరథులు నుద్రేకంబుతోడఁ
బరఁగ నర్జునుఁ డనుబడబాగ్నిమీఁదఁ
బాఱఁ బోరి శరవార్ధిఁ బురికొల్పుటయును
అది వీక సేయక హరితనూభవుఁడు
త్రిదశు లిచ్చినయట్టిదివ్యబాణములు

కలుషించి యేయుచోఁ గలశసంభవుని
నలువొప్ప దెబ్బది నాఁటె బాణములఁ
బరఁగ దుశ్శాసనుఁ బదియేను నాటెఁ
బరఁగంగ గృపవిభుఁ బండ్రెండు నాటె
నలువొప్ప నెబ్బది నాటె సౌబలునిఁ
సలరంగ ముప్పది దుర్మర్షు నాటె.
కర్ణరథ్యంబులుఁ గర్ణసారథియుఁ
గర్ణు తేరును ద్రుంచి కర్ణు నొప్పించి
నీఁగఁ జైసఁగఁ డంత దేవదత్తంబు
పూరించె సైన్యంబు భుజశక్తి నెడలు.
వారలెల్ల నటులయుఁ దొడరి వీక్షించి
వసుస నిల్వఁగ లేక పాఱె సైన్యంబు
సేనానిచే దైత్యసేనలు తొల్లి
జా నొప్పఁ బాఱినచందంబు దోఁప;
సురరాజసుతుమూర్తిఁ జూడంగ వెఱచి
మరలి గాంగేయునిమఱుఁగు సొచ్చినను
అతఁడు వారల కెల్ల నభయహస్తంబు
చతురత నిచ్చి యాశ్వాసించి పలికె:

అర్జునునకు నిలువ లేక పాఱు సైన్యంబునకు
భీష్ముఁ డుత్సాహవచనంబులు పలుకుట.

“ఓకర్ణుసైన్యంబ, యోద్రోణుసేన,
ఓకృపుసైన్యంబ, యోడకుం” డనుచుఁ
“ఉగ్రమము సర్వము మీఱటె కాలాగ్ని రాదు,
రమణతో జలధి మేరకు మీఱటె రాదు,
గఱకంఠు మెడ నున్న గరళంబు రాదు,
తెఱఁ గొప్ప శమనుఁ డుద్రేకించి రాఁడు!
ఒకపింటివానికి నోడి వచ్చితిరి!
ప్రకటింపఁ దల్లిగర్భముఁ జొచ్చువారె!
మొఱయు వింట్లును గాని మీరు పట్టినవి?
మొఱయు తేరులు గాని మీర లెక్కినవి?
ఎలమి నెంతటికైన నే నున్నవాఁడఁ
దలపడి మీర లుద్ధతి నేయుఁ” డనిన
సీసున నటు పోక యేచి యార్చుచును
భాసురగతి భూమిపైఁ ద్రొక్కి నిలిచి
మఱియుఁ గవ్వడిమీఁద మహితసత్త్వంబు
నెఱప నుద్యోగించె నెఱి సైన్యవితతి.
అటు లేచు వైరులయాటోప మెల్లఁ
బటుకార్యగతిఁ జూచి బాహు లుప్పొంగ

నుత్తరునకు వారియుత్సాహ మెల్ల
నత్తఱిఁ జూపుచు నర్జునుం డనియె:
"కురురాజు గూర్చిన ఘోటకవితతి
పరిణద్ధసైన్యవైభవముఁ జూచితివె?
ఎలమితో మన మెంత యేఁపు సూపినను
బలము దగ్గక వైరివర్గంబు పోలుచు!
ఇటమీఁద మనము ప్రత్యేకయుద్ధమునఁ
బటుభయంకరకేళి బరఁగను చూపుదము.
నెఱయ నింపుక నీవు సారథ్యములను
దఱుముక నిల్పి కంథరి మెప్పింపు.
జా నొప్పఁ జూతము సైన్యమధ్యమునఁ
గాన వచ్చుచు నుండుఁ గన్గు కేతనము.
వాఁడు మూర్కొన నున్నవాఁ డింక మనకు
వాఁడిమి ప్రచరింప వలయు మున్నాడి.
ఆడకున్నకుఁ జేర నరదంబు పఱుపు
మాదిత్యతనయునియాటోప మెల్ల
నుడిగింతు" నని పల్క నుత్తరుం డపుడు
కదుకొని హరులపగ్గము సడల్చుచును
రథము వేగమె తోలె రాధేయుమీఁద.
ప్రథిత బాహాగర్వపరివేష్టుఁ డగుచు

నావులమందలో వ్యాఘ్రంబు చొచ్చి
వావిరిఁ గలఁచునప్పగిది నర్జునుఁడు
కురుసేనఁ జొచ్చి తా ఘోరంబుగాను
శరములు వర్షించి సమయింప నరులఁ
జిత్రాంగదుండును జిత్రసేనుండుఁ
జిత్రరథుండుఁ జెచ్చెర వికర్ణుండు
సరగ శ్రుతుంతపసంగ్రామజిత్తు
లరయ దుర్ముఖదుర్జయాఖ్యదుష్కృతులు
మరియుఁ బెక్కైనకుమారవర్గంబు
మురువొప్పఁగాఁ గ్రీడి మున్నాడి తాఁకి
తెఱచుగాఁ దూపు లుద్ధతి నెల్లయెడలఁ
బఱపి దిక్కుల దీప్తిఁ బరఁగవిల్లఁగను
జెలరేఁగి తమ చేయుసింహనాదముల
బలిమి శేషునిశ్రోత్రపటలంబు పగులఁ
గడనంబు సేయుచో గాండీవి యపుడు
"పదర నేటికి మీరు పసిబిడ్డ" లనుచుఁ
దలపోసి సగరనందనులపైఁ దొల్లి
నలిగినకపిలసంయమిపోలె నలిగి
ఘనుఁ డూర్చె బాణసంధానజర్ఝరితఁ
బరచాపపరయుగ్యపరకేతనములు.

అంత వికర్ణుఁ డత్యంతవేగమునఁ
గౌంతేయుమీఁద మార్గణవృష్టిఁ గురియ
నఱిముఱిఁ దనచాప మతనిబాణముల
విఱుగఁగఁ దానును విఱుగుచో వీరు
"వెసఁగి పోవకు" మని యెంత చెప్పినను
వెస వికర్ణుఁడు కాన విన కేఁగ సాఁగె.
క్రూరుఁ డై యప్పుడు శత్రుంతపుం డార్చి
నారాచతతులఁ గప్పుచుఁ దేరు మాటి
యుత్తరుఁ జంప నుద్యోగించి యప్పుడు
చిత్తవిక్షేపంబు సేయుచో నరుఁడు
వానిసూతునిఁ జంపి వానిని ద్రోఁచి
వానిరథ్యంబుల వసుధపైఁ జమరి
చెలఁగి యుద్ధాహవక్షేత్రపాలునకు
బలి యిచ్చె నఱకి వానిపటుమస్తకంబు.
ఇచ్చి యంతటఁ బోక యుగ్రాసురారకులు
విచ్చి పాఱినఁ గాని విభుఁడు రాఁ డనుచు
దృష్టించి యరు దైనదివ్యబాణముల
సృష్టిఁ జీఁకటిఁ బడఁ జేసి యేసినను
తనికినదిగులుచే ధైర్యంబు వదలి
యనిఁ దొలంగుచుఁ బాఱె నరియోధవరులు.

ఇత్తెఱంగునఁ బాఱ నెలమి సంగ్రామ
జిత్తు తాఁ బోవక జిష్ణుపైఁ గవిసి
మునుమిడిఁ గర్తరీముఖకూర్మనఖము
లనుసాయకము లేయ నతఁడు నవ్వుచును
దల మీఱి వాని కేతనముఁ జాపంబుఁ
దలయును ద్రుంచి యాంతలఁ బాఱ వైచె.

కర్ణుండు పరాక్రమించి భీభత్సునిపయిం గవియుట.

ఈచందమునఁ దమ్ముఁ డిలమీఁదఁ బడినఁ
జూచి యాగ్రహమును జోద్యంబు నెరయ
నుడికెడినేతిలో నుదకంబు వడిన
వడువునఁ జెలరేఁగి బలిమిఁ గర్ణుండు
దివిజేంద్రసుతుమీఁదఁ దేరు దోలించి
వివిధబాణంబుల వెస నేసి యేసి
రథికు నొప్పించి సారథిఁ జిక్కుపఱిచి
రథరథ్యకేతుమర్మంబులు నాటి
బలిమి వాటింప నాపార్థుండు కినిసి
బలునారసంబులు వైరిసంత్రాస
కరదర్పపరిణతిఁ గర్ణుపైఁ గురిసి
పరభండనోద్దామపటుకేళి సలిపె.

గరుడుండు చెక్కులఁ గప్పుచుఁ బాముఁ
బోరి గొన్న వడువున భూరిశౌర్యమున
రవిసూనుఁ దాఁకి దారుణకర్మపరత
దివిజేంద్రసుతుఁ డేచి దివ్యాంబకములఁ
గల నెల్ల నిండఁగాఁ గడువేడ్కఁ బఱప
నలుకగ్రుఁ డని యెల్ల నందంద చదిపి
నిజపరాక్రమశీల నెరసంగ నెన్ని
విజయుఁ శిక్షించు రోషవేగంబు మెఱయ.
ఆమహాధ్వను లట్టహాసోద్దామ
భీమప్రతాపులై పేర్చి పోరాడ
సేనానులు నాజిచేష్ట చాలించి
పూని చూచుచు నుండి బుద్ధిమార్గమునఁ
గౌంతేయునొప్పికిఁ గర్ణునొప్పికిని
సంతోషభయరోషసంయుతులైరి.
నరుఁ డంతఁ గోపించి నారాచభల్ల
శరశితక్రకచార్ధచంద్రబాణముల
సూతుని వరదంబు జోడుఁ జాపంబుఁ
గేతువు హరులు నిక్కిలి నొవ్వ నేసి

కర్ణార్జును లొండొరులతోడ శూరభాషణంబు లాడికొనుట.

కర్ణుఁ దప్పక చూచి కర మొప్పఁ బలికె:
"కర్ణ చిక్కితి కాదె గాండివిచేత!
ప్రేలు చుందువు కొన్ని పిట్టబీరములు;
నీలావుపస యెల్ల నేఁడు చూచెదను.
అదియును గాక నీయనుజన్ము చావు
పొదివి చూచితి కానఁ బోరాదు నీకు.
ద్రోవదితలఁ బట్టి దుశ్శాసనుండు
వేవురు సూడఁగా వెస నీడ్చునపుడు
విడిపింతు ననిన నవ్విసనగం బింకఁ
గుడువ కూరక పోవఁ గూడునే నీకు?
తగ వొప్ప నాఁ డేను ధర్మపాశములఁ
దగిలి యుండుటచేసి తప్పి పోయితివి.
నేఁ డెట్లు పోయెదు నీ" యన్న నతఁడు
వేఁడిచూపులఁ గ్రీడి వీక్షించి పలికె
"కుంతికుమార నీకును బంటుకొలఁది
పంత మింతేయుఁ గాక బహుభాష లేల?
నీవు ధర్మజుమీఁద నేరంబు పెట్టి
లావు సేయక నాఁడు లజ్జఁ గోల్పడితి!

క్రోధించి నేఁడు కైకొన్నలా వేది?
రాధేయు గెల్చెనో రాజు గెల్చెనొకో?
వనవాస మీఁడేర్చి వచ్చినఁ గాని
మనరాజ్యభాగంబు మనకీరటంచు
నామాసఁ గాదె మీరాయాసపడుట!
దాయలు మీకేడ ధర్మసంచయము!
ఈవల నావల నీవు గావింగ
లావులవలెఁ గాదు లిలిఁ గర్జచోట!
చూచి పోరాడు నిష్ఠురబుద్ధి" ననుచు
నేచి వాలమ్ము లనేకంబు లేసె.
అతఁడును నేయుచో నయ్యస్త్రసమితి
కుతలంబుఁ బొదివి యగ్గలికాంతి నెఱఁచె.
అప్పుడు రణభూమి నంధకారంబు
గప్పను వాయువేగము లేక యుండె.
భానుజుబల మంతఁ బార్థుపైఁ గవిసి
నానావిధంబుల ననిచి రేఁగఁగను
జల మొప్ప మండువేసవిఁ దుంగమడువు
బలిమిఁ జొచ్చినదంతిభాతి నర్జునుఁడు
చతురంగబలముల సమరరంగమున
ధృతిఁ గూల్చి మఱియు రాధేయు నొప్పించి

పరికించి యతనిచాపముఁ ద్రుంచి వైవ
నురుతరక్రోధుఁ డై యుగ్రాంకుశంబు
మింట మంటలు వాఱ మెఱుఁగారుశక్తిఁ
గంటగించుచుఁ గేలఁ గడుబల్మిఁ బట్టి
గట్టిగా ధృష్టద్యుమ్నుఁ గౌంతేయుమీఁద
నెట్టన వైచె నిర్నిద్రదర్పమున.
ఆశక్తిఁ జూచి భయాసక్తి సడలి
వాసవాదులు చూడ వాసవాత్మజుఁడు
పదిలుఁ డై బహుబాణపటలంబు దాఁకి
యది నానాఖండంబు లై రాల నేసె.
నుతశక్తి సంతఁ గర్ణునిమూలబలము
పతికి నడ్డము వచ్చి పార్థుపై నభుడు
భద్రదంతావళప్రతతి డీకొల్పి
రౌద్రముద్రోన్నిద్రరసికభావమున
బలుతూపు లేసి యార్భటము చేయుటయుఁ
బ్రళయకాలాంతకప్రతిముఁ డై యతఁడు
దంతకాండంబులు తరుమండలములు
సంతతమదధార చారుసిర్ఝరము
ఘనగండయుగళముల్ గండశైలములు
కొనముక్కుచమకులు గుహాలుగాఁ గలిగి

పోలు పైనభూధరంబులఁ బోలుకరుల
బలుపిడుఁగులఁ బోనిబాణంబు లేసి
యిలఁ గూల్చునంతలో వినతనూభవుఁడు
వెలయంగ వేఱొకవిల్లు సంధించి
యాఱింట నుత్తరు నాఱింట హరుల
నాఱింట రథముఁ బదాఱింటఁ బడగ
నరుమేన నెబ్బదినాల్గుబాణముల
వరుసతో నాటి భూవరుని మెప్పించె.
నరుఁడు కర్ణుని నేసె నరుఁ గర్ణుఁ డేసె;
ఇరువురుఁ బోరాడి రిట్లొక్కరీతి.
అప్పుడు కౌంతేయుఁ డలుక దీపింపఁ
దప్పక వినితోఁ దడ వయ్యె ననుచు
కడఁగి నవన్నారుప్రేఁకపునారసములు
తొడిగి రాధేయు బంధురకంధరమునఁ
గరములఁ బార్శ్వభాగముల ఫాలమున
నురమున రక్తంబు లొలుక నేయుటయు
మతి గిట్టి వెసఁ గిట్టి మార్తాండుపట్టి
ధృతి గట్టి పట్టి భీతిలి ముట్టఁ బాఱె.

క్రీడి యరదంబు ద్రోణునెడకుం దోల
నుత్తరున కాజ్ఞాపించుట.

పాఱెన వైరాటి పకపక నవ్వె;
మీఱి శంఖము మ్రోఁత మొరయించె నరుఁడు.
పొగడిరి సుర లెల్ల బోరున మునులు
పొగడిరి క్రీడిఁ దుంబురునారదులును.
తివిరి నరణకాంక్ష తీర నైన నతఁడు
తపిలి నల్గడలను దవ్వు వీక్షించి
"అరదంబు గురునిపై నడుగ ని" మ్మనుచు
నరనాథసుతున కున్నతిఁ జెప్పుటయును
నొగిలి సమ్మెటకోల నొగలపై నతఁడు
డిగ వైచి భీతి రెట్టింప నిట్లనియె:
"అమ్మక్క! ఇంక నే నైనఁ గానిమ్ము
నెమ్మి నెవ్వం డోపు నీ తేరు గడప!
తురగయూథము మీఁదఁ దోలి వేసఱితిఁ
గరిసమూహము మీఁదఁ గడపి వేసఱితిఁ
[illegible] మీఱి దొరలపైఁ దఱిమి వేసఱితిఁ
బలియురపై నెల్లఁ బఱపి వేసఱితిఁ.
తుది యేది మొదలేది దురము సేయుటకు?
ఇదె నీదు భుజసార మెక్కుచున్నదియ!

అరయ శౌర్యము నీకు నభివృద్ధి చెందెఁ
గరము నిర్భర మైనఘన తేజ మొప్ప!
ఇటు లెక్కు డగులావు నే నెందుఁ జూడ
నటమటించెను జిత్త మాలంబునందు;
సారథికార్యంబు సాధింపఁ జాల.
వారక చేష్టలు పాసె నెమ్మేను
భీతిమై నిండారె విహ్వలభావ
మేతీరునను బుద్ధి యేలమిమై నిలువ"
దనిన భూమింజయు నాక్రీడి చూచి
"వినుము వేసఁజ నేల వీరకార్యములఁ
కే నున్నవాఁడ నీ కేల చింతింప?
పూని యశ్వంబుల బోధించి నడుపు;
మనుణాశ్వములతోడియరదంబుమీఁద
గురుఁ డున్నవాఁడు చూడ్కుల నిల్పు మచట;
నురుకంధరమును మహోల్లాసముఖముఁ
బర మైనయురమును బాహుదీర్ఘతయుఁ
గలిగినపుణ్యుఁ డాగమశాస్త్రవిదుఁడు.
చెలువార విలువిద్యఁ జెప్పె మా కితఁడు.
క్షత్రియగోత్రసంజాతదోషమునఁ
జిత్ర మీతని నేను జెనకంగ వలసె!

కానీనుచందంబుగా నేఁడు ద్రోణు
నేను మార్కొనువాఁడ నీ వేల తలఁక?
పొలుపార మన తేరుఁ బోవ ని" మ్మనుచుఁ
దొలఁగక ద్రోణుపైఁ దోలించి యతఁడు
అక్కజంబుగ మ్రొక్కి యాచార్యుఁ బలికె:
"అక్కటా మీతోడ పని సేయ వలసె!
భీకరాటవిలోనఁ బెద్దకాలంబు
చేకొని తిరిగి వచ్చినయట్టిఫలము
కురుసేన నెల్ల మార్కొన మాకు వలసె.
కర మర్థి మీ రెఱుంగనిపని గాదు
గురువులతోడనా గుటగుట లనక
కరుణింపు మయ్య సంగరముఁ జేయఁగను.

ద్రోణార్జునులద్వంద్వ
యుద్ధము.

మున్ను మీ రేయక మొగి నేయ" ననినఁ
బన్నుగా నిరువదిబాణంబు లతఁడు
దొడిగి యేసిన వానిఁ దోడ్తోడఁ గ్రీడి
నడుమనే తును మాడె నాల్గుబాణముల.
గురుఁడు వెండియు నేసెఁ గోటిబాణములు
నరుఁ డవియును ద్రుంచె నానాస్త్రతతుల.

గతభీతి నిట్లు దిగ్గజములు రెండు
ప్రతిఘటించినమాడ్కిఁ బార్థుండు గురుఁడు
బవరంబు సేయుచో బాణఘట్టనలఁ
బ్రవిమలబ్రహ్మాండభాండంబు పగిలె
సురగిరి కంపించె సారిగిరి మునులు
సురరాజు దప్పక చూడ లేఁ డయ్యె.
ఇద్దఱు రణశూరు లిద్దఱు ధీరు
లిద్దఱు నతిరథు లిలఁ బార్థగురులు
చెలువార గురుభక్తి శిష్యమోహములు
తొలఁగించి కోపంబుతోడ నేయుచును
గోలలు దప్పించుకొనునేర్పుతోడ
నాలోన నొవ్వ నేయనివారిఁ బోలె
నున్నచోఁ గురుసేన లొప్పారు వేడ్కఁ
బన్నగాఁ దమలోన భాషించి రిట్లు:
"గురునితో నిట్లు మార్కొని లావు సూప
నరుఁ డోపుఁ గాక యెవరుఁ డోపు నింక.
నలి నెత్తుగఱులు నున్నతిఁ దెల్లగఱులుఁ
గలుగు బాణంబు [illegible]
వేయుచోఁ జూపఱ కేర్పు [illegible]
కేయెండయును గూడురీతి [illegible]

ఒక్క బాణముపోలె నొగి బాణపంక్తి
నెక్కొని గురుఁ డేయు నిమిషమాత్రమున;
నరుఁ డది తుమురుగా నఱకు చున్నాఁడు
ధరణి నే మని చెప్పుదము పీనినేర్పు!''
అనునంత గురుఁడు దివ్యాస్త్రంబు లింద్ర
తనయుపై నేయంగ ధరణి గ్రక్కదల
బుగులుకొంచును బేర్చుభూరిబాణాగ్ను
లెగయంగఁ జూచి యాయింద్రనందనుఁడు
వరుసతో నింద్రాగ్ని వరుణాదిసురల
వరములఁ గొన్నయుజ్జ్వలబాణతతుల
నతితీక్ష్ణములఁ గూర్చి పరఁగ నేయుటయు
నతుల మై బాణపత్త్రానిలం బపుడు
పడగలు చించి యంబరవీథి కెగయ
గొడుగులు గొనిపోయెఁ గురుసేనలోన.
తెగఁబడి ద్రోణుఁ డద్దివ్యబాణములఁ
బొగలఁ జిక్కినవహ్నిఁ బోలె నుక్కణఁచె.
అప్పుడు కనలి ద్రోణాచార్యసేన
కుప్పలుపడ నస్త్రకోటు లేయుచును
గాండీవిఁ దాఁకినఁ గల్పాంతచండ
దండధరోద్దండతండ మై యతఁడు

తడిచేతఁ దుడిచి చిత్రము మాపినట్లు
తడయక సేన సంతయు మాపు మాపి
యంకితరత్నంబు లగుకిరీటములఁ
గంకణంబుల నొప్పఁ గునబాహుతతులఁ
గలితకుండలము లౌకర్ణజాలములఁ
గలని శృంగారింపఁ గడఁకతో నచట
విపుల మై నిండి పర్వినరక్తవార్ధి
కపుడు రత్నాకరం బనుపేరు చెల్లె.
అర్జును డంపుడు సైన్యముఁ జంపి వైచి
దుర్జయుఁ డై పేర్చి ద్రోణుదేహమునఁ
బసిఁడిపింజలచేతఁ బరఁగుబాణములు
పదికోటిశతకోటి దాఁక నేయుటయు
నతఁడును దల యూఁచి యాశ్చర్య మంది
మతిలోన మెచ్చి సమ్మత మొప్పఁ బలికె:
"శూరుండ వగుదు వర్జున మేలు మేలు!
ధారుణి నెవ్వరితరము ని న్గెలువ?
వృష్టిగాఁ దూపులు వెద చల్ల నేర్తు
వష్టావధానంబు హ స్తలాఘవము!
మిగుల నేర్పున మమ్ము మించితి కాన
జగతిలో వింటి కాచార్యుండ వీవ."

అని పెక్కుభంగుల నగ్గించుటయును
వినువీధిఁ గొలువున్న వేల్పు లందఱును
"గురుఁడు గాండీవి మార్కొని యింతసేపు
మురములో నిల్చి సంతోషింప వచ్చు!
ధరణి దావాగ్నిముందర నిల్వ వచ్చు
ధరణి నుగ్రాక్షుముందర నిల్వ వచ్చు
నిలువంగ వచ్చునే నెఱిఁ గ్రీడిముందు!
విలువిద్య మేటివి వెఱవక నిలిచి
తల్లవో కలశజ యల్లవో ద్రోణ
యెల్లసేనలలోన నీవె శూరుఁడవు!"
అనునంతఁ గౌంతేయుఁ డాచార్యుమీఁదఁ
బనిగొని శరపరంపర బిట్టు పఱపి
సారథి యరదంబు చాపంబు హరులు
ఆరథికుఁడు కేతు వనక యన్నియును
బాణాంబురాశిలోపల ముంచుటయును
ద్రోణుఁ గానక సేన దుఃఖింపఁ దొడఁగె.

అశ్వత్థామ యర్జునుం దాఁకి విజృంభించుట.

ఫల్గును నేపు నశ్వత్థామ చూచి
విల్లూని దాఁకె నవ్వీరు మార్కొనుచు.

ఆమెయి గురుపుత్త్రుఁ డధికరోషమున
భీమకోపాటోపభీషణుం డగుచు
నామేటి కెదురుగా నరిగి బాణముల
భూమియు మిన్ను నద్భుతముగాఁ గప్పె.
నరుఁడు వానిని ముంచె నారాచవృష్టి
గురుపుత్త్రుఁ డంతటఁ గోపంబు పెరుఁగఁ
జక్రాములను గొంత జోపించి చూచె
విక్రమంబునఁ గొంత వెలయించి చూచెఁ
బెలుచ నత్తఱిఁ గొంత బెదరించి చూచె
బలుమాఱు చేయుమ భర్జించి చూచె
నతఁ డెంత చూచిన నద్దంబులోని
ప్రతిబింబమును బోలి పార్థుండు రథము
నందినగతి నుండు నందంగ రాఁడు
ముందర విహరించు ముట్టంగ రాఁడు.
విజయుఁ డప్పుడు శత్రువిజయంబు నెరపి
భుజములు తల మీఱఁ బొంగారుచుండ
గురుతనూభవ సేన ఘోరాజిలోన
నరికట్టుకొని భీమశాస్త్రంబు చేయఁ
గొందఱ వంచించి కొందఱ నొంచి
కొందఱ విదళించి కొందఱఁ జించి

నడుములు ద్రుంచి యాననములు ద్రెంచి
నిడుపు ప్రయ్యాలఁ బాఱ నెఱపి కొందఱను
బొట్టలు చించి వీపులు విదళించి
యట్టలు నేలతో నణఁచెఁ గొందఱను.
బెగ్గడించుచు నిట్లు బీభత్సుచేత
స్రగ్గుచుఁ బ్రగ్గుడై సకలసైన్యములు
వెస వార్ధిలో నోడ విరియుచందమునఁ
బొసఁగ సజ్జనవార్ధి బొంకక విరిసె.
విరిసినఁ గోపించి విజయు నీక్షించి
గురుతనూజాతుండు కోమ రొప్పఁ బలికె:
"మునుమున నావంక మొగముగా వెఱచి
కదన మెవ్వరితోడఁ గొంతేయ సేతు ?
ఆచార్య గెలిచినయాబీర మెల్లఁ
బాచి పుచ్చెద మంచి బంట వైరమ్ము.
గాండీవ ముండఁగాఁ గాదె గర్వించి
తొంటేల యింక నేయుదు గాక" యనుచు
జలజలఁ గ్రీడిపై శరవృష్టి నెఱపి
నలు వొప్ప నొకకోల నారి ఖండించె;
అతఁడు వే ఱొకనారి యరయుసందునను
నుతశక్తి నందంద నొప్పించి యార్చె.

సుర లంత నాచార్యసుతుని వీక్షించి
“కుడుపీరులందు సెక్కుడుకుఱుచు. వితఁడు
చక్కగా దీసవ్యసాచిచాపంబు
చక్క నున్నది వానిసత్యంబుకతన!
చెచ్చెఱ వీరవర్జిత మైనసేనఁ
జొచ్చి జక్కడునర్జునువిల్లు నేఁడు,
తల మీఱుచునల ద్రోణతనయు సాధించుఁ
జెలఁగుచుఁ దల యెత్తి సిద్ధ మింతయును”
అని నారి ద్రెవ్వినయాకిరీటివిల్లు
వెనుకొని సుర లెల్ల వీక్షించుటయును
ఒక్కింత నగుచు వే ఱొకనారి వింట
నెక్కించి ద్రోంత మి న్నెక్కించి నరుఁడు
నాచార్యసుతునితో నతిఘోరసమర
సూచితబాణవిస్ఫూర్తి మైఁ బోరి
గసబెస నతనియంగము లుచ్చి పాఱ
ససమునఁ గ్రొన్నాఁడియమ్ము లేయుటయు
లావున లక్షోపలక్షబాణముల
దేవేంద్రసుతు వైచె ధీరుఁ డై ద్రోణి.
ఇరువురు నీరీతి నిరుమూఁడుగడియ
లరుదారఁ బోరుచో నర్జునాస్త్రములు

అక్షయంబులు గాన నభివృద్ధి నొందె
నీక్షింప ద్రోణికి నిషువంక్తి పొలిసె.

కృపాచార్యునితోడ నర్జునుఁడు యుద్ధంబు సేయుట.

ఆవేళ నెఱిఁగి కృపాచార్యుఁ డెలమిఁ
దా వచ్చి ద్రోణిముందఱఁ బన్ని నిలిచి
వశముగా దనక విశ్వాచ్ఛుపై నడరి
పసిఁడియమ్ములు గొన్ని పాఱ వైచుటయుఁ
బీతాంబరంబు గప్పినశౌరి పోలె
నాతఁడు కృపమార్గణావిష్టుఁ డయ్యె
దెరలమిఁ దానును దేవేంద్రసుతునిఁ
దిర మొప్ప నేసెను ధీరుఁ డై ద్రోణి.
ఇర వొప్ప నర్జునుఁ డిషుపరంపరలు
పరపి కృపాచార్యుఁ బరఁగ నొప్పించె.
మౌర్వినినాదంబు మహితనాదంబుఁ,
బర్వినకోపాగ్ని బడబానలంబు,
నురుతరశరకోటు లూర్మిమాలికలు,
నరుణవీక్షణపుష్పహారవల్లరులుఁ
గలితశోణితవస్త్రకాండంబురుచులుఁ
గలవీరలక్ష్మియుఁ, గలిగి చూపఱకు

సులభగాంభీర్య మజ్జునపయోరాశి
ప్రళయకాలమునాఁటిభావంబు దాల్చె.
చెలరేఁగి ముందు వచ్చినకృపాచార్యుఁ
డలఁగోకగా వించె నలుక రెట్టించి
కడువాఁడిఁతూపులఁ గపికేతనంబు.
తొడిఁబడి యతఁడిట్లు దోర్బలంబునను
దొనఁకు చేచాఁచుట తూపు గైకొనుట
ధనువు తోఁ దివియుట తెగ నేయుటయును
ఎలమి నింద్రసున కైన నెఱుఁగంగ రాక
బలిమిఁ బోఁడిమిఁ జూపి పార్థు నొప్పింప
లావునఁ జిఱుతకాలమునాఁటిగురువు
భావింప గురుఁ డని పాండవుం డలరి
తూపులఁ గృపుని కేతువుఁ ద్రుంచి నైచి
చాపంబు రథము వసుము నేయునంత
సురతనూభవు నరిష్టుండును గృపుఁడు
సరవిఁ జిత్రాంశుండుఁ జంద్రకేతుండు
నరుణావర్గుండు ధీరుఁ డగుసుషేణుండు
మరి మణిమంతుండు మంజుశాలియును
అన నొప్పుపేళ్లవా రటఁ గూడి తాఁకి
గానకొని రథరక్షకుల నొంచుటయును

ఆపార్థుఁ డందఱి కన్ని బాణములు
చాపశింజినితోడ సంధించి మించి
పొసఁగఁ దాళీఫలంబులు రాల్చుకరణి
వసుధ డొల్లఁగ నేసె వారిమస్తములు.
అంతటఁ బోక తా నాగొంతికొడుకు
వింతగాఁ గోపించి వెసఁ గృపాచార్యు
నొప్పించి యరదంబు నుగ్గుగా విఱిచె;
అప్పు డైనను బోక హయములఁ జెండాడి
సారథిఁ దెగటార్చి చాపంబుఁ దునిమి
పూరించె శంఖంబు భూమి గ్రక్కదల.
విరథుఁ డై కృపుఁ డంత విపులకోపమున
నరుణపంకజముల ట్లక్షు లొప్పార
దారుణాకృతి యొంచుఁ దనరారుశక్తి
బోరునఁ గ్రీడిపైఁ బూన్చి యేయుటయు
నది ఘోరభయకారణాకార మగుచు
నది భానుకోటిప్రభాభాసి యగుచు
నది శూలధరకేళికాభీల మగుచు
నది ఘోరవారుణాంబగువర్ణ మగుచు
వచ్చుచో నడరి విచ్చుచ్చుఁ డాశక్తి
యుచ్చి పో నేసిన నుడుగక యదియు

నడతెంచు చున్న నున్నతిఁ బార్థుఁ డపుడు
పాడిపాడిగాఁ జేసి భూమి రాల్చుటయు
నరు నంత దేవదానవసిద్ధఖచర
నరులు కీర్తించిరి నానాముఖముల.
ఆకృపాచార్యుండు నట ద్రోణురథముఁ
జేకొని నిల్చె నొచ్చినవాఁడు గాన.
అప్పు డంతటివీఁరు డాచండ శౌర్యునఁ
గప్పినభీతిమైఁ గలసేన లెల్లఁ
జంద్రిక లెల్ల భాస్కరునకు వెఱచి
చంద్రమునంతకు నేగుచందంబు దోఁప
మఱి పోయిగాంగేయుమఱుఁగు చొచ్చుటయు
నఱిమురి బీభత్సుఁ డంటంగఁ దఱిమి
సమరశంఖంబులు సమరకాహళులు
సమరభేరులు మ్రోఁగ సమరంబు చేసి
యొనరినశక్తిచే నురుశక్తి మెఱసి
మునుకొని మొత్తంబు మొన కంతఁ బొడిచి
యులరుచక్రంబుల నరిచక్ర మణఁచె.
బలిమిబాణంబుల బద్దలై పగిలి
పడి యున్న పునకలు పానపాత్రములు
మడపక రుధిరంబు మదిరారసంబు

శరవహ్నిఁ గురియుమాంసంబుఁ గూరలును
దరతరం బగునేత్రతతులు మీనములు
గాఁగఁ గైకొని భూతకాండంబు లచట
వీఁగ కెంతయు వేడ్క విహరింపఁ దొడఁగెఁ
బొనర యుద్ధము రణభూమిలోఁ బలియ.
ఘనత గాంగేయుపైఁ గడఁకతో నరుగు
నెడఁ జొచ్చి వృషసేనుఁ డిషుపరంపరలు
బడలుపడంగ నాపార్థుపైఁ గురియఁ
జతురుఁడై సరుఁ డర్ధచంద్రబాణముల
నతనివిల్లును ద్రుంచి యైదుబాణముల
వక్షంబు నేయుచో వ్యాఘ్రంబుఁ గన్న
యుక్షంబుగతిఁ బాఱె నొగిఁ దేరు డిగ్గి.
అంత దుశ్శాసనుం డావికర్ణుండు
సంతతోద్ధతిని వింశతి దుర్ముఖుండు
వచ్చి తాఁకినఁ గ్రీడి వారిమర్మంబు
లుచ్చి పాఱఁగ నేసె నుగ్రబాణముల ;
నఱకె వర్మంబులు నఱకెఁ జాపములు ;
నఱికినఁ బాఱి రన్నరనాథసుతులు.
పాఱినఁ గని నవ్వి పాండునందనుఁడు
మీఱినవేడ్క భూమింజయుఁ జూచి

"మన మింక భీష్ముతో మార్కొన్న మేలు
ఘనతాళకేతువుఁ గంటివే యతని?
పనివడి యతనితోఁ బస చూప నున్నఁ
దనియదు హృదయ మింతటికయ్యమునకు.
వగుసఁ బగ్గంబులు వదలుగా విడిచి
హరుల వేగమె తోలు మచ్చోటి" కనిన

నరునాజ్ఞ నుత్తరుఁడు భీష్మునెడకు
రథంబు దోలుట.

నవనీశతనయుండు నట్లు గా కనుచు
జవనాశ్వములమీఁద సమ్మెట వేసి
యరయ నాలును బట్టిన ట్లుండి నరుని
యరదంబుఁ దోలెఁ జయ్యన భీష్మమీఁద.
అప్పు డర్జునునకు నాభీష్మునకును
ఒప్పార నతిఘోరయుద్ధంబు చెల్లె.
అందు గాంగేయుండు నాహవోత్సాహ
సందేహములు మాని శంఖ మొత్తుటయు
నతఁడును నొత్తె బ్రహ్మాండంబు లగల
ధృతి దేవదత్తంబు దేవదత్తంబు.
కౌరవేశ్వరుఁ డంత గాంగేయుఁ దొడరి
పోరాడి నరుఁ డోడి పోవుఁ బొమ్మనుచుఁ

గొండంత వేడ్కఁ గైకొని చూచు చుండ
నొండొరు ల్దలపడి రొగి భీష్మనరులు;
నుతవాయువేగమనోవేగములను
అతిఘోరగతిఁ దేరు లపుడు వర్తించె.
తొడిగి వా రేసినతూపు లన్నియును
నడుమఁ దార్కొని పోరి నగ్గుగాఁ దూలు.
పొనర నాగ్నేయాస్త్రమునకు వారుణము
మునుమిడి నైంద్రాస్త్రమునకు రాక్షసముఁ
బొనరంగ నంతకమునకు సౌరమును
మునుకొన్నయురగాస్త్రమునకు గారుడముఁ
బొలుపైనదైత్యాస్త్రమునకు వైష్ణవము
నలి మేఘబాణంబునకు వాయుశరము
మొదలైనప్రతిబాణములు సంతరించి
కదిసి యొక్కరుని నొక్కరు డీలు పడక
చల మొప్ప దొనలపైఁ జాఁచినచేయి
సొలవక శరముఁ దెచ్చుచు నున్నచేయి
క్రచ్చఱ వేగంబుఁ గైకొన్నచేయి
క్రుచ్చి యమ్ముల నారిఁ గోరాడుచేయి
గలిగి నిశ్చలబాహుఘనచతుర్భుజునిఁ
దలపించు చుండి రిద్దఱుఁ బెద్దప్రొద్దు.

అడరి కౌరవసేన లంత నార్పులును
బెడబొబ్బలును మీఱ భీష్ము నగ్గించి
"గెలిచితి! గాంగేయ గెలువు మర్జునుని.
తలపంగ మా పాలిదైవంబ వీవ;
నీవు వి ల్లందిన నృపుఁడు మి న్నందె.
ఆవల నీచిత్త" మనిన భీష్ముండు
పడగపై నెనిమిదిబాణంబు లేసి
పడగ నుండెడిభూతపంక్తి నొప్పించి
పరఁగ నుత్తరుమీఁదఁ బదితూపు లేసి
పరఁగ రథ్యములపైఁ బదితూపు లేసి
యర్జునుపైఁ దూపు లరిబోయు నంత
నర్జునుఁ డవి త్రుంచె నస్త్రవర్షముల.
త్రుంచి వెండియు మంచు దొఱఁగు వేగమున
నంచితకాండంబు లవనిపైఁ బఱప
నవియును భీష్మబాహాతీవ్రగతుల
రవిచేత నంధకారమువోలె నడఁగె.
వెండియు నరుఁ డేయ వెస భీష్ముఁ డేయ
మండుచు బాణాగ్ని మహితమై పర్వ
నెరయ వార్ధులలోనినీ రెల్లఁ గ్రాఁగి
యరయ వేల్పులకొండ యంతగాఁ గాచి

సురనదితోఁ గూడ సురరాజుతోట
పరఁగఁ బచ్చనిశాకపాకంబు చేసె.
అంత నర్జునుఁ జేచి యాభీష్ముచాప
మింతింత తుములుగా నేసి యార్చుటయు
మునుకొని రేఁగినపులివోలె భీష్ముఁ
డొనరఁ గోపించి వేఱొకవిల్లు దాల్చి
శరము లేయుచు నుండె; చక్రరక్షకులు
తరమిడి ఘోరయుద్ధము చేయునపుడు
నరుఁ డేచి వారి నందఱఁ గ్రుంచి వైచె.
సురరాజసుతుఁడు భీష్ముని నొవ్వ నేసి
యతనిసారథిఁ జంపి హరులఁ జెండాడి
యతనిసిడంబు వ్రయ్యలువాఱ నేసి
వనజాసనున కైన వారింప రాని
యనువునఁ బోరాడ నడరి భీష్ముండు
భయ మేది నరునిదాపలిభుజంబునను
రయ మొప్ప దొడ్డనారసము నాటించి
సిందూరములతోడిసింధురం బనఁగ
నందంద రక్తసిక్తాంగుఁ జేయుటయు
వెండియు నాతనివింటి నర్జునుఁడు
ఖండించి యార్వ నఖండకోపమున

నతఁడు వేఱొకచాప మరయునాలోన
శతలక్షశతకోటిశతపరంపరల
ఘన మైనయురము వ్రక్కలు సేయ నతఁడు
పని చెడి రథముపైఁ బడి మూర్ఛపోయె.
పోయినయెడఁ జిన్నఁబోయి సారథియు
నాయనరథము నొయ్యనఁ దోలుకొనుచు
నచ్చోటు దొలఁగిన నాహవక్రీడ
నిచ్చలోఁ దనివోక యింద్రనందనుఁడు
తల యెత్తి చూచి రాధాపుత్త్రుఁ గృపునిఁ
గలశజు మఱియు నక్కడివారిఁ గాంచి

అశ్వత్థామ మర్మభాషణంబులఁ
కర్ణునిం గేలి సేయుట.

యటఁ దేరు దోలింప నంత ద్రోణజుఁడు
పటుతరాటోపుఁ డై పలికె భానుజుని
"గాండివి మఱియు నిక్కడ వచ్చెఁ గర్ణ
చెండాడి విడుచును సేన నంతయును;
ఏవంకఁ దొలఁగుద మేమి సేయుదము?
నీవు మాఱొగ్గన రాదె నిలుచు నీచేత;
సకలసేనలు గాచి జయసిద్ధిఁ బొందు
మొకని కొక్కఁడు చాలు యుద్ధంబు సేయ"

నని మర్మ మెత్తిన నతఁడు కోపించి
“నను గేలి సేయఁగ మానఁగఁ జాల వకట.
ఇంకఁ దప్పక చూడు మితనిస త్త్వంబు
బొంకు చేసెద నీవు బుద్ధిలో మెచ్చ”
ననుచు రాధేయుఁ డాహవకాంక్షుఁ డగుచుఁ
జనఁ జొచ్చె నతనిపై సైన్యంబుతోడ.
క్రమ్మరి యిటు వచ్చుఘనసేన నంత
నిమ్ములఁ జూచి దేవేంద్రనందనుఁడు
వెలయఁ బండినచేను వృషభంబు సొచ్చు
పోలుపునఁ జొచ్చి యద్భుతలీల మెఱయ
సైరింప రానియస్త్రములు సంధించి
ధీరుఁ డై శరములు ద్రెంపఁ బూనుటయు
నతనిబాహాశక్తి యంత కంతకును
వితత మై హెచ్చుట వీక్షించి సేన
పతికి లజ్జించినబాలచందమున
ప్రతిచేష్ట చేయ నేరక యూర కుండె.
అంత గాండీవి కిట్లనియె నుత్తరుఁడు
“కౌంతేయ రమ్ము సంగ్రామమ్ము చాలు;
ఇది యాదిగా నొక్క యేఁడు పోరినను
మదిలోన రణకాంక్ష మానదు నీకు!

రక్షింపఁ గురుసేనలకు సిగ్గు లేదు;
శిక్షించి విడిచినఁ జెదరి పోవలదె?
చదియంగఁ గొట్టిన జాఱంగ లేక
పదిల మై కలసి యెప్పటియట్ల వచ్చు!
ఎన్నఁడు మోక్ష మిం కెన్నఁడు గెల్పు!
ఎన్నఁడు విరటుతో నేను భాషింతు?
సూతకృత్యమునకుఁ జోరఁ జాల నింక;
చేతులు నొచ్చె నొచ్చితి'' నన్న నవ్వి
నరుఁ డొప్ప ననియె ''మానవనాథతనయ
కర మొప్ప నీ చేతఁ గార్య మంతయును.
తొడరి యింతకు మున్ను దుర్యోధనునకు
సుడియుతూపులచవి చూపంగ లేదు;
అతఁడును సన్నద్ధుఁ డై యున్నవాఁడు
హితులుఁ దమ్ములుఁ దాను నిదె కయ్యమునకు.
తురగరత్నంబులఁ దోలి వేసరితి,
పరఁగ నేనును దోడుపడువాఁడ'' ననుచుఁ
''దేరు పోని'' మ్మని తెలిపి చెప్పినను
ధీరుఁ డై యపుడు ధాత్రీపాలసుతుఁడు

బీభత్సుఁడు దుర్యోధనునిపై సాయకంబులు
పఱపి పరిభవించుట.

సేనలు చెదర నాశిక్షితిభాగ మదర
భూనభోంతరము నద్భుతధూళి మునుఁగ
రారాజుపై వాఁడు రథము దోలుటయు
వారును మదిని దుర్వారకోపమునఁ
బైపాటు సేయుచోఁ బార్థుండు వారిఁ
బ్రాపైనతూపులఁ బాఱఁ దోలుచును
గురురాజుఁ దాఁకి వక్షోవీథియందు
సరవి నాటఁగ రెండుశరము లేయుటయు
మదధార లొలికెడుమదహస్తిపోలెఁ
గదలి నెత్తురు గాఱఁ గౌరవేశ్వరుఁడు
నోలిగా నెత్తురు లొలుక నర్జునుని
ఫాలమ్ము వాలమ్ముఁ బరఁగ నాటించి
యొకరశ్మిమున్నుగా నుదయించుసూర్యు
నకలంకగతిఁ బొల్చునతనిపై మఱియు
బొమముడి నెరయంగ భూరిబాణములు
శమనమహారాతిసముఁ డేచుఁ బఱపి
యాతనిబాణంబు లంతంత నఱకి
చాతుర్యమున నొక్కశక్తి వైచినను

"మేలు దుర్యోధన మేలు మే" లనుచుఁ
జాల సంతోషించి శక్రనందనుఁడు
అతఁడు వైచినశక్తి నవనిపైఁ గూల్చి
మితి లేనిశరముల మెఱసి వర్షించి
లాక్షాగృహంబు గాల్పఁగ నున్నపగయు
నక్షీణకపటాత్ముఁడై యున్నపగయు
నెడపక పాంచాలి నీడ్చినపగయు
నుడుగక ఘట్టంబు లొల్చినపగయు
నొక్కట సాధింప నుద్యోగపడఁగఁ
గ్రక్కున సతనిభాగ్యముకల్మిఁ జేసి
ఘనుఁడు వికర్ణుండు కరిరాజు నెక్కి
తన వెంట రథములు తవిలి యే తేర
జలదంబుపై నున్నజంభారిపోలె
బలుతూపుగములను బార్థుఁ గప్పుచును
ఎడఁ జొచ్చి నిల్చి తా నెల్లసేనలకుఁ
గడు వేడ్క సేయుచోఁ గాంతేయుఁ డలిగి
కాలదండముఁ బోలుకఱకునారసము
లీల సంధించి వాలినదృష్టి నిలిపి
తెరఁ గొప్పఁ దెగ నిండఁ దిగిచి యేయుటయుఁ
బరఁగంగ నది దంతిఫాలంబు నాటి

యొనర వాలముచాయ నుచ్చి పోవుటయు
ననయంబు నొప్పిచే నామహాగజము
కులిశంబు దాఁకినకుంభినీధరము
చలియించి కూలినచంద మై కూలె.
అతిభీతుఁ డై యంత నావికర్ణుండు
ధృతిఁ బాసి తనయన్న తెరుఁ జేరుటయు
నరుఁడు వే ఱొక దొడ్డనారసంబునను
గురురాజు నొప్పించి కురుసేనమీఁద
గణుతింప రానిమార్గణము లేయుటయు
రణము చాలించి కౌరవరాజుసేన
యేలినవారి నయ్యేడఁ బాఱ వైచి
కాలిచప్పుడు దివ్యకటకంబు ముట్ట
రథములు విడిచి వారణములు విడిచి
ప్రథనంబు విడిచి గర్వము లుజ్జగించి
కురుభూమికై మెండు గూడి పాఱుటయుఁ
గురురాజుఁ దానును గుట్టు పో విడిచి
సారథి యపుడు మెచ్చఁగ వేగమునను
దేరు దాఁ దోలుచు ధీరుఁ డై మరలి
గాలిఁ బోవుచు నున్న కాఱాకుపోలె
తేలి పాఱఁగఁ జూచి తిర మేది దొరలు

తారును దమయంతిఁ దగిలి పాఱుటయు
వారక నరుఁ డంత వారి వెన్నగిలి
వివిధసాయకములఁ వేధించి తోలి
రవిసూనుపెడతలఁ రయ మొప్ప నేసె;
దివిజులు గొనియాడ దివ్యశంఖంబు
రవళిచేసినఁ జూచి రవితనూభవుఁడు

దుర్యోధనునిఁ బ్రోవఁ గురుసేనలోనివారలఁ
గర్ణుండు పిలుచుట.

"కలశసంభవ పోకు; గాంగేయ తిరుగు;
ఛలభేదిసూనుండు పతిమీఁద వచ్చె.
నిలువు మశ్వత్థామ నిలువుము శకుని;
ఎలమి సంగడిఁ బోదురే కృపాచార్య?
ఇప్పుడు ప్రాపుగా నిన్నృపాలునకుఁ
జెప్పుఁడు మన మేమి చేయంగ నొప్పు?
పదివేల రక్షించుపతి రక్షసేయ
నిది వేళ" యనుటయు నెల్లసైనికులు
"తిరుగ నోపినఁ గర్ణ తిరుగు; మే మైనఁ
దిరుగ నోపము పార్థు తెరువు పో లేము.
తనువున నర్జునాస్త్రములు గ్రిక్కిఱిసె;
దొనలలో వెదకినఁ దూపులు లేవు;

రథికయుగ్మము లొక్కరథముపై నిలిచె;
రథముల రెండేసిరథ్యంబు లయ్యె;
పటుశస్త్రములు వైచి బలిమిఁ బోనాడి
భటులాలమును బాసి పాఱుచున్నారు;
పోయినకయ్యంబు పోవనీ" మ్మనుచు
వాయువేగముతోడ వచ్చుచో నపుడు
"వెనుకఁ జిక్కినసేన వెసఁ గూడికొనక
చనుట ధర్మము గాదు చర్చింప మనకు;
చెన్నారఁ గవ్వడిచేతితూపులకుఁ
గన్నులు గల వెందుఁ గాఁడునో యెఱుఁగ!
కూడి పొం" డనుచును గురుఁడు భీష్ముండు
వీడినసేనకు వెనకయై నిలిచి
యొయ్యనఁ బోవుచో నొనరఁ బార్థుండు
చయ్యన నెలుఁ గెత్తి జననాథుఁ బిలిచి

సేనతోడం బాఱుదుర్యోధనునితో
నర్జునుఁడు కేరడంబు లాడుట.

"నిలుము దుర్యోధన నీయంత రాజు
తొలఁగి పోవునె యిట్లు దురము చాలించి?
నీవు నీపుత్త్రులు నీసహోదరులు
నీవు మన్నించిననృపులు నీసఖులు

వచ్చితి; రే నొంటి వచ్చి తాఁకుటయు
విచ్చితి రిది చూడ వీరధర్మంబె?
గజపురివీరవర్గము లెల్లఁ జూడ
గజముపై వచ్చుట గాదు కయ్యంబు!
తద్దయుఁ గై సేసి తగఁ గొల్వులోన
గద్దెపై నుండుట కాదు కయ్యంబు!
అస్తోకదివ్యగంధాకీర్ణ మైన
కుస్తూరిఁ బూయుట కాదు కయ్యంబు!
సంతోషమున రత్నసౌధంబులందుఁ
గాంతలఁ గూడుట కాదు కయ్యంబు!
ఏరిగాఁ జూచితి వీవు కయ్యంబు?
జూద మాడిననాటిచూఱలు గలవె?
పొలు పొంద నీకొక్క బుద్ధి చెప్పెదను
తొలఁగక నీవు నాతోడ మార్కొనుము;
ఏనును నినుఁ బట్టి యెల్లరుఁ జూడఁ
బీనుఁగుఁ జేయుచోఁ బృథివీశ వినుము
ఎదురుగా వచ్చు దేవేంద్రలోకంబు!
చదు రొప్ప నందలిసౌఖ్యంబు మేలు!
అటుకానఁ బాఱిన నపకీర్తి నీకు;
కుటిలవర్తన నిన్నుఁ గొల్తురే నృపులు?

పోరాడు, పోయినఁ బోవ నీ॥ ననినఁ
గౌరవనాథుఁ డాగ్రహముతోఁ దిరిగి
తొలఁగక గాంగేయద్రోణులఁ గడచి
బలభేదిసుతుఁ దాఁకి బవరంబు సేయ
దొరలును మరలి బంధుర బాణవర్ష
నిరతులై తాఁకిరి నెమ్మి నర్జునుని.
వారలఁ జూచి కవ్వడి విల్లుఁ ద్రిప్పఁ
గౌరవబలము నక్కడఁ బోక తిరిగి
ధైర్యంబు భీతియుఁ దగిలి వర్తింప
శౌర్యభూషణుఁ డైనశక్రజుఁ దాఁకి
భూరజఃపటలంబు భువనంబు నిండ
నారాచరోచులు నలువైపు లలమ
సింహనాదార్భటిఁ జెవులు ఘూర్ణిల్ల
రంహవిస్ఫూర్తి తోరంబుగాఁ బ్రబలఁ
గరవాలపటుశూలఘనభిండివాల
శరజాలముల నెల్లఁ జతురులై కప్ప
నవ్వడి కొదుగక యాలంబు సేయు
కవ్వడిపై వాఁడు కలనేర్పుఁ జూపి
వడి నెల్ల దిక్కులు వ్రయ్య నార్చుటయుఁ
గడు నుగ్రుఁ డై మండి గాండీవధరుఁడు

అలయక రిపుల నూపణఁప నోపియును
దెలిసి పాండవులప్రతిజ్ఞ లూహించి
"పేర్చి వీరల భంగపెట్టెదఁ గాని
చర్చింప నూరక చంపఁ బో" మ్మనుచు
సమ్మదంబున మున్ను శక్రుచేఁ గొన్న
సమ్మోహనాస్త్రంబు సంధించి మించి
సేనలఁ గలయ నీక్షించి యేయుటయు
మేనులు మఱచి భూమికి వ్రాలి తూలి
శరశరాసనములు జాఱంగ విడిచి
పరఁగ నిద్రలు వోవుపగిది నందఱును
నెట్టన వివశులై నెఱి వింధ్య మాఁక
పెట్టినగతి నుండఁ బ్రీతుఁడై నవ్వి
తనలోనఁ బార్థుఁ డుత్తరమాటఁ దలఁచి
మనుజేంద్రసుతుఁ జూచి మక్కువఁ బలికె

మూర్ఛిల్లినకురువీరుల శిరోవేష్టనముల
నుత్తరుఁడు సంగ్రహించుట.

"ఉత్తర నీ వింక నుగ్రసైన్యముల
హత్తినసొక్కు మాయక మున్నె కవిసి
నలువుగా ద్రోణనందనసుయోధనుల
తలచుట్లు తిగిచి యెంతయు వేగమునను

భానుజుతల నున్న పచ్చనిపాగ
మానక తిగిచి క్రమ్మర ధీరు లైన
ద్రోణునికృపునిశిరోవేష్టనములు
జాణతనంబున నందించి తెమ్ము.
హితపుణ్యుఁ డగుభీష్ముఁ డీయస్త్రమునకుఁ
బ్రతికృతి యెఱుఁగుమూర్ఛయుఁ బొందకుండు.
అతనిఁ జేరకు" మన్న హరులపగ్గముల
నుతలీల సమ్మెట నొగలతో ముడిచి
యను వొప్పఁ బోయి వాఁ డవి యెల్లఁ దిగిచి
కొని వచ్చి నిలిచెఁ గ్రక్కునఁ దేరిమీఁద.
అట్టిద కాదె నాఁ డబలవస్త్రంబుఁ
బట్టినదోషంబు ప్రాపించె నృపుని!
తనరార నంత నుత్తరుఁ జూచి నరుఁడు
మన కింక రిపులసమ్మర్దంబు వలదు
తురతుర మన తేరు దోలఁగింపు మనిన
సురనదీసూనుఁ డర్జును వచ్చి తాఁకి
"యెందుఁ బోయెద" వని యెలుఁగెత్తి బాణ
సందోహములఁ గప్పి సంభ్రమించుటయు
"మీకు నేటికి లేఁగ మిగిలినయట్టి
చీకటి నీఁక" నంచుఁ జెలఁగి యర్జునుఁడు

గరళంబుఁగూపులై కర మొప్పుతూపు
లరుదార నేయుచు నటఁ జిక్కుపఱిచి
యడరి రాహుగ్రస్త మై నోరిలోన
వెడలినయినుఁ బోలె వెడలె నచ్చోటు.
అప్పుడు మూర్ఛ యొయ్యనఁ దేఱి విభుఁడు
ఱెప్పలు దెఱచి జాఱినవిల్లు దాల్చి
తలచీరఁ గాన కెంతయు వెచ్చ నూర్చి
నలుదిక్కులను జూచి నరు నొప్పఁ గాంచి
కాలాగ్నిరుద్రుని కరణిఁ గోపించి
యాలంబు సేయ నుద్యతుఁ డైనఁ జూచి
పరఁగ లేనగవుతోఁ బలికె భీష్ముండు
"నరనాథ యింక మానఁగ రాదె రణము?
నరుచేతఁ జిక్కి సైన్యముఁ జంపుకొనక
తిరిగి యూరును జేరి తెఱఁ గొప్పఁ బాండు
తనయులకును వారితండ్రిపా లొసఁగి
పెనుపారుకూరిమి వెలయించు టొప్పు.
ఈమాటు నామాట యిచ్చలో నాటు
మీమచ్చరము నేఁటి కేమిటికి?" కనిన
గురుమంత్రయుత మైన ఘోరాహి వోలెఁ
గురురాజు నిలిచె నక్షులఁ గెంపు గదుర.

మూర్ఛఁ దేఱి కౌరవసేన
పాఱి పోవుట.

ఇతరసైన్యంబులు నెలమితోఁ ద్రెళ్ల
కితఁ వాఁడె నని భీష్ము నెలమింతోఁ బొగడి
రారాజు నొకకొంత రక్షించుకొనుచు
భేరులరొద మాన్చి బీరంబు లెడలి
బెదరుచుఁ దమయూరిపెనుత్రోవఁ బట్టి
కదలినఁ జెడ నార్చి గాండీవధరుఁడు
గుణనాదమున శంఖఘోరనాదములఁ
బ్రణుతించుదివ్యులభాషణంబులను
ఘనాభోవీధిఁ గప్పుచు నంటఁ దఱిమి
సేనకుఁ "బోయి వచ్చెద" నని చెప్పి
బెడఁ గైనగొడుగులు బిరుదుటెక్కెములు
నడియాలముల నెల్ల నవనిపైఁ గూల్చి
సరసుఁ డై గురుకృపాచార్యభీష్ములకుఁ
బరఁగ నమస్కారబాణంబు లేసి
మొకమిట్టకోల నయ్యూరగకేతనుని
మకుటరత్నంబులు మహిఁ డొల్ల నేసి
వారి వీడ్కొనినభావము నిర్వహించి
ధీరుఁ డై నిలిచినఁ దెరలి సైన్యములు

"ఇటు వేగ పద" మని యెచ్చరించుచును
"భటులు రా రే" రని పతికిఁ జెప్పుచును
బెల్లుబ్బుదప్పిచే బెగడొంది నడచి
యూళ్లలోఁ జొరఁబడి యుదక మానుచును
హయములు మట్టించె నని డిగ్గి చనుచు
"రయమున గాదు వారణ మేల" యనుచుఁ
గురుసేన పోయినఁ గుంతినందనుఁడు
పరితోషమున మత్స్యపతిసూనుఁ జూచి
"మనకు గోవులు వచ్చె; మనము గెల్చితిమి;
మనచేత రారాజు మదము గోల్పడియె!
రయ మొప్ప వారలు చీరలు దోఁపుపడిరి!
భయముతో వైచిరి పడగ లన్నియును!
మచ్చరింపఁగ నేల మరలింపు తేరు
వచ్చియుఁ దడ వయ్యె వాహంబు లలసె.
నీతల్లి ప్రజ లెల్ల నీరాక కెదురు
చూతురు శంకింపఁ జూతు రింతకును;
నడపింపు మనుటయు నరనాథసుతుఁడు
తడయక పాండునందను తేరు ద్రిప్పి
నలువు మీఱఁగ మత్స్యనగరమార్గమునఁ
నలయక వచ్చుచు నమరేంద్రసుతుఁడు

ఉత్తరాయనమున నుండిభాస్కరుఁడు
క్రొత్తగా యామ్యదిక్కున కేగునట్లు
మీఱి యేతెంచుచు మెఱయ మార్గమునఁ
బాఱ నోపక పోవుభటుల నీక్షించి
"వెఱవకుఁ డోరి మీవిభుఁ గూడి పాండు
నెఱి మిమ్ముఁ జంప మన్నించితి" ననుచు
నభయహస్తం బిచ్చి యానేన చేత
శుభ మైనదీవెన ల్పొరిదిఁ బొందుచును

ఉత్తరునితో నర్జునుఁడు తన్నుఁ బ్రకటింప
వల దని చెప్పుట.

ఒకకొంత దవ్వేగి యుత్తరుఁ బలికె
"ప్రకటింప వలదు భూపతితోడ నన్ను;
కురుసేన గెల్చిన గురుశక్తి యెల్లఁ
గర మొప్ప నీశక్తిగాఁ బ్రతిష్ఠింపు.
తనరూపు నెన్నఁడు ధర్మనందనుఁడు
మనుజుల కెఱిఁగించు మనుజేంద్రతనయ
మాకు నప్పుడు గాని మాతోడివిధముఁ
గైకొని వర్తింపఁ గాదు కావునను
రథికుండ వీవు సారథి నే నటంచుఁ
బృథివీశునకుఁ దెల్పు ప్రియముతో" ననిన

భావించి లజ్జించి పలికె నుత్తరుఁడు
"భూవిభుఁ డెఱుఁగఁడె బొం కైనమాట
వెసఁ గౌరవుల నేను విదళింప లేమి
వసుధేశుఁ డేల యెవ్వరు నెఱుంగుదురు!
మంచున నణఁగునే మార్తాండరుచులు?
నించినసిలావు నెఱి దాఁప నేర;
నీయనుమతి లేక నీప్రసంగంబు
సేయ నేఁ బతిఁ గోడఁ జిరకీర్తిహార;
మీవాఁడ మీయాజ్ఞ మీఱ లే" ననఁగ
నావాసవాత్మజుం డట జమ్మిఁ జేరి
యొనర గాండీవాదియుద్ధసాధనము
లనువుగాఁ దొల్లిటియట్ల కట్టించి
కపికేతనంబు శంఖముఁ గిరీటంబు
విపులముల్ మఱి కొన్ని వేల్పు లిచ్చినవి
వీక్షించి మ్రొక్కి వేర్వేఱ వీడ్కొల్పి
యక్షీణరథముపై హరికేతు వెత్తి
యత్తఱిఁ దొంటిశస్త్రాస్త్రంబు లిచ్చి
యుత్తరు రథికుగా నొనరించి తాను
సారథి యై నపుంసకరేఖఁ దాల్చి
ధీరుఁడై నొగ కెక్కి తేరు దోలుచును

అరుదెంచునంత నొయ్యనఁ గొల్వు విరిసి
సురరాజు మునులతో సురలతోఁ గూడి
నరునిఁ గీర్తించుచు నరుని మెచ్చుచును
నరుఁడు నారాయణునకు నాత్మ యనుచు
నది ప్రసంగంబుగా నానంద మంది
త్రిదివంబునకుఁ బోయి తేజఁ గొప్ప నుండె.
అప్పు డుత్తరుఁ జూచి యాక్రీడి పలికె
"చెప్పి పంపుము నిదు సేమంబు పురికి
గోపాలకులు వీరె కొలిచి యున్నారు
నీపంపు సేయఁ బూనినవార" లనిన
రాజనందనుఁడు వారలఁ జేరఁ బిలిచి
యోజించి పంపె మహోత్సవంబునకు.
అంతకు మున్నె మత్స్యాధీశుఁ డచటఁ
గాంతేయుఁడును దాను గదనంబు గెలిచి
మెం డైనచిరలు మేఁలుఁగారుమణులు
దండనాయకులకుఁ దగఁ గట్ట నిచ్చి
విభవ దేవేంద్రుఁ డై వెసమత్స్యపురము
శుభముహూర్తంబున సొత్తెంచునపుడు
చెలఁగి పుణ్యస్త్రీలు సేసలు చల్ల
నలఘువిప్రులు పుణ్యా లాశీర్వదింప

వందిమాగధకోటి వరుసఁ గీర్తింప
మందిరద్వారంబు మఱి చేరి నిల్చి
"యలసి వచ్చితి" రని యాసేన నంపి
యెలమిఁ బాండవులును హితులు నేతేర
వారిమధ్యలును గొల్వ నంతఃపురమున
కరుదెంచి రత్నసింహాసనంబునను
సుఖలీలఁ గూర్చుండి సుముఖుఁడై పద్మ
ముఖిఁ జూచి మోహంబు మొనయ నిట్లనియె
"ఉత్తరుఁ డెచ్చోట నున్నవాఁ?" డనిన
మత్తకోకిలవాణి మనుజేంద్రుఁ జూచి

ఉత్తరుఁడు యుద్ధమునకుఁ బోయినాఁ డని విని
విరాటుఁడు పరితపించుట.

"వినవయ్య తెలిపెద విరట భూపాల
మనమీఁదఁ గురురాజు మచ్చరం బెత్తి
తానును గురుఁడు మందాకినీసుతుఁడు
భానుజకృపులు సౌబల ద్రోణసుతులు
నెఱయుసైన్యముతోడ నెఱబీర మొప్పఁ
బఱతెంచి మనయూరిపసులఁ బట్టుటయు
నగధీరుఁడై బృహన్నల దేరు గడపఁ
దగఁ గూయివోయె నుత్తరకుమారుండు"

అనినఁ గంపించి మత్స్యాధీశ్వరుండు
తనమంత్రివరుల నందఱఁ జూచి యనియె
"పసులఁ బట్టుట విని పసిబిడ్డ గానఁ
బోసఁగ మీఁ దెఱుఁగక పోయె నుత్తరుఁడు.
ఇతఁ డెంత, కురువీరు లెంత? మీ రకట
హిత మూడ కాతని నెట్లు పుచ్చితిరి?
తప్పెఁ గార్యము గానఁ దగుసేనఁ గూర్చి
యప్పాపనికి సాయ మను వొందఁ జేయ
మీ బలంబులు మీరు మెఱసి పో వలయు
నా బాలుఁ గొని తెచ్చి నను బ్రోవుఁ" డనినఁ
గంకు డి ట్లనియె భూకాంతు నీక్షించి
"శంక నీ కేల సుశర్మ గెల్చియును?
వాఁ డోడెఁ గాన నవ్వలను రారాజు
నేఁ డోడి పోవుట నిర్ణయించితిమి.
అదియునుగాక బృహన్నల నేఁడు
కదనంబునకుఁ దోడుగాఁ బోయెఁ గానఁ
గురుసేన గెల్చుట కొనియాడ నేల?
సురసేన నైన నీసుతుఁడు నిర్జించు"
నని తెల్ప మఱియు భీతాత్ముఁ డై నృపుఁడు
తనబాంధవులఁ జూచి తగుసంభ్రమమున

"నేమి సేయుదు నింక? నెల్ల సైన్యములు
భీమయుద్ధము చేసి పెద్ద నొచ్చినవి.
పోటులు దాఁకక పొడ వైనవారిఁ
బాటించి రిపులపైఁ బంపెదఁ గాక.
మునుపు రా లేనైతి! ముద్దుపాపనికి
ననిలోన నేచంప మయ్యెనో నేఁడు?"
అని తలపోయునయ్యవసరంబునను
బనివడి యొక్క గోపాలుఁ డే తెంచి
నరపతిఁ గాంచి "భూనాథ మీకొడుకు
గురుబలాధిక మైనకురుసేన గెలిచి
యాలమూఁకలు ద్రిప్పి యాలంబులోనఁ
గాల ముల్లాడక గారీశుకృపను
సారథియును దానుఁ జనుదెంచుచుండి
వారలయీమేలువార్త చెప్పుటకు
మున్నాడి పొమ్మని మొగి నన్నుఁ బనుపఁ
జెన్నార నేను వచ్చినరాక" యనిన

ఉత్తరుఁడు జయించినాఁ డనుమాట విని
విరాటుఁడు సంతసిల్లుట.

జననాథుఁ డానందజలధిలో మునిఁగి
తనువునఁ బులక లెంతయు విస్తరిల్లఁ

బటుల పై పొడమిన బాష్పబిందువులు
పటునఖంబుల నూడ్చి పాఱఁ జల్లుచును
సకలమంత్రులఁ జూచి చాల గర్వించి
యకలంకచిత్తుఁడై యర్థి నిట్లనియె
"ఇది గాక సంతోష మిది గాక తేజ
మిది గాదె సత్పుత్త్రు నిలఁ గాంచుఫలము!
అర్జునుం డన మించి యఖిలకౌరవుల
నిర్జించె మద్వంశనిస్తారకుండు!
కరిరాజముల మీఁద ఘంట లెత్తించి
పురిలోనఁ జాటఁ బంపుఁడు వానిజయము.
వేదపారగు లైనవిప్రపుంగవుల
వాదిత్రములతోడ వారువంబులను
వరరథప్రతతుల భద్రద్విపముల
గురుశౌర్యరంజితకోటిసైనికులఁ
బాదివి కై చేసినపుణ్యభామినుల
నెదురుగాఁ బుచ్చుఁడు హితు లెల్లఁ బొండు.
మకరతోరణములు మణితోరణములు
ముకురతోరణములు మొగి నెత్తికొనుచు
నతివలుఁ దానుఁ బుష్పాక్షత ల్గొనుచు
హితరీతి నుత్తర నెదురు పొమ్మనుఁడు"

అని మంత్రులకుఁ జెప్పి యాగోపకులకు
ధనధాన్యమణు లిచ్చి ధర్మజుఁ జూచి
యొత్తినవేడ్కతో నొగి "నొక్కపలక
నెత్తమాడుద" మన నృపుఁ జూచి యతఁడు
"నీవు సుమాళించి నిన్ను నీ వెఱుఁగ
వీవేళ నీతోడ నేనాడ" ననిన
నించుక నగుచు ధాత్రీశుఁ డవ్వేటఁ
బాంచాలిచేత నప్పలకఁ దెప్పించి
సారెలు దిగిచి "యీసారి ర" మ్మనిన
నారసి ధర్మజుం డవనీశుతోడ
"ఈజూదమునఁ గాదె యేలిమి ధర్మజుఁడు
రాజచిహ్నము లోడి రాజ్యంబు నోడి
యనుజుల నోడి పుణ్యాంగన నోడి
వనముఁ గొల్వఁగఁ బోయె వలదు జూదంబు"
అనియు సారెల నంది యాడంగఁ దొడఁగె.
అను వైనచోటఁ దా మర్థి నిద్దఱును
చవ్వంచ దుగయును సతయు దుచ్చాక
తివ్వంచ భార యిత్తిగయు వేఁడుచును
ఆడఁగ విరటుఁ డిట్లనుఁ "గంకుభట్ట
కూడినకురుసేన ఘోరాజిఁ దాఁకి

పోడి గా దనక యల్పులె వీర లనక
తో డెవ్వ రనక కైదువు డాఁకు ననక
తల మీఱి గెలిచె నింతటి వాఁడు గలఁడె?
కుల ముద్ధరించినకొడుకు నాకొడుకు
ధాత్రిలో నిదియుఁ జిత్రము గాదె" యనిన
"ధాత్రీశ వినుఁ" డని ధర్మరా జనియె
"కౌరవు లెల్ల నిక్కడ వచ్చి రనఁగ
బోరునఁ బోయి మీభూమింజయుండు
వారలబాహుగర్వమునకు నోర్చి
తీరుఁ డై గెల్చి వచ్చుట నిక్కమైన
నితనిఁ బోలిన వీరు లెవ్వరు గలరు?
హితబుద్ధి వీని మీ రెఱుఁగరే?" యనిన
నుర్వీశుఁ డామాట కోర్వంగ లేక
గర్వించి పాండవాగ్రజువంకఁ జూచి
"ఎలమి నిట్లను టెల్ల నీవు మాసుతుని
గెలువు లే దనెడు చక్కియపల్కు గాదె?
చాలు నూరక యుండు సన్యాసి వగుటఁ
జాలించి విడిచితి సకలకోపములు.
తగఁ బెద్ద వయ్యుఁ బెద్దలజాడ నుండ
కగునొకో నీ కిటు లాడు చుండఁగను?"

బృహన్నల గెల్చె ననుధర్మజుమాటకుఁ గినిసి
విరాటుఁ డతని సారెతోఁ గ్రేయుట.

అని మిట్టఁ గోపించి యానత్తపలుక
వినదంబు ఘనముగా నృపుఁ డాడుటయును
అది లెక్కసేయక యమతనూభవుఁడు
మదిలోన గర్వించి మఱియు నిట్లనియె
"నరనాథ మనబృహన్నల తేరుమీఁద
నరివీరశౌర్యాపహారి యై నిలిచి
భుజబలం బచటఁ జూపుటచేసి కాదె
నిజముగా గెలిచెను నీకుమారుండు.
అతఁడుతోడై యున్న నమరేంద్రు నైనఁ
గృతకృత్యుఁ డై తాఁకి గెలుచు నుత్తరుఁడు.
అసముఁ డాతఁడు గల్గ నాలంబులోన
బిసరుహాక్షున కైన బెదరఁ డుత్తరుఁడు;
అటు లౌట జయ మొందు టబ్రంబె?" యనినఁ
గటము కొప్పంగ నుత్కటకోపుఁ డగుచు
నరనాథుఁ డాధర్మనందనుఁ జూచి
"ధరలోనఁ గ్రొత్తచందములు చెప్పెదవు;
సారథు లేయూర సమరంబు గెలిచి
శూరు లై యున్నారు చోద్యంబు గాఁగ?

ఏఁ గాఁగ నోర్చితి నిన్నిమాటలకు
లోఁగక యింకఁ బల్కుట గాదు విడువు"
మనుటయుఁ జలముతో నతఁడు వెండియును
జననాథుఁ జూచి హాస్యము దోఁపఁ బలికె
"వెస బృహన్నల నేఁడు వీరాహవమున
రసికు మీనసుతుని సారథిఁ జేసి తాను
ధనువు ధరించి యుద్ధము చేసెఁ గాని
యొనర సారథికృత్య మొనరింపఁ డతఁడు;
కడపట నిట్లు కాఁ గలదు కార్యంబు;
తడయక నీవింక ధరణీతలేశ
నగరంబులో బృహన్నల గెల్పు చాటఁ
దగువారిఁ బంపుము తగఁ జొప్ప" ననినఁ
జండకోపావేశజాల్యుఁ డై మండి
దండ మెత్తినదండధరునిచందమునఁ
దనచేతిసారె నుద్ధతిఁ బూని ధర్మ
తనయుని నేయఁ గ్రోధము లేక యతఁడు
తొడరి యజాతశత్రుఁడు గాన నవ్వి
తడయక ద్రుపదనందనఁ జూచుటయును
అరుదారఁ జను దెంచి యా వ్రేటుగంటిఁ
దొరఁగు నెత్తురుఁ జూచి ద్రుపదతనూజ

యది యెల్లఁ దనదుపయ్యెదకొంగునందు
మృదువుగాఁ దుడిచి యమ్మెలఁత వెండియును
బసిఁడి బిందియ యందు భాసిల్లునీటఁ
బస మీఱఁ దనపాణిపద్మంబు దడిపి
తుడుచుచో "నీ వేల తుడిచెద?" వనిన
పుడమిఱేనికిని నాపూఁబోణి యనియె
"ఇతఁ డుత్తమాచార్యుఁ డితఁ డసదృశుఁడు;
ఇతనినెత్తురు ధాత్రి నెన్నిబిందువులు
రాలెడి నన్నివర్షములు నీభూమిఁ
జాల దుర్భిక్ష దోషము గల్గుఁ గాన
విను నీకు హితము గావించితి" ననుచు
నోనరంగఁ దుడుచుచు నుండె నమ్ముదిత.

అర్జునుఁడు నుత్తరుఁడును బురముఁ బ్రవేశించుట.

అంత నక్కడఁ బౌరు లాయుత్తరునకు
నెంతయు వేడ్కతో నెదురుగాఁ బోయి
శుభతూర్యములు కర్ణసుఖముగా మ్రోయ
శుభవాక్యములతోడ సొం పగ్గలించి
నరనాథసుతుమీఁద నరుమీఁద నపుడు
సరసాక్షతలు నిండఁ జల్లి దీవించి

రా వేళఁ జూపఱు లలమారుగజము
భావింప భావజుపటుశస్త్రమొక్కొ
యసమ గామరునిమోహనవిద్యయొక్కొ
కుసుమాస్త్రసతిచిల్కకొదమ గానొక్కొ
యని యాత్మ నబ్బురం బంది చూడఁగను
ఒనర బంగరుబొమ్మ యొప్పు గైకొనుచు
వేవురుకన్యలు వెన్నాడి కొలువఁ
దా వచ్చి నగుచు నుత్తర యన్నమీఁద
విజయుమీఁదను గూర్మి వెలయంగ నంత
నిజకటాక్షప్రభ ల్నింగి నిండఁగను
మృగనాభితోఁ గూడి మే లైనవిరులు
నగరు మిశ్రము లైనయాణిము త్తెములు
గరపల్లవంబులఁ గర మర్థిఁ బట్టి
మురు వైనగాజులమొరపంబు లలరఁ
జల్లి మ్రొక్కిన నంత సకలబాంధవులు
నుల్లంబు లింపార నుత్తరుఁ జూచి
“ సాహసభుజసార జయరమాధార
బాహుదర్పోల్లాస వరకీర్తివాస
కురువీరులను దాఁకి కొమ రొప్ప జయము
నరుదార నిం కొరుఁ డంసంగఁ గలఁడె!

నినుఁ బోలుశూరుండు నెగడునే యిలను!"
అనిపల్క నుత్తరుం డనువారఁ బలికె:
"కినిసి కౌరవులను గెల్చి వచ్చుటయు
మనపాఁడికుఱ్ఱులు మగిడి వచ్చుటయు
నాకును నీబృహన్నల గల్గఁబట్టి
చేకూరెఁ గాని నాజీవాల మెంత?
ఒనర సారథు లుర్వి నున్నారుగాని
తనరారుబలిమి సీతనిసాటి యెఱుఁగ"
నని సూతనుతి దోఁప నర్జునుఁ బొగడి
ఘన మైనరాజమార్గముఁ జొచ్చి వచ్చి
పతిమందిరముఁ జేరఁ బణిహారి నృపున
కతఁడు వచ్చుట యెల్ల నధిపుతోఁ జెప్ప
రాజును "రథికసారథుల నిచ్చటికి
రాజిల్లి తోడ్కొని రమ్ము పొ" మ్మనిన
నరిగెడిపణిహారి నాధర్మసూనుఁ
డరుదారఁ బిలిచి యొయ్యన వానితోడ
"నీయొల్కనెత్తురు నిల్చునందాఁక
నాయున్నయెడ బృహన్నల రాఁగ వలదు.
పరికింప నను భక్తిఁ బాటించుఁ గాన
విరటుఁ గోపించు నాత్రేటు చూచినను.

హితగతి నుత్తరు నిటఁ దెత్తు గాని
యతనిఁ దోడ్కొని రాకు" మని చెప్పి యనిపె.
నృపతియు "నిది యేమి యేకాంత" మనక
విపులహర్షావేశవివశుఁ డై యుండె.
అత్తఱిఁ బణిహారి యాక్రీడి నిలిపి
యుత్తరుఁ దోడ్తెచ్చె నుర్వీశుకడకు.

ఉత్తరుఁడు తండ్రియొద్దకు
వచ్చుట.

అతఁడును సాష్టాంగ మప్పుడు గావింప
సుతుని రాఁ దిగిచి భాసురలీల నృపుఁడు
కౌఁగిటఁ జేర్చి గద్గదకంఠుఁ డగుచు
మూఁగినవేడ్క మోమున ముద్దు వెట్టి
కన్నీటఁ దోఁగి యాకస మొప్పఁ జూచి
వెన్నప్పళించి దీవించుచో నతఁడు
నొక్కింతభీతితో నొగి ధర్మజునకు
మ్రొక్కుచు నతనిమోమున గంటిఁ జూచి
"ఇది యేమి?" యనిన ధాత్రీశుఁ డిట్లనియె
"నది నీకుఁ జెప్పెద నర్థితో వినుము:
నేటియుద్ధంబున నీగెల్పు గాఁగ
మాట లాడఁగఁ దాను మాటిమాటికిని

దనపేడి గెల్చె నుత్తరుఁడు గాఁ డనినఁ
గనలి నెత్తపుసారె గాఁడ నేసితిని.
ఇది స్వయంకృతదోష మీకకాని" కనిన
మదిలోన భీతుఁడై మనుజేంద్రసుతుఁడు
"తగునయ్య కోపింపఁ? దప్పు చేసితిరి;
మగుడ నాడుదురయ్య మాన్యులే మనిన?
ఆడుట గాక నో నడచినా రతని!
పాడి దప్పిననాఁడె బాయదే లక్ష్మి?
కావున వీరి నిక్కడ నె ప్రార్థింపఁ
జే వెంటఁ బోఁగులరా దీపుణ్యమనసు.
కారణపురుషులు గారె వీ?" రనిన
ధారుణీనాథుండు తల్లడిల్లుచును
గంకుఁ బ్రార్థించినఁ గంకుఁ డిట్లనియె:
"శంకింప నేటికి జననాథతనయ
నాకుఁ గోపము లేదు; నరనాథుఁ డైన
నేకిల్బిషియుఁ గాఁడు హితకారిగాని.
పోడమె నూరక వాదు ప్రొద్దు కీ డనఁగ
జడియ నేల?" యటంచు శాంతంబు దోఁప
మనుజేంద్రునకుఁ దాను మంచివాఁ డగుట
ఘనత నుత్తరునకుఁ గాన్పించునంత

నరుఁడు ప్రవేశించి నరనాథుఁ గనినఁ
గర మర్థిఁ బ్రతినమస్కారముల్ చేసి
తగుచోట నునిచి యుత్తరువంకఁ జూచి
మొగమునఁ జిఱునవ్వు మొలవ భూవిభుఁడు
"ఉత్తర, నీవు లోకోత్తరప్రౌఢి
నొత్తిన కౌరవవ్యూహంబుఁ జొచ్చి
కృపునిఁ గైకొనక గాంగేయుఁ గైకొనక
నృపునిఁ గైకొనక కానీనుఁ గైకొనక
గురుతనూజాతుని గురునిఁ గైకొనక
వెరవొప్ప సామంతవితతిఁ గైకొనక
కదుపులు మరలించి కదనంబు గెల్చి
త్రిదశవీరులు మెచ్చఁ దిరిగి వచ్చితివి.
ఒకపౌఁజు విరిగిన నొకపౌఁజు గదియు
నొకవీరుఁ డోడిన నొకవీరుఁ డడరు!
ఓడినబల మైన నొకతేరివాని
నోడింతు మని కాని యులు కెత్తి పోదు.
నృపునిసన్నిధిఁ గాన నిఖిలసైన్యములఁ
గపటంబు లేక సంగ్రామంబు సేయు.
ధృతరాష్ట్రసుతు లన్న ధృతి నొక్క రొకరు
నుతలంబు గెలిచినక్రొవ్వాడిమగలు ;

దివ్యాస్త్రముల మించి దివ్యుల గెల్చి
భవ్యులై యున్న నేర్పరు లందులోన!
ఏరీతి మరలించి తెచ్చు గోగణము,
కౌరవసేన నొక్కటను గెల్చితివి?
రారాజు విడిచి యూరక యెట్లు పోయె?
పీరణాస్థితి మాకు నెఱిగింపు" మనిన

తండ్రి కుత్తరుఁడు కౌరవులతోడి
యుద్ధప్రకారముఁ దెలుపుట.

ఉత్తరుం డిట్లను "ఓ మహీనాథ
చిత్తగింపవె యేను సేయు యుద్ధంబు;
గోవుల మరలింపఁ; గురుసేన నొంప.
ఆవేళ నొక్కపుణ్యాత్ముఁ డేతెంచి
తనమేను దేవేంద్రుతను వన నొప్పి
మనగోధనములు ద్రిమ్మర గెల్చె రిపుల.
అది విస్తరించెద నవనీశ వినుము:
కదనంబునకు నేను గర్వించి వెడలి
ధర సంచరింప నుద్ధతధూళి ముంప
నరుగుచు నున్నసైన్యము చూచి వెఱచి
యరదంబు డిగి పాఱ నతఁ డేగుదెంచి
తిరుగఁ దోడ్తెచ్చి యెత్తినభీతి మాన్పి

నన్ను సారథిఁ జేసి నయ మొప్పఁ దాను
సన్నుతి రథికుఁడై సైన్యంబు గదిసి
యందు భూపతిఁ జూచి యచట లేకున్న
ముందట మొనకు నై మున్నాడి పోయి
మొదవు లచ్చట నున్న ముదముతోఁ ద్రిప్పి
కదియుసేనల నెల్ల గాసిల్ల నేసి
సందడిఁ బడక గోచయ మేగునంత
ముందటఁ జను చున్న మొదటికౌరవులఁ
గనుఁగొని యసి సేయఁ గడఁగు చో బలము
జననాథుఁ గూడి యచ్చలముతో నిల్వ
వారితోఁ బోరాడ వసుధేశ వినుము
ధీరుఁ ద్రోణతనిమూర్తిని జూడ నరుఁడు
వైరులఁ బరిమార్చుపగిది చూపట్టె.
ఆరీతిపోరాట నతనిబాణముల
హతు లైరి సారథు లణఁగె రథ్యములు
గత మయ్యెఁ గరులు వ్రక్కలు వాసె హరులు
మొదసిరి భటులు భూమికి వ్రాలె విండ్లు
చిదిసిరి సంగ్రామచింతతో దొగలు.
అంతఁ గర్ణుఁడు దాఁకి యను వెల్లఁ బొలిసి
పంతంబు చెడి పాఱెఁ బ్రజ లెల్ల నవ్వ.

గురుఁడును దాఁకి నుగ్గులు గాఁగఁ బోరి
శరములు గాఁడి మూర్ఛను జెంది పోయె.
మఱియు నశ్వత్థామ మహితుఁ డై తాఁకి
నెఱయ నెన్నటికి మానిసి కాక పోయె.
అప్పుడు గాంగేయుఁ డాలంబు సొచ్చి
నిప్పులు గన్నుల నెఱయంగ నడరి
వితతశౌర్యాటోపవిభవంబు దోఁప
నతులదివ్యాస్త్రంబు లందందఁ బఱపి
పోరాడియును వైరిభూరిబాణముల
బారి బీరము సూప వలఁతి గా కకట
యురము బీటలు వార నొగిని మూర్ఛిల్లె.
అరిదిశౌర్యము సూపి యమ్మహాపురుషుఁ
డెదు రైనవీరుల నిట్లు గెల్వఁగను
జెదరినసైన్యంబుఁ జేరంగఁ బిలిచి
తమ్ములుఁ దాను భూతలనాథుఁ డంత
నిమ్ముల నతనితో నెదిరి పోరాడ
నురములు వ్రక్కలై యూర్పులు నడలి
కరములు తెగి పోవ గళములు గ్రుచ్చి
ఫాలసీమలు నొచ్చి బదు లుచ్చి పోయి
కాలు చే యాడక గాసిల్లునంతఁ

గరి నెక్కి వచ్చి వికర్ణుఁ డడ్డంబు
చొరఁ బాఱి తూపులసోనలం గురిసి
తనలావు చూపుచోఁ దడఁబాటు లేక
యనువుగా నొకకోల నమ్మహాత్ముండు
వానియేనుఁగుఁ జంపి వానిఁ బోఁ దోలి
నూనవేశ్వగుమీఁద మఱియు చేయుటయుఁ
జఠి సచ్చె నని సేన భగ్న మై పాఱెఁ
బఠియును బాఱె భూభాగంబు లగల.
ఆపీనుఁడును బాఱె యతనిఁ బోఁ దఱిమి
తా వచ్చె" ననిన భూతలనాథుఁ డలరి
"ఇట్టిపుణ్యాత్ముఁ డెయ్యెడ నుండు నిపుడు?
నెట్టనఁ దోడ్తేర నేర్వ లే వైతి;
ఆతనిఁ బూజింతు నర్ఘ్యపాద్యముల
నాతనిచరణంబు లర్థితోఁ గొలుతు;
అన్నన్న యతఁడు రాఁ డయ్యె నిచ్చటికి!
ఎన్నఁడు వీక్షింతు నే" నన్న నతఁడు
"తా వచ్చె. వచ్చి యంతర్ధానుఁ డయ్యె.
ఏవేళ వచ్చునో! యిట రాక పోఁడు.
దేవతాంశమువాఁడు దివ్యాస్త్రవిదుఁడు
భూవర మనకు నాపురుషుండు వచ్చి

చెలఁగి సంభావన సేయ నున్నాఁడు
నెలకొని మనల మన్నింప నున్నాఁడు.
మనవంశమునవారి మనుప నున్నాఁడు
మనభాగ్యదేవత మఱియు వే యేల?’’
అని చెప్పి భూపాలు నాశ్చర్యపఱుప
ననుజన్ముఁ జూడక యప్పుడు ధర్మజుఁడు
తనప్రేఁగుగంటిచేఁ దనశాటి నైచి
కినియక యుండెఁ జెక్కుటఁ జేయిఁ జేర్చి.
పతి యంత నిట్టిదోర్బలకళాలోలుఁ
డితఁడె కా యని నిర్ణయింప నేరమిని
‘‘పేడి ర’’ మ్మని పిల్చి బీభత్సు ననిచి
వేడుకఁ దనపుత్రు వీడ్కొల్పి మఱియుఁ
గడుమంచిమాట లిచ్చి కంకు వీడ్కొల్పి
యడరి మంత్రుల నెల్ల ననిచి తా నపుడు
క్రన్ననఁ బోయి కేకయరాజపుత్రి
యున్నమందిరసీమ నుదకంబు లాడి
భోజనలేపనపుష్పభోగముల
నాజి చేసినడప్పి నణఁచి నిద్రించె.
అంత నుత్తరుఁ గూడ నతనిమాటలకు
సంతసిల్లుచు నాట్యశాలకై నరుఁడు

వచ్చి యచ్చటను భూపతిసూతి ననిపి
క్రచ్చర నుత్తరాంగనఁ జేరఁ బిలిచి
బొమ్మపొత్తిక లిచ్చి పొసఁగ మన్నించి
సమ్మతిఁ దన నివాసముఁ జేరి యుండె.
అప్పుడు దిననాథుఁ డస్తమించుటయు
నప్పాండుతనయులు నబ్జాక్షి తారు
యమసూనుఁ డున్నగృహంబందుఁ గూడి
విమతు లోడినవార్త విన్నవా రగుచుఁ
గడు సంతసిల్లి యగ్రజువంకఁ జూచి
వడముడిఁ గోడ విద్వత్తుఁ డిట్లనియె
"ఇప్పు డేమిటికిఁ గా నితఁడు నావంకఁ
దప్పక చూడఁ డేతప్పు చేసితినో,
సమయంబు దప్పెనో, చలము రెట్టింప
విమతులఁ దోలినవిత మేమి తప్పొ?
ఏవెంట వెదకిన నీకారణంబు
భావింప నేర నేర్పఱుపవే" యనిన

విరటుఁడు ధర్మజుని సారెల ప్రేయుట విని
భీమార్జునులు రేఁగుట.

ననుజన్ము నీక్షించి యమసూతి పలికె
"విను మేదియును లేదు విరటుండు నేఁడు

తనకుమారుండు యుద్ధము గెల్చె ననుచుఁ
గొనియాడుటకు నిన్నుఁ గొనియాడ నేను
మనబృహన్నల గెల్చె మఱి గెల్చువారు
మనవీట లే రన్న మదిలోన మ్రుంది
యుత్తరుజయు మాడ నోర్వ లే ననుచు
మొత్తె నెత్తపుసారె మోము దాఁకంగ.
ఆపోటుగంటి నీ కావేళఁ జూప
నోపక చీరమా టొనరించి నేను
నుండితి" నని గంటి నొయ్యనఁ జూప
గాండీవి లయకాలకాలుఁ డై యుండి
"వినుము గర్వించినవిరటు మర్దించి
మనము చేకొందము మత్స్యరాజ్యంబు;
తనుఁ దా నెఱుంగక తా నెంత చేసె!
అనుమాన మేల వీఁ డధముండు గాఁడె?
చెనఁటి యై మిము వ్రేయఁ జేతు లె ట్లాడె?
పనుపుఁ డే గెద" నన్నఁ బలికె వాయుజుఁడు
"నీదాఁక నేటికి నెమ్మి నే నేగి
యాదుష్టమతిఁ గూల్చి యతనిచుట్టములఁ
బాల మొకమొకగాఁ బోరాడి చంపి
కలహంబు లేనియాకనలు వో విడుతుఁ

బోయెద" నని ధర్మపుత్త్రుఁ జూచుటయు
నాయుత్తముఁడు వారి నపుడు వారించి
"అక్కట మీర లిట్లన నేల? మనల
నిక్కపురూపులు నృపుఁ డేమి యెఱుఁగు?
ఎఱిఁగింత మెఱిఁగియు నిట్టివాఁ డైనఁ
దఱువాత నిట్టిది తలపోయఁ దగును.
వానిరాజ్యంబున వసియించి మనము
నానాసుఖంబులు నడపు చుండితిమి.
కడపట నొకతప్పు గాంచిన నేమి?
ఉడుగుఁ డాగ్రహ" మన్న నుడిగి రందఱును.
ఎలమిఁ బాండవు లిట్లు హితభాషణములఁ
దలకొన్న వేడ్క నెంతయుఁ బ్రొద్దు పుచ్చి
"యెల్లి వత్తము గాక యీరాజసభకుఁ
దొల్లిటిరూపులతో" నంచుఁ బలికి

పాండవులు విరాటునికొలువుగద్దియల
నలంకరించుట.

యారాత్రిఁ బుచ్చి పూర్వాద్రిపై నినుఁడు
తేరు ద్రిప్పకముందె తీర్థంబు లాడి
కాలోచితము లైనకర్మంబు లెల్ల
నాలోచితధ్యాను లై నిర్వహించి

ధవళవస్త్రంబులు ధవళగంధములు
ధవళమాల్యంబులు తగురీతిఁ దాల్చి
యేడుదీవులు నేలునృపులరీతిగను
జూడ నొప్పెడుభాతి సుభగవేషమున
ధరణీశునగరి నాస్థానంబుఁ జేరి
పరఁగంగఁ బసిఁడికంబములమధ్యమున
నలువొప్పు సింహాసనముఁ జూచి యందుఁ
దలకొని కూర్చుండె ధర్మనందనుఁడు;
తమ్ములు నతనిపాదములు సేవించి
నెమ్మి నుండిరి రత్ననిచితపీఠముల.
ఆలోన విరటుఁ డింపారఁ గైసేసి
వాలి మంత్రులుఁ దాను నుత్తరుఁ గూడి
బోరన నాస్థానభూమి కేతెంచి
యాగ్రహగతిఁ బాండవాగ్రజుఁ జూచి
"ఇది యేమి వివరింపుమీ కంకుభట్ట;
మదిలోన గర్వించి మమ్ముఁ గైకొనక
తగ వేది మాతోడ జట్టించి పలికి
జగడించితివి నిన్న సౌజన్య మేది
నెఱయ నంతటఁ బోక నేఁ డన్న నిట్లు
మెఱసి నాగద్దియమీఁ దెక్కి తివుడు!

తలపోయ నిది నీకు ధర్మమే ?" యనిన
వెలయ నించుక నవ్వి విజయుఁ డిట్లనియె

పాండవులు విరాటునకుఁ
దమ్మెఱింగించుకొనుట.

"ఇంక నెక్కడి కంకుఁ డితఁడు ధర్మజుఁడు
బొంకాడ నేరనిపుణ్యుఁ డీరాజు.
అవని నీతఁడు గాచు నవనీశు లితని
యవసరంబులు చూతు రతిభక్తితోడ;
ధరణి నీతఁడు ప్రోచు ధరణీధరములు
పరఁగంగ నీతనిపగవారి మోఁచు.
లలిఁ జక్రవాళశైలములలో నుండి
యిల నిండుకొనెఁ బోలు నీరాజుకీర్తి.
రాజులధన మెల్ల రాజసూయమునఁ
బూజలు గొని యిచ్చెఁ బొసఁగ విప్రులకు.
ఇతనికై రచిగాఁపు లెల్లభూవిభులు;
ఇతనిబాహాశక్తి కెదురు లే దెందు.
ఇతఁ డుండఁ జెల్లు నయ్యింద్రాసనంబు
ధృతి నిట్టి [illegible]కైనఁ దగఁడె ?"
అనుటయు విని విస్మయమును సంశయము
దన్నుఁ జుట్టుకొనంగ భూతలనాథుఁ డంత

‶నితఁడు ధర్మజుఁ డైన నింక వాయుజుఁడు
హతవైరి క్రీడియు నామాద్రిసుతులు
నెచ్చట నున్నవా? రేది పాంచాలి?
యచ్చుగా వివరింపు" మనిన నర్జునుఁడు
‶వలలనామముఁ దాల్చి వంటకై నిన్నుఁ
గొలిచి కేసరిమల్లకుంజరంబులను
బొనర మేడములోనఁ బోరాడి గెలిచెఁ
బెనుపొంద నతఁడె పో భీమసేనుండు.
మనుజేంద్ర మఱియు దామగ్రంథి యనఁగ
నినుఁ గొల్చి నీయశ్వనికరంబు నరసి
ప్రకటబాహాశక్తిపరుఁ డైనవాఁడు
నకులుండు మాద్రిమన్ననఁ గన్నవాఁడు.
తెఱఁ గొప్ప మఱియుఁ దంత్రీపాలుఁ డనఁగ
మెఱసి నీగోవుల మేపఁ బుచ్చుచును
గొల్లవాఁ డై నిన్నుఁ గొలిచినాతండు
అల్లవో సహదేవుఁ డని నిశ్చయింపు.
జననాథ వెండియు సైరంధ్రి యగుచు
నను వొంద మాలిని యనుపేరు దాల్చి
కేకయపుత్రి మిక్కిలి గారవింపఁ
బ్రాకటగతి నున్న భామ పాంచాలి.

పాంచాలికై కాదె పవమానసుతుఁడు
ద్రుంచె నక్కీచకుఁ దోడికీచకుల॥
అని చెప్పు చున్నచో ననిలసంభవుఁడు
జనలోకపతికి వాసవపుత్త్రుఁ జూపి
"నరనాథ యీబృహన్నల గాఁడె నరుఁడు.
పొరసె నుర్వశిశాపమునఁ బేడితనము;
తగి నృత్తగీతవాద్యముల నుత్తరకు
మిగులంగ నేర్పిన మేటి దా నితఁడు.
ఖాండవం బేర్చి యాఖండలుం గెలిచి
ఖండించె నితనికై కాలకేయులను.
గంధర్వపతి గెల్చి గాంధారిసుతుని
బంధమోక్షము చేసె బలియుఁడై యితఁడు.
మఱియు రాక్షసకోటి మర్దించె॥ ననిన
మెఱయ సంతోషించి మేదినీశ్వరుఁడు
ఆశ్చర్యమగ్నుఁడై యపు డైన వారి
నిశ్చయింపఁగ లేక నిర్విణ్ణుఁ డైన
భూమీశ్వరున కింద్రపుత్త్రునిఁ జూపి
భూమింజయుఁడు పల్కెఁ బొలుపు దీపింప:
"ఇతఁడు నీతో మున్ను నెఱుఁగంగ నీకు
ధృతి నాజ్ఞ చేసినఁ దెగి చెప్ప వెఱచి

యొదవె గెల్చు మహాత్ముఁ డొకఁ డుంట నంటిఁ
గదనంబు గెల్చినఘనుఁడు దా నితఁడు.
అరదంబు డిగ్గి యే నటు పాఱి పోవఁ
గురురాజు చూడఁగాఁ గూడ నే తెంచి
వెఱవు దీర్చినయట్టివీరవాక్యములు
మఱవంగ లేను, క్రమ్మఱఁ జెప్ప లేను.
తననామములు చెప్పి తనసహోదరులు
మనవీట నుండుట మఱి నాకుఁ జెప్పి
కదనంబులోఁ దేను గవలింపు మనిన
నదిలోకవిపరీత మగుట నే నెఱుఁగ.
పోరిలో హయరత్నముఁ దోలి తోలి
నారక ధృతి దూలి వనము గాకున్నఁ
గురులుఁ డైయితఁడు నాకును దోడు చేసె
నెస" నన్న నప్పుడు విరటభూవిభుఁడు

భయభక్తులు దోఁప విరటుఁడు
పాండవుల గౌరవించుట.

నెఱపు సంతోషంబుఁ విస్మయంబుఁ బ్రియము
నెఱయఁ బార్థునిఁ దాను నెఱిఁ గౌఁగలించి
పాండవాగ్రజునకు భక్తిసాష్టాంగ
దండప్రణామంబు తగ నాచరించి

యతనిఁ గౌఁగిటఁ జేర్చి యాభీము యనుల
నతిసంభ్రమంబున నంత వీక్షించి
చాల భీతిల్లి హస్తము లొప్ప మొగిచి
యాళిపైఁ జేర్చి ధర్మజుఁ జూచు చుండ
నతిసంభ్రమంబుతో నంత నవ్విభుని
సుతులు సోదరులును జుట్టాలు హితులు
దాదులుఁ బ్రజలుఁ బాంధవజనంబులును
భూదేవతలుఁ బాండుపుత్రులఁ జూడఁ
జనుదెంచి యందంద సంతసించుటయు
జననాథుఁ డామూఁకఁ జదియ వేయించి
యమనందనునియాజ్ఞ ననుజులుఁ దాను
సముచితాసమునఁ జతురుఁడై యుండి
కంచుకిచేతఁ గేకయరాజసుతకుఁ
బాంచాలిఁ గైసేయఁ బను పిచ్చి యనిపి
తనలోనఁ దాను సంతస మంది విభునిఁ
గనుఁగొని ప్రియముతో గాండీవిపలికె:
"ఏసంకటము లేక యిచట నజ్ఞాత
వాసవత్సరము నిర్వర్తింపఁ గలిగె.
ఈ వెఱుంగనుగాని యే మున్న తెఱఁగు
నే నెంటఁ గొదవ లేక హితము చేసితివి.

విరటుండు మేటి భూవిభులలో ననుచుఁ
బరికించి వచ్చె నీపాండవాగ్రజుఁడు.
వైరివంచితుల మై వచ్చి నీప్రాపు
చేరి యేకొాద లేక చెలఁగితి" మనుడు
మది సంతసించి యామానవేశ్వరుఁడు
"ఇది నాతపఃఫలం బిది నాదుకోర్కి
వసుధ మీమన్నించువారిలో నొకఁడఁ
బొసఁగ నన్యుఁడు గాఁగఁ బోహణింపకుఁడు;
నాపాలఁ గరుణించి ననుఁ బెద్ద చేసి
మీపూన్కి దీర్చుట మిగులంగ లెస్స.
ఏను ధర్మజునకు నీరాజ్య మిచ్చి
యే నున్నపురి నిచ్చి యిభకోటి నిచ్చి
ధనధాన్యమణు లిచ్చి దళ మెల్ల నిచ్చి
నను వచ్చి సేవించునాథుల నిచ్చి
హితులను మఱి పురోహితుల బాంధవుల
సుతుల మంత్రులఁ గూడి జోకమై నెపుడు
నితఁ డేడుగడయుగా నితనిపాదములు
చతురత్వమునఁ గొల్తు సర్వకాలంబు.
గజపురిపై దాడిగాఁ బుచ్చెనేని
భుజశక్తి నచటఁ జూపుదు నోపినంత"

అనిన నుత్తరునకు నామాట లెల్ల
మనసులో సొగయక మత్స్యేశుఁ జూచి

ఉత్తరుఁ డర్జునునకు నుత్తర నిచ్చి
పెండ్లి గావింపఁ గోరుట.

"రణములలో వీరు రక్షింప కున్న
గణుతింప నింక నెక్కడిది రాజ్యంబు!
ఈరీతి నీ వొకఁ డిచ్చువాఁడవును
గోరి వా రొగిఁ బుచ్చుకొనెడివారలునె?
కానమి మన మింతకాలంబు వారిఁ
బూని కొల్వనితప్పు బుద్ధిఁ జింతింపు.
దీనికై మనము ప్రార్థించుట గాఁగ
మీనాక్షి నిత్తము మీతనూభవను;
మణులు రాజ్యంబును మనకుఁ బో బ్రాఁతి
తృణముగా నవి వారు దృష్టింతు" రనిన
మనసునఁ బ్రియ మంట మంత్రిపుంగవులఁ
గనుఁగొని వారి నాక్షణమె భూనాథుఁ
డుత్తరఁ గైసేసి యొనరఁ దెచ్చుటకుఁ
బుత్తెంచుటయు వారు పొంగుచు వచ్చి
పొలుపారఁ గేకయపుత్రితోఁ జెప్పఁ
జెలువ శృంగారింపఁ జెలులఁ బుచ్చుటయుఁ

బనిపూని వారలు పసిఁడికొప్పెరలఁ
గొని తెచ్చి యుదకంబు కొమ్మకు వార్చి
తనువు మెత్తనిచీరఁ దడి యొత్తి సతికిఁ
బొనర హంసావళిపుట్టంబు గట్టి
నిడుద లై యొప్పారునింపు వెంట్రుకల
తడి యార్చి నవపుష్పదామము ల్దురిమి
పన్నీటఁ గుంకుమపద నిచ్చి కలిపి
నున్నని మెయిపూఁత నుతకేలఁ బూసి
గోరోజనంబు చెక్కులఁ దీర్చి వ్రాసి
శోర మై నుదుటఁ గస్తురిబొట్టు వెట్టి
పలుకుల మెదిచినపచ్చకప్పురము
కలికి కాటుకనీటఁ గనుదోయి దిద్ది
లత్తుకజిగి యొంపులలితపాదముల
హత్తించి కెమ్మోవి కది వన్నె వెట్టఁ
బసిఁడిమట్టియలును బసిఁడియందియలు
రశనాగుణంబులు రత్నముద్రికలు
మణిహారనాసికామణికంఠహార
మణికంకణంబులు మానుగాఁ బెట్టి
నీరజాక్షికి నద్దు నిలువుటద్దంబు
గారాముతోఁ జూపి కడుసంభ్రమమున

"అతివఁ గైసేసితి" మని ప్రధానులకు
నతియుక్తిఁ జూపుచో నాశ్చర్య మంది
"వలరాజుదీమమో వలుదము త్తియమొ
వెలలేనిపసిఁడియో విమలకౌముదియొ!
పులు గడిగినయాణిము త్తెంబు పోలె
నెలమిఁ గైసేసిన నిట్లుండ వలదె!"
అని మంత్రివరులు ముక్తాతపత్రములు
వనితకుఁ బట్టించి వరుసఁ దోడ్తేర
నెదు రేగి విరటుండు హితులును దాను
మదిరాక్షిఁ దెచ్చి ధర్మజుమ్రోల నిలిపి
"దేవ యీముద్దియ దేవేంద్రజునకు
దేవి గాఁ జను నని తెచ్చి చూపితిని.
ఈనాతి నీరీతి నితని కిప్పించి
మానేర్పునేరము ల్మఱువంగ వలయు.
మీరు నిల్చుటచేసి మెఱసె నాభూమి
వారక దుర్భిక్షవర్జితం బయ్యె.
మీరు వచ్చుటచేసి మెఱసె నాకీర్తి
ధారుణి నాచంద్రతారకం బయ్యె.
మీరు వచ్చుటచేసి మెఱసి కౌరవులు
యూరక రారు నాయూరిచేరువను.

నావంశమును బావనం బయ్యె నింక
నీవారిరుహనేత్ర నిట్లు చేకొనుఁడు"
అన విని ధర్మజుం డమరేంద్రసుతునిఁ
గనుఁగొన విరటుతో గాండీవి పలికె:

ఉత్తరను దనకోడలుగఁ గైకొన
నర్జునుం డొప్పికొనుట.

"నృత్తగీతంబులు నిఖిలవాద్యములు
నుత్తర నాచేత నొప్పుగా నేర్చె
కోడ లై యుండఁ జేకొనువాఁడఁ గాని
వేడుక నీయింతి వింతగాఁ దలఁప
వావి దప్పినపనుల్ వరుసఁ బాండవులు
గావింప రది మీకుఁ గానవచ్చినది.
కావున నభిమన్యుఁ గల్యాణధన్యు
నావీరరాజన్యు నమరేంద్రమాన్యుఁ
బురుషుఁ జేసెదు కాక పువ్వుబోణికిని.
చిరకాల మిది నేను జింతించుచుంటి
నిది ధర్మసూనున కిది భీమునకును
ఇది బంధుజనులకు హితకార్య" మనిన
విరటుండు మోదించి విజయు నీక్షించి
చరితార్థుఁ డై యొప్పి సంభ్రమంబునను

“విను మేను నీతోడ వియ్య మందుటకుఁ
దనరి యోగ్యుఁడ నైతి ధన్యుండ నైతి.
హరికి మేనల్లుఁడు హరిపరాక్రముఁడు
మరునిఁ బోలినవాఁడు మాపుత్రి మగఁడు;
పరఁగఁ గులస్థానపౌరుషంబులకు
నిర వైనసుకుమారుఁ డీయింతిమగఁడు”
అని పేఁడు కొనియాడ నాధర్మసూనుఁ
డనయంబు వేడ్కతో నతని వీక్షించి
“పార్థుమాటల మాకుఁ బరితోష మయ్యె.
పార్థివ నీ వింక బంధువర్గములఁ
బిలిపింపు ముత్తరపెండ్లి వేగంబె
యెలమిఁ జేయుద” మన్న నెసఁగుమోదమున
మిన్నుదాఁకుచు మత్స్యమేదినీశ్వరుఁడు
క్రన్ననఁ దనపుత్రిఁ గొంతేయులకును
మ్రొక్కించుటయు వారు ముదిత దీవించి
తక్కక యనిచి రంతఃపురంబునకు.
ఆవేళ విరటుఁ డత్యంతహర్షమున
దైవజ్ఞులను బిల్చి తాంబూల మిచ్చి
లలితవైవాహికలగ్ననిశ్చయము
తలకొని చేయించి తదనంతరమున

మెఱసి వారలుఁ దాను మేటికాలరులఁ
తఱిమి పాంచాలయాదవముఖ్యు లైన
చుట్టాల రండని శుభ రేఖ లనిపి
రట్టిచో ధర్మజుం డతని వీక్షించి
"వనవాసమున నుండి వచ్చి నీయింట
మనసులోపల నున్నమలినంబు మాన్పి
యఖిలభోగంబులు ననుభవించితిమి
సుఖ మయ్యె; నేఁ డిది శుభము చేసితివి.
ఎందుఁ జూచినఁ గూర్మి యొసఁగంగ మాకు
విందవు నీవు గోవిందునియట్లు
ర" మ్మని తిగిచి విరటభూమిపాలుఁ
గ్రమ్మఱ బిగి యారఁ గౌఁగిలించుటయు
నతఁడు వారలకు మజ్జనము సేయించి
యతివేగమునఁ బ్రీతి నన్నపానములు
తనుపారఁ బెట్టించి తగుగారవంబు
లొనరించి గంధపుష్పోపహారములు
వితతాంబరంబులు వెలలేనిసొమ్ము
లతిభక్తితో నిచ్చి యామోద మందె.
ఇటఁ గౌరవాధీశుఁ డిభపురంబునకు
భటులుఁ దానును సిగ్గుపడి వచ్చు చుండి

యనువున మార్గమునందుఁ దా విడిసి
యినజుతో ననుజుతో నేకాంత మాడి
“సమయకాలము పోక చనుదెంచెఁ గ్రీడి
క్రమ మెఱుంగక చెప్పె గాంగేయుఁ డపుడు;
ధర్మచిత్తున కిది ధర్మరాజునకు
నర్థిలి నెఱిఁగింత” మని దూతఁ బనిచె.
ఆదూత చనుదెంచి యమసూతిఁ జూచి
చేదోయి ఫాలంబుఁ జేర్చి తాఁ బలికె:
“వడిఁ గ్రీడి యజ్ఞాతవాసవత్సరము
కడవక మున్నె సంగరకౌతుకమునఁ
గురుసేనతోడ మార్కొనఁ బేరువాడె;
విరటసూనుఁడు సాక్షి; వినుఁ డింక మీరు
పోయి తొల్లిటియట్ల భూరిదుర్గముల
జాయాసమేతు లై చరియింప వలయు.
నీ వెఱుంగనికార్యనిచయంబు లేదు
భూవల్లభుఁడు చెప్పి పుత్తెంచె” ననఁగ
మానితసత్యుఁ డై మహి నొప్పుధర్మ
సూనుఁ డిట్లను వానిఁ జూచి నవ్వుచును
“తమతోడఁ గ్రీడి యుద్ధము సేయునపుడు
సమయకాలము పోయెఁ జర్చింప మున్నె.

గురుభీష్ము లెఱుఁగంగఁ గోర్కి నీ వింకఁ
గురురాజునకుఁ బెద్దకొలువులోపలను
వారలసమయసంవత్సరం బెల్ల
పూరించి రని పల్కి పాష్ము పా॥ ష్మునచుఁ
గంటగించినఁ బోయి కౌరవేంద్రునకు
నంట ధర్మజుమాట లతఁడు దెల్పుటయు

అర్జునుఁడు సమయంబు దాఁటె ననుదుర్యోధనుని
భీష్ముఁడు నిందించుట.

బాలుపార వినియును బుద్ధిపెం పేది
కొలు విచ్చి యారాత్రిఁ గురుసైన్యవిభుఁడు
అనుజుఁడుఁ గృపుఁడు దివ్యాపగాసుతుఁడు
వినజుండు ద్రోణుండు నేతెంచి యుండ
దూతఁ బుచ్చుటయును దూత వచ్చుటయును
ఆతఁడెఁ జెప్పక యతఁ డిట్టు లనియె:
"ఒప్పార మఱచితి మొకదొడ్డపలుకు ;
చెప్ప లే రైతిరి చేరి మీ రైన;
సమయకాలము మీఱె జంభారిసుతుఁడు
సమరంబు చేయుచోఁ జాలించి మనము
నిను నెఱింగితి మన్న నిక్కృతుఁ డై పోఁడె?
పని లేనిపని గాదె వానితోఁ బోరు

టిది ధర్మరాజున కెట్టిఁగింత" మనిన
నదయుఁ డై కోపించి యాభీష్ముఁ డనియె:
"వినెదువారలు నవ్వ విభుఁడ వై యుండి
పనికి మాలినయట్టిపలుకు పల్కెదవు!
ఇది నీకు మఱచుట కేది కారణము?
మది నొవ్వ నాడెదు మన్నింత" యనిన
నందఱు నామాట లగుఁ దప్ప వనిరి.
మందారదాముఁ డై మఱునాఁడు పతియుఁ
జావఁగా మిగిలినసైన్యంబుతోఁడ
వేవేగ నగరప్రవేశంబు చేసి
క్రక్కున రేపాడి గగనభాగమునఁ
జుక్కలపస లేనిశుభ్రాంశుపగిదిఁ
బడి యాజిఁ గూలినవారిబంధువులు
విడువక వాపోవ వినుచు నేతెంచి
యమ్మకు నట మ్రొక్కి యాంబికేయునకు
నిమ్ముల మ్రొక్కి తొల్లిటియట్టు లుండె.
అట జమ్మి కడ కేగి యల్లపాండవులు
పటుతరాస్త్రంబులు భక్తి నర్చించి
కైకొని విరటభూకాంతుఁ దోడ్కొనుచుఁ
బ్రాకటగతి నుపప్లావ్యంబుఁ జొచ్చి

తమకు రాజులు కన్న దనియఁ గానుకలు
క్రమ మొప్ప నిచ్చినఁ గడఁగి కైకొనుచు
వేడుక రెట్టింప విరటభూపాలుఁ
డూడిగంబులు సేయ నున్నతస్థితిని

రామకృష్ణులు సకలయాదవాన్వితులై

యుపప్లావ్యంబుఁ జేరుట.

భాసిల్లుసంతలో బలుఁడు నచ్యుతుఁడు
నాసాత్యకియును భద్రాభిమన్యులును
దనరఁ బ్రద్యుమ్నుండుఁ దగ యుధామన్యుఁ
డనఘుఁ డక్రూరుండు నంత సాంబుండు
కృతవర్మ తారుఁ గిక్కిఱిసి యాదవులు
అతివీరదండనేనాధినాయకులు
మణిరథారూఢులై మత్తేభతురగ
మణులతోఁ గామినీమణులతోఁ గదిసి
పసిఁడియందలములుఁ బసిఁడిగొల్లెనలు
పస నారురథములుఁ బట్టయినబండ్లు
తగరుటెక్కెంబులుఁ దమ్మటంబులును
జగజంపుగొడుగులుఁ జామరంబులును
దమతోడనే తేరఁ దతవైభవంబు
లమరంగ నెంతయు నానంద మలరఁ

వెను పొంద నభిమన్యుపెండ్లి గావింపఁ
బూనర నుపప్లావ్యపురముఁ జొచ్చుటయు
«నదె కుమారులతోడ హరి వచ్చె» ననుచు
నెదు రేగి పాండవు లింపు సొం పొందఁ
బుండరీకాక్షుని భువనైకవంద్యుఁ
బాండుభూపతిఁ గన్నపగిది నీక్షించి
యానందవివశు లై యట మూర్ఛ దెలిసి
జా నొప్పఁ దగినయాచారంబు నడపి
యమరంగ బలముఖ్యు లగుయాదవులకు
సముచితభక్తితో సత్క్రియ ల్నెరపి
యెంతయుఁ బ్రీతిఁ దా మెసఁగు చుండఁగను
ఇంతులు తనుఁ గొల్వ నిభరాజగతుల
భాసిల్లి తనయుతోఁ బాంచాలికడకు
నాసుభద్రాదేవి యరుగఁ గానుకలు
సరస నభ్యంతరజనముతోఁ గూడఁ
గర మర్థిఁ బుచ్చుచోఁ గమలాప్తుఁ డంతఁ
బీతాంబరముఁ బోనిపృథులవస్త్రములు
భాతికౌస్తుభలీలఁ బరఁగురత్నములు
వైనతేయునికంటె వడి నేగుహరులు
పూని గోవర్ధనంబును బోనికరులు

పాండుపుత్త్రుని కిచ్చి పాంచాలికడకు
మెండైనతొడవులు మృదులవస్త్రములు
భాసిల్లునొకమంచిపసిండిగద్దియయు
దాసీజనంబులుఁ దగురీతి నిచ్చి
కౌంతేయులును దానుఁ గలసి యంతంత
సంతోషమున నున్నసమయంబునందు
ద్రుపదుండు హితులుఁ బుత్త్రులుఁ దానుఁ గూడి
విపులసమ్మోదాబ్ధివీచుల మునిఁగి
యుండఁగాఁ గాశీశుఁ డురుశైబ్యపభుఁడు
దండ నేతేరఁగ ధర్మజాదులును
ఎదు రేగి తోడ్తెచ్చి యెలమిఁ బూజించి
ముద మావహించిరి మొగి నందఱకును.
వెండియుఁ దమరాజ్యవిభవంబు మెఱసి
పాండవవిరటభూపాలబంధువులు
వచ్చిన విరటుండు వారిఁ బూజించి
యిచ్చకుఁ దగినచో నిమ్ము గావించి
తనవీటిలోన నుత్తరపెండ్లి చాటఁ
బనిచిన భృత్యులుఁ బౌరు లాపురిని

విరాటమహోత్సవంబునకుఁ బౌరులు
మత్స్యపురం బలంకరించుట.

మేడలు ధవళించి మృగనాభి నలఁది
వాడలు శోధించి వాసనముత్తెములఁ
జెలఁగి ముగ్గులు పెట్టి చీనాంబరముల
కలువడంబులు గట్టి కంబాలు పొదివి
పోఁకమ్రాఁకులు దాపి పువ్వులు నెఱపి
తాఁ కోర్వఁ దోరణస్తంభము ల్నిలిపి
మణిగాసనము చేసి మహితకేతులను
అను వొందఁ గల్యాణచిత్రము ల్వ్రాసి
ఘనసారధూళితోఁ గలిపి యొక్కింత
అను వైనజవ్వాజియట్లళ్లు మెత్తి
రంగు మీఱినగోపురములపై నున్న
బంగారుకుండలు ప్రభఁ గాంచఁ దోమి
వెండియుఁ గంబముల్ వివిధతోరణము
లాండొండ వీథుల నొప్పారఁ గట్టి
చెలువ వేగినఁ బ్రోది సేయుచందముల
నెలమిఁ బుష్పాళ్లతో నెల్లఁ గైసేసి
తొడరి కాలాగరుధూమ మెల్లెడలఁ
నడలుకొనివఁ గాంతి కలిగి యప్పురము

మాయాపురము మించె మఱపించెఁ గాంచి
నాయయోధ్యకు బోతె నాలంక గెలిచె.
అప్పు డాయధికారు లనుపమగతులఁ
దప్పక నగరిలోఁ దగ నారఁ జొచ్చి
పచ్చపట్టులభాతిఁ బవడాలు నిలిపి
పచ్చిదవనములోఁ బందిళ్లు పెట్టి
కొలువుకూటంబులఁ గుంకుమం బలఁది
పొలు పారఁ గప్పురముగ్గులు పెట్టి
మాణిక్యదీపము లగణితాటముల
రాణించి నిరుపమప్రభ గొల్పు చుండ
మెత్తని వెలిపట్టుమేల్కట్టు గట్టి
ముత్తెంబులును బుష్పములు వ్రేలఁ గట్టి
హయదంతిశాలలు నస్త్రశాలలును
నియతి శోధించి వెన్నెలనిగ్గు దొరయఁ
జతురత మఱి పెండ్లిచవికెయు నరుగు
నతివిచిత్రము గాఁగ నలవరించుటయుఁ
బవడంపుబోదులఁ బసిఁడివాసములు
నవరత్నమయము లౌనాల్గుకంబములు
వెండిపట్టెలు వట్టినేఱుకప్పులను
ఒండొంటి మిగులంగ నొకవేది యందు

నొనరించి యొప్పంగా నొగి నందుమీఁదఁ
గనకపీఠము వెట్టి కణఁకతో మఱియు
వలయుకార్యంబుల వర్తించి రంత.
వెలఁదులఁ బిలిపించి విరటభూవిభుఁడు
ఘనలీల నుత్తరఁ గైసేయఁ బనిచె.
తనయులుఁ దమ్ములుఁ దానుఁ బత్నియును
బహుకుంకుమాంబరాభరణమాల్యముల
విహితవేదజ్ఞులౌవిప్రపుంగవులఁ
బిలిపించి పూజించి పేరటాండ్రకును
దలకించుకట్నముల్ తెఱఁగొప్ప నిచ్చి
మహితవైభవమున మఱియుఁ గొల్వుండి
మహితమోదము నొంది మది ధర్మజునకు
ననుపమం బగులగ్న మాయత్త మయ్యె
నని చెప్పి పంపిన నతఁడు వేగమున
వనజనాభునియాజ్ఞ వల నొప్పఁ బడసి
యనుజన్ములును దాను నర్థిఁ గైసేసి
శుభవేషయుతు లౌచుఁ జుట్టాలు గొల్వ
నభిమన్యుఁ బూజించి యకుమారకునిఁ
బట్టంపుటేనుఁగుపై నుండఁ బనిచి
నెట్టన శుభతూర్యనిచయంబు మ్రోయ

నుత్తుంగగజములు నుత్తమాశ్వములుఁ
గ్రొత్తగాఁ గైసేసి కొన్నింటిఁ గొనుచు
లెక్కకు మిగులు పల్లెకు లందు నిండి
చొక్కపుమణులు భాసురవస్త్రచయము
కలవస్తువులు దివ్యగంధముల్ మఱియుఁ
బోలు పైనతొడవులుఁ బుష్పమాలికలు
మధురభక్ష్యంబులు మఱియుఁ బెక్కైన
విధములక్రంతలు వింతగా నడువఁ
దగురీతి బ్రాహ్మణోత్తములదీవెనలు
మగువలపాటలు మాగధస్తుతులు
తరచుగా వినుచు ముందర శౌరి నడువఁ
దిర మొప్ప విరటుమందిరముఁ దాఁ గదిసి
భాసిల్లి యెదురుగాఁ బఱతెంచి సతులు
సేసలు చల్లుచోఁ జెలఁగి కైకొనుచుఁ
జటులఘంటాముఖసకలనాదముల
బటు వైనవిరటభూపతియిల్లు చొచ్చె.

ఉత్తరాభిమన్యులవివాహ
మహోత్సవము.

అతఁడు భీతియు సిగ్గు హర్షంబు దోఁప
వితతవైదికతంత్రవిభవంబు నడప

నాసుభద్రాసుతు నర్థిఁ దోడ్కొనుచు
వాసి మీఱఁగ వైభవంబు దళ్కొత్తఁ
గర మొప్పనుత్తరాంగనకు మా టున్న
తెరయొద్ద నిలిపినఁ దెర యొప్పఁ జూడఁ
దొలఁగక దివసరాత్రులవెంట నడుమ
నిలిచినలేఁతవెన్నెలచాలు పోలె
దిననాథవికచపద్మినులమధ్యమునఁ
గనుపట్టునుదయరాగచ్ఛాయ పోలె.
ఆవేళ దైవజ్ఞు లఖిలదేవతల
భావించి కీర్తించి పరమమోదమున
రమణీయశుభతూర్యరవము రంజిల్ల
సుముఖులై దీవించి సుముహూర్తమనుచుఁ
దెరచీరఁ దిగిచిన దేవేంద్రుమనుమఁ
డరవిందముఖివక్త్ర మభిలాషఁ జూచె.
ఆచూపు లనుతేఁటు లామోద మంది
యేచినమాధుర్య మింపారఁ గ్రోలి
మగుడ నేరనిమాడ్కి మరగుచున్నంత
మగువయుఁ దనచూడ్కి మగనిపాదముల
నిలిపినఁ గస్తూరిసీట నచ్చోటఁ
దొలికినచందమై తోఁచెఁ జూపఱకు.

అంతఁ బ్రహ్మతి వచ్చి యభిమన్యుచూడ్కు-
లింతిబంగరుమేన నిరవొంది యలర
నాపొలంతుకచూపు లభిమన్యుమోముఁ
బ్రాపించి నిలువ నేరక సంచలించె.
అలఁతివేడ్కయు సిగ్గు నావేళఁ గలసి
తలఁపులు వెలిఁ బాఱఁ దడఁబాటు సూపఁ
బతిచూపు మఱి ద్రిప్పు భానుచూ పలర
సతిచూపులను ద్రిప్పు సౌభద్రుచూపు.
అంతట మునులుఁ బుణ్యాంగనల్వ్రేపు
లెంతయు దీవింప నెలమిఁ గృష్ణుండు
ధర్మజాదుల వేడ్క దగిలి కీర్తింపఁ
జేర్చి సౌభద్రుండు పృథులహర్షమునఁ
గలకంఠికంఠభాగమునఁ గీలించెఁ
గళల నింపొందుమంగళసూత్ర మెలమి.
తదనంతరంబ యిద్దఱుఁ దంత్ర మరసి
మున మొప్ప దోసిళ్ల ముత్యము ల్నించి
యొగిఁదీఁగయునుబ్రమానునొండొంటిమీఁదఁ
దగిలి యొయ్యన విను ల్దమి రాల్చుకరణి
చెలువారఁ నొండొరు ల్శిరసులమీఁదఁ
దలఁబ్రాలు నించి రెంతయు సిగ్గు దోఁప.

అభిమన్యుఁ డప్పు డయ్యంగన కేలు
రభసవత్పులకాంగరాగుఁ డై పట్టి
చెలువారుజిగి మించుచిగురాకుసురియ
వెలయఁ బట్టినతియ్యవిలుకాఁడు పోలె
వెలఁదిఁ దోడ్కొని హేమవేది డగ్గఱుచు
నలు వొప్ప నేకాసనంబున నొప్పె
నొగి రోహిణిని గూడి యుదయాద్రిమీఁద
మిగులఁ జూపట్టినమృగధరు పోలె.
ఆలోన యాజ్ఞికు లన్నంబు దర్భ
పాలాశసమిధలు బ్రహ్మపాశములు
వరశుభాక్షతలును బసిఁడిగిన్నియలు
సురభిగంధము నేయి స్రుక్స్రువంబులును
మొద లైనసద్ద్రవ్యములు గూర్చి క్రియలు
వదలక వానిచే వరుసఁ జేయింప
వారును సంతోషవనధి నోలాడి
కోరెక లారీతిఁ గొనసాగి వెలయఁ
దనువు లించుక సోఁకఁ దలచూపెఁ బులక
లొనరెఁ జేతులు దాఁక నొడలెల్లఁ జెమట;
హోమకార్యము దీర్చి యుర్విదేవతలు
వేమాఱు నిచ్చుదీవెనలు గైకొనిరి.

విరటుఁడు కృష్ణాదులకు వస్త్రాభరణాదు లిచ్చి సత్కరించుట.

పెను పార సీరీతిఁ బెండ్లి చెల్లుటయు
ఘనుఁడు విరాటుఁ డగ్గలికతో నప్పుడు
పట్టుపచ్చడమును బంగారునగలుఁ
గట్టంగ మడుపులుఁ గంఠమాలికలుఁ
బొసఁగఁ బూబంతులుఁ బోక లాకులును
బసిఁడిపళ్లెరములఁ బచరించి తెచ్చి
పొనర నచ్యుతునకుఁ బూజించి యిచ్చి
వినతిఁ బాండవులకు వేర్వేఱ నిచ్చి
తెఱఁ గొప్ప నాద్రౌపదికి సుభద్రకును
నెఱయ భూషణవస్త్రనిచయంబు లిచ్చి
పదపడి పదివేలుభద్రనాగములు.
చదు రొప్ప రథము లశ్వములు సద్భటులు
గణుతింప నైదులక్షలు పాడిపసులుఁ
బ్రణుతింప నరు దైనపసిఁడిపెక్కములు
విభవంబు దైవార వేగఁ దెప్పించి
యభిమన్యునకుఁ గూర్మి నరణ మిప్పించి
యితరబాంధవులకు నింపు సొం పారఁ
బ్రతి లేనిభూషణాంబరము లిప్పించి

యనఘుఁడై విప్రుల నధికదానములఁ
దనిపెఁ బాయసపూపతతులతోఁ గూడ.
వివరింప నప్పుడు విరటుమందిరము
కవిలోకగోష్ఠీవికాసంబువలనఁ
జటులగీతంబుల సరసవాద్యముల
నటనటీజనఘననాట్యసంగతుల
యాదవపాంచాలు రాదిగాఁ గల్గు
మేదినీవిభులసమ్మేళంబువలన
లలి మీఱ దంపతులకు సివాళికలు
నలు వొప్ప నిచ్చుపుణ్యస్త్రీలవలనఁ
బ్రాకటశుభవేషభరితులై వెలుఁగు
రాకొమారుల హాస్యరవములవలనఁ
గులపౌరుషము లెత్తి కుంభినీశ్వరులఁ
గలయఁ గీర్తించుమాగధపంక్తివలనఁ
బొనర మిన్నులు దాఁకుభూరిదక్షిణలఁ
దనిసినభూదేవతాకోటివలనఁ
జతురవిలాసినీచక్రంబువలన
నతిమనోహర మయ్యె నని చెప్పఁటయును
జాల సంతోషించి జనమేజయుండు
మేలైనపూజల మెప్పించె నతని.

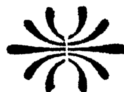
పంచాక్షరీమంత్రపర సుతత్త్వజ్ఞ
పంచమవేదప్రపంచనిర్వాహణ
జనదోషహారణశిష్టప్రతిపాల
ఘనభుజాటోప మార్కండేయనిత్య
ప్రథితజంబూద్వీపభారధారేయ
పృథులసౌభాగ్యగంభీరసముద్ర
అని యిట్లు నృపతికి నభివృద్ధి గాఁగ
నెనసినవేడ్కతో నేఁ జెప్పినట్టి
యీపుణ్యకథ విన్న నెలమి వ్రాసినను
రూపించి చదివినరుచిరపుణ్యులకు
నరుదారఁ బుత్త్రపౌత్త్రాభివృద్ధియును
ఇహలోకపరలోకహితమైనసుఖము
మహితాయురారోగ్యమంగళచయము
రమణ బట్టీపాటిరామలింగంబు
క్రమము దప్పక యిచ్చుఁ గలకాల మెల్ల,
ఆవేల్పు గొల్చినయనఘాత్ము పేర
సరణిగాఁ బంటవంశప్రభు పేర
మరియు జంగాలమున్మయధీరు పేర
సహజసజ్జను పేర సంప్రోక్తమైన
మహితకావ్యము ధాత్రి మను లెంతకాల

మినసోమతారక లెంతకాలంబు
ననుపమస్థితి నొప్పు నంతకాలంబు.
ఇది సదాశివభక్త హితగుణాసక్త
సదయస్వరూప కాశ్యపగోత్రదీప
శ్రుతిపాత్ర వల్లభసూరిసత్పుత్త్ర
మతిమద్విధేయ తిమ్మయనామధేయ
రచితవిరాటపర్వమున నాశ్వాస
ముచితార్థయుతముగా నొప్పె నైదవది.

విరాటపర్వము.

సంపూర్ణము.

శ్రీ కృష్ణాయనమః.

శుద్ధపత్రము.

పుట.	గీత.	తప్పు.	సవరణము.
3	14	బ్రాహ్మణులు	విప్రులును.
6	8	బుద్ధికార్యంబు	బుద్ధిఁగార్యంబు.
13	7	మవసు	మనను.
16	10	రెయొకమాట	రెయొకమాట.
18	14	కాంతలుసభ	కాంతలసభ.
19	3	హాస్యంబు	హాసంబు.
26	5	శాత్రువుల	శాత్రవుల.
29	17	జయంతుండును	జయంతుండు.
31	15	నచ్చుపట్ల	వచ్చునట్ల.
46	13	ఆనుచుండ	అనుచుండ.
48	6	జగదీశ	జగతీశ.
55	19	నీవుతల్చినయట్లు	నీతలంచినయట్లు.
57	6	తిమ్మననా గేయ	తిమ్మననామధేయ.
78	5	ఏలతీఁగలఁ	ఎలతీఁగలను.
81	1	ఏమిచేయుదు,	ఏమిచేయుదును,
85	8	ఏక్రియఁ	ఈక్రియఁ.
89	15	మాయంపుదప్పి	మాయప్పదప్పి.
105	19	పరహితదయాపరుఁడు	పరహితపరదయాపరుఁడు.

111	15	ధైర్యబు	ధైర్యంబు.
127	1	మోఁకాల్లుఁబొడువ	మోఁకాళ్లనుబొడువ.
133	4	ఉచితాగ్రయుచితము	ఉచితాగ్రయుతము.
135	13	ఎయ్యాదిపాదము	ఎయ్యావిపాదము
		లెయ్యాదికరములు	లెయ్యావికరములు.
142	11	చేతులు	చేతుల.
148	9	కౌరవధీశ్వరుండు	కౌరవాధీశ్వరుండు.
,,	10	కాంతేయుల	కౌంతేయుల.
156	13	కర్ణాదరధిక	కర్ణాదిరథిక.
161	3	పోవుచున్నాఁడు	పోవుచునున్నాఁడు.
164	7	వినరించినాము	వివరించినాఁడు.
176	17	అనజుండుఁ	అనుజులుఁ.
180	1	నీమూర్తి	మీమూర్తి.
182	2	కువలయాక్షులఁజేరి	కువలయాక్షులు చేరి.
206	6	తొల్లిటట్ల	తొంటియట్ల.
,,	13	మద్యాద	మర్యాద
208	1	ఇవ్వారిలో	అవ్వారిలో
,,	20	అది	ఇది.
211	20	తేలాడియు	తేలియుఁగడు.
217	3	ఏలయపుడు	ఏలయెపుడు.
221	6	తల్లడింపుదురె	తల్లడిల్లుదురె.
224	4	ఎప్పట్టియట్ల	ఎప్పటియట్ల.

,,	5	తెఱంగంతను	తెఱంగంతయు.
231	17	ఎలమిరర్జునుని	ఎలమినర్జునుని.
233	9	అధికమాసములు	అధికమాసమ్ము.
234	10	గెలిచినెఱవాది	గెలిచిననెఱవాది.
240	16	క్రమముగానెతేఁగి తామరలంగఁగ్రీడి	క్రమముగానెతేఁగి లోఁగడఁగిరి, క్రీడి.
289	14	అననిపైఁ	అతనిపైఁ.
299	14	మాతోడ	నాతోడ.
336	1	యనుల	యముల.
337	6	నాతఫఃలంబిది	నాతపఃఫలంబిది.
347	8	సాత్యకియును భద్రాభిమన్యులును	సాత్యకియు సుభద్రాభిమన్యులును.
,,	16	పట్టయిన	పట్టైన.
350	16	లాండోండ	లాండొండ.
351	8	కప్పురమ్ముగ్గులు	కప్రంపుమ్ముగ్గులు.
354	12	సుమహూర్తము	సుముహూర్తము.

కొన్నియెడల ధకారమునకు థకారమును, థకారమునకు ధకారమును బడియున్నవి. అర్ధానుస్వారములు కొన్నివిడివడి పోయెను. వీనిని జదువరులే సంస్కరించుకొందురుగాక.

చెన్నపురి మౌంటురోడ్డులో నున్న

శ్రీ వైజయంతీముద్రాశాలలో

దొరుకు గ్రంథములు.

నాటకములు.

1. ధనంజయవిజయ వ్యాయోగము. (1902 సం॥ రం F. A. పరీక్షకు నిర్ణీతము.) బ్రహ్మశ్రీ, కొక్కొండ - వేంకటరత్నము పంతులుగారిచే రచితము 0 4 0

2. ఆంధ్రీకృతప్రసన్నరాఘవనాటకము. బ్రహ్మశ్రీ, కొక్కొండ - వేంకటరత్నము పంతులుగారిచే రచితము 0 8 0

౩. సత్యభామాపరిణయము. శ్రీమాన్ వింజమూరి - వీరరాఘవాచార్య విరచితము ... 0 6 0

4. విశ్వరూపసందర్శనము. శ్రీమాన్ వింజమూరి - వీరరాఘవాచార్యులుగారిచే విరచితము... 0 6 0

5. కనకాంగి. వ. శ్రీనివాసాచార్యులచే రచిత
మైన నూతన నాటకము 0

6. సైంధవవధ. వ. శ్రీనివాసాచార్యులచే రచిత
మైన నూతన నాటకము 0

7. భీష్మవిక్రమము. పనప్పాకము - శ్రీనివాసా
చార్యులచే విరచితమయిన వ్యాయోగము. 0 12

8. ఘోషయాత్ర నాటకము. శ్రీమాన్ కిళాంబి-
వేంకటవరదాచార్య రచితము ... 0 8

పద్యకావ్యములు.

---

1. భరతాభ్యుదయము. శ్రీమాన్ విద్వానభినవ
పండితరాయ మాడభూషి వేంకటాచార్య
రచితము. B. A. పరీక్షకు ౨ పర్యాయ
ములు నిర్ణీతమయి యుండెను ... 1 0 0

2. ఎల్లమీపల్లవోల్లాసము. విద్వాన్ మాడభూషి -
నరసింహాచార్య విరచిత మయిన మహా
కావ్యము 0 10 0

. సతీమణి. వ. శ్రీనివాసాచార్యరచితము. (1901, 1911-వసం॥ F. A. పరీక్షకు నిర్ణీతము.) కరుణారసప్రధానము ... 0 6 0

అనిరుద్ధచరిత్రము. కనుపర్తి. అబ్బయామాత్య ప్రణీతము. మహాకావ్యము ... 0 12 0

5. హంససందేశము శ్రీమాన్ అభినవ పండితరాయ మాడభూషి వేంకటాచార్యులచేతను శ్రీమాన్ కిళాంబి వేంకటవరదాచార్యుల చేతను ఆంధ్రీకృతంబు. 0 8 0

6. పారిజాతాపహరణము. నంది - తిమ్మనార్య విరచితము. పెద్ద యక్షరములతో మంచికాగితములపై ముద్రింపఁబడినది. M. A. పరీక్షకుఁ బఠనీయము. 0 6 0

7. భోజనుతాపరిణయము. కోటీశ్వకవిరచితము. 0 8 0

9. విక్టోర్యా పంచరత్నములు. డయిమండు జ్యూబిలీ మహోత్సవమునకై వ. శ్రీనివాసాచార్యులచే రచింపఁబడిన యాంధ్రపద్యములు. ఇందురాణీగారిపటము నున్నది ... 0 2 0

స్తోత్ర గ్రంథములు.

పద్యాత్మకములు.

1. రామశతకము. జయంతి - కామేశ్వరపంతులు గారిచే రచితము 0 1
2. జానకీపరశతకము. జయంతి - కామేశ్వర పంతులు గారిచే రచితము 0 1
3. రామపంచాశత్కందములు - జూలూరి అప్ప య్యగారిచే రచితము 0 2
4. యదువంశభూషణ శతకము - జూలూరి అప్ప య్యగారిచే రచితము 0 4

వచనకావ్యములు.

1. ఖేచరోల్లాసము. వ - శ్రీనివాసాచార్య రచితము 0 2
2. మంజువాణీవిజయము. శ్రీమాన్ ఆనరెబిల్ రాయబహద్దర్ ప - ఆనంతాచార్య విద్యా వినోదిగారిచే రచితము. (౨-వ కూర్పు). 0 4

3. మదనమోహనచరిత్ర. శ్రీమాన్ విద్యానభినవ పండితరాయ మాడభూషి వేంకటాచార్యులు గారిచే రచితము 0 4 0

5. ప్రళయభైరవము. బ్రహ్మశ్రీ, కొండుభొట్ల-సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రులుగారిచే రచితము ... 0 12 0

6. సుశీల. ఒకానొక పతివ్రత చరిత్రము. ప. శ్రీనివాసాచార్యులచే రచితము. 0 4 0

విద్యావిషయికోపన్యాసములు.

---

1. ఆంధ్రభారతమునందలి శంతనుపౌత్రప్రభుత్వముంగూర్చినయుపన్యాసము. శ్రీమాన్ రాయబహద్దరు ప. ఆనంతాచార్యులు విద్యావినోది, విశారద గారిచే రచితము ... 0 1 0

2. ద్రుతస్వరూపనిర్ణయ విచారము. బ్రహ్మశ్రీ జంధ్యాల సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రులు గారిచే రచితము 0 2 0

ఇతరగ్రంథములు.

1. గీతరఘునందనము. బాలకాండము. బ్రహ్మశ్రీ తిరుమలభట్టారకకవి ప్రణీతమగు యక్షగానము 0 2

2. భ్రమరగీతాతత్త్వసారము. బమ్మెర పోతరాజు భాగవతమునందలిభ్రమర గీతలకు విశిష్టాద్వైతము ననుసరించిన వ్యాఖ్య. శ్రీమాన్ వింజమూరి వీరరాఘవాచార్యులు గారిచే రచితము. 0 3

అచ్చుపడుచున్న గ్రంథములు.

1. కుచేలోపాఖ్యానము. ద్విపద.
2. భారతము. ద్విపద.
3. భాగవతము. ద్విపద.
4. పతివ్రతామాహాత్మ్యము. ద్విపద.
5. పరీక్షితహరిశ్చంద్రము. వచనము.